

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

URBANONYMA V OSTROVĚ

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.

Autor práce: Jiřina Kocourková

Studijní obor: Bohemistika navazující

Ročník: 2.

2014

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 9. května 2014

.....
Jiřina Kocourková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí této diplomové práce paní doc. PhDr. Marii Janečkové, CSc. za její odborné vedení, cenné rady, ochotu a čas, jež mi věnovala. Mé poděkování dále patří pracovníkům Státního okresního archivu v Karlových Varech, kteří mi pomohli vyhledat archiválie a další informace o urbanonymech města. Velký dík patří i ostrovské kronikářce paní Walburze Mikešové za poskytnutí městských map. Také bych chtěla poděkovat ostrovskému rodákovi – amatérskému historikovi Ing. Josefu Mackovi, který mi poskytl mnoho přínosných informací, zodpověděl mé dotazy a doporučil celou řadu hodnotných materiálů.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá charakteristikou pojmu *urbanonymum* a následným výzkumem urbanonym města Ostrova z hlediska jejich změn v šesti historických etapách 20. století. Do skupiny urbanonym jsou zařazeny názvy ulic, parků, sadů, mostů, kostelů, kaplí, klášterů, významných budov a památek historického jádra i nové části města. Získaná urbanonyma jsou analyzována a roztríděna podle sémantické motivace. Pozornost je zaměřena na faktory, které motivaci ovlivňují, a na jejich následné proměny v průběhu let. Vývoj uličního názvosloví je sledován se zřetelem k honorifikační motivaci a zastoupení jednotlivých typů motivů, které se při ní uplatňují. Cílem práce je systematické zmapování ostrovských urbanonym a přispění k místní toponymii, jíž se dosud nikdo nezabýval.

Abstract

This diploma thesis deals with characteristic of the concept *urbanonyms* and subsequent research urbanonyms in the town Ostrov in terms of their changes in six historical periods of the 20th century. To the group of urbanonyms are included the names of streets, parks, gardens, bridges, churches, chapels, monasteries, famous buildings and monuments of the historical center and the new part of town. The urbanonyms are analyzed and categorized by semantic motivation. Attention is focused on the factors that influence motivation and their subsequent transformations over the years. The development of street nomenclature is monitored with regard to honorific motivation and representation of the types of motives. The aim of the diploma thesis is to explore urbanonyms of the Ostrov and contribute to the local toponymy, which has not yet been analyzed.

Obsah

1	Úvod	1
2	Onomastika	4
2.1	Propria	6
2.1.1	Klasifikace proprií.....	8
2.2	Toponyma	10
2.2.1	Oikonyma a jejich formální stránka (slovotvorná struktura).....	10
3	Urbanonyma	12
3.1	Klasifikace urbanonym.....	14
3.2	Honorifikační motiv u urbanonym.....	16
3.3	Současný stav urbanonym	20
3.4	Jazyková a pravopisná stránka urbanonym	22
3.5	Urbanonyma v oblasti Sudet.....	24
4	Metodologie	27
5	Město Ostrov	31
5.1	Historie města	32
5.2	Název města.....	36
5.3	Městské části Ostrova.....	37
5.3.1	Arnoldov.....	37
5.3.2	Borek.....	37
5.3.3	Hanušov	38
5.3.4	Hluboký.....	39
5.3.5	Kfely.....	39
5.3.6	Květnová.....	40
5.3.7	Liticov	41
5.3.8	Maroltov	41
5.3.9	Mořičov	42
5.3.10	Plavno.....	42
5.3.11	Vykmanov	43
5.3.12	Horní Žďár.....	44
5.3.13	Dolní Žďár	44
6	Urbanonyma Ostrova	46

6.1	Urbanonyma do roku 1938.....	47
6.2	Urbanonyma 1938–1945	74
6.3	Urbanonyma 1945–1948	80
6.4	Urbanonyma 1948–1961	94
6.5	Urbanonyma 1962–1989	119
6.6	Urbanonyma od roku 1990.....	132
7	Souhrnný přehled urbanonym	148
8	Závěr	154
9	Seznam grafů a tabulek	161
10	Seznam zkratk	163
11	Seznam pramenů a literatury	164
11.1	Prameny	164
11.2	Literatura	165
11.3	Internetové zdroje.....	168
12	Seznam příloh	174
13	Přílohy	175

1 Úvod

Tématem této diplomové práce jsou urbanonyma města Ostrova a jejich proměny v různých historických etapách 20. století. Předmětem práce je výzkum názvů ulic, parků, sadů, mostů, významných budov a památek historického jádra i nové části města. Získaná urbanonyma jsou analyzována a roztríděna z hlediska sémantické motivace. Pozornost je zaměřena na faktory, které ji ovlivňují, a jejich následné proměny v průběhu let. Vývoj uličního názvosloví je sledován se zřetelem k honorifikační motivaci a zastoupení jednotlivých typů motivů, které se při ní uplatňují. Cílem práce je přispět k onomastice Ostrova, jíž se dosud nikdo nezabýval.

Oblast našeho rodného Ostrovska má dlouhou a bohatou historii. První zmínka o městě Ostrov pochází ze 13. století, ale toto území bylo osídleno již v pravěku. Město mělo v průběhu vývoje dva typy obyvatelstva. Prvním byli němečtí obyvatelé, kteří zde po generace žili a byli spjati s historií města. Druhým typem byli čeští přistěhovalci, kteří o dějinných souvislostech vědí pouze málo. Vzhledem k tomu, že se řadíme do druhé skupiny, vybrali jsme si toto téma, abychom poznali minulost našeho rodiště a mohli tyto informace předat dalším „neznalým“ současníkům.

V první části práce se zabýváme odbornými teoretickými otázkami souvisejícími s problematikou onomastiky jako disciplíny. Postupně se zabýváme pojmy, které tento obor zahrnuje, přičemž pozornost zaměřujeme především na vymezení pojmu *urbanonymum*. Jelikož je jeho výklad nejednoznačný, uvádíme definice od různých lingvistů. Čerpáme především z článku R. Šrámka *Urbanonymie a urbonymie* (1990)¹ a hesla *urbanonymum* v *Encyklopedickém slovníku češtiny* (2002)², které zpracovala J. Pleskalová. Rovněž se věnujeme třídění urbanonym z různých pohledů, přičemž hlavním zdrojem poznatků jsou práce J. Matúšové *Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí* (1989)³ a J. Šindelářové *Klasifikace českých a slovenských urbanonym* (2010).⁴

¹ R. Šrámek, *Urbanonymie a urbonymie*, *Onomastický zpravodaj*, roč. 31, Praha 1990, s. 73.

² *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha 2002, s. 506.

³ J. Matúšová, *Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí*, *Naše řeč* 72, číslo 4, 1989.

⁴ J. Šindelářová, *Klasifikace českých a slovenských urbanonym*. In: J. David – M. Harvalík – M. Čornejová (eds.), *Mnohotvárnost a specifičnost onomastiky*, Ostrava – Praha 2010, s. 463.

Dále se zaměřujeme na charakteristiku honorifikačního motivu urbanonym, přičemž primárním východiskem informací je několik prací J. Davida. Rovněž se zabýváme současným stavem a aktuálními trendy v pojmenovávání, jazykovou a pravopisnou stránkou názvů. V závěru teoretické části přibližujeme specifika pojmenovávání objektů v oblasti Sudet.

V praktické části práce popisujeme stručné dějiny města a poznatky o vzniku názvu Ostrov. Stejně údaje uvádíme i u městských částí, které byly původně samostatnými obcemi, avšak v 60. a 70. letech se připojily ke správnímu území města Ostrova. Při rozboru daných oikonym čerpáme z jednotlivých dílů publikace *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny (1947–1957)*⁵ A. Profouse. Jádrem praktické části je soupis urbanonym vyskytující se v Ostrově v různých historických obdobích (rozdělených podle významných mezníků československých dějin s ohledem na výrazné proměny městského názvosloví), který jsme vytvořili metodou excerptce.

Vzhledem k nedostupnosti jakéhokoli souhrnného materiálu, který by se zabýval ostrovskými urbanonymy, bylo nutné vyhledávat jednotlivé uliční názvy v dobových materiálech. K tomuto účelu posloužily *Kroniky města Ostrova*, kterými disponuje Státní okresní archiv Karlovy Vary. Nejstarší dochovaná kronika je datována do období 1836–1862. Jelikož překlad neexistuje a kronika je psána švabachem/kurentem, v této práci použita nebyla. Čerpali jsme až z druhé nejstarší kroniky popisující období 1914–1934. Ta je sice psána ručně německým jazykem, ale existuje *strojový překlad*⁶ (1996) od ostrovské historičky a kronikářky Jany Růžičkové, který je k dispozici v Městské knihovně Ostrov. O nejstarších názvech ulic svědčí rovněž kniha *Geschichte der Stadt Schlackenwerth*⁷ (*Dějiny města Ostrova*) J. Kühnla (1931), který zmiňuje některé ulice existující v 15. století. Pravděpodobně se jednalo o původní lidové názvy, které byly kodifikovány až v 19. století. Na kroniku končící v roce 1934 navazuje další až v roce 1946. Urbanonyma z období mezi těmito lety však lze nalézt v knize *Vzpomínky*⁸ (vytištěna r. 2000) ostrovského rodáka německé národnosti K. Foha. Stav urbanonym předválečného období ilustruje i nedatovaná mapa, která je přílohou

⁵ A. Profous, *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*, Praha 1947–1957.

⁶ J. Růžičková, *Překlad kroniky Schlackenwerth – Ostrov 1914–1934*, s. 1. 1996.

⁷ J. Kühnl, *Dějiny města Ostrova*, s. 1. 1931.

⁸ K. Foh, *Vzpomínky*, Ostrov 2000.

ke knize J. Hubatschka *Schlackenwerth eine Stadt in Böhmen* (1972).⁹ Válečná pojmenování objektů jsou převzata z listiny sepsané na zasedání Místní správní komise dne 12. 7. 1945.¹⁰ Tento dokument popisuje přejmenování německých názvů ulic na české ekvivalenty. Válečná pojmenování neuličních objektů ilustruje opět vzpomínková kniha K. Foha.¹¹ Informace o urbanonymech z období let 1945–1948 jsou čerpány jak z již zmíněné listiny Místní správní komise, tak *Kroniky města* z let 1946–1962.¹² Tato kronika je zdrojem pojmenování i v dalším období. K dispozici jsme měli rovněž mapu z konce 50. let (přesný rok není specifikován, avšak mapa byla přílohou ke knize J. Urbana *Ostrov*¹³ z roku 1959) a další nedatovanou mapu, která musela podle naší analýzy založené na historických urbanistických souvislostech vzniknout mezi lety 1961–1982. Tyto mapy jsme obdrželi od nynější kronikářky města Walburgy Mikešové. Pramenem současného městského názvosloví jsou kroniky (1990, 1991, 2004, 2008), a zápisy ze schůzí pléna městského národního výboru, které eviduje Státní okresní archiv Karlovy Vary. Dalším pramenem je současná mapa Ostrova,¹⁴ seznam ulic Ostrova, který eviduje Ministerstvo vnitra České republiky¹⁵ a mapka historického jádra města.¹⁶ Velice cenným zdrojem dějin a historických souvislostí, díky nimž jsme mohli lépe určit motivaci ovlivňující názvy, byla kniha *Dějiny města Ostrova* od J. Zemana (2001)¹⁷.

V mnoha zdrojích se vyskytují i lidová pojmenování, které jsme do práce také zařadili, avšak pouze okrajově z důvodu nemožnosti nalezení pamětníka žijícího v Ostrově před rokem 1945, který by mohl motivaci daných názvů objasnit, případně doplnit další.

⁹ J. Hubatschek, *Schlackenwerth eine Stadt in Böhmen*, s. 1. 1972.

¹⁰ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Stanovení českých názvů ulic a náměstí v Ostrově ke dni 12. 7. 1945*, inv. č. 194, ev. č. N15.

¹¹ K. Foh, o. c. v pozn. 8.

¹² SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36.

¹³ J. Urban, *Ostrov*, Ostrov 1959.

¹⁴ *Googlemaps.com* [online]. [cit. 2014-04-25].

¹⁵ Ostrov. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/adresy/Region.aspx?regid=15877>

¹⁶ Historické jádro Ostrova. *Ostrov* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

http://www.ostrov.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=11588&id_dokumenty=2705

¹⁷ L. Zeman, *Dějiny města Ostrova*, Ostrov 2001.

Při analýze některých urbanonym jsme narazili na určité nesrovnalosti týkající se dvojích (v některých případech i trojích) variant názvu označujících stejný objekt v jednom historickém období. Jelikož není dostupný žádný souhrnný materiál a kvůli celkové výměně obyvatelstva po roce 1945 je pravděpodobnost nalezení pamětníků velmi malá, uvádíme všechny nalezené názvy včetně jejich zdrojů. Tyto informace doplňujeme svými hypotézami vysvětlujícími danou nesrovnalost.

Nasbíraná urbanonyma třídíme z různých motivačních hledisek, přičemž se zabýváme i typy užitých motivů a jejich souvislostmi s dějinami či prostorem města. Každá kapitola praktické části je doplněna statistikou a grafy, které pomáhají zpřehlednit změny městského názvosloví v jednotlivých obdobích. O způsobu klasifikace urbanonym a struktuře celé praktické části pojednává kapitola Metodologie.

Vzhledem ke skutečnosti, že se Ostrov nachází v oblasti Sudet, se předválečná urbanonyma vyskytovala pouze v německém jazyce. Práce se věnuje i vymezení způsobu počeštění těchto názvů, který nastal v poválečném období, a zkoumá, zda byla zachována historicita objektů.

V celém textu je s malými úpravami užitá citační norma podle časopisu *Acta onomastica*.

2 Onomastika

Encyklopedický slovník češtiny onomastiku definuje jako nauku o vlastních jménech (onymech/propriích). Zároveň také uvádí, že její obsah a postavení mezi společenskými vědami je nejasný a je předmětem různých jazykovědných sporů. V české vědní sféře je onomastika považována za relativně samostatnou subdisciplínu jazykovědy, která se zabývá *vznikáním a fungováním propriálních pojmenovacích soustav, jejich realizací v konkrétních podmínkách společenských, časových, místních a zároveň studuje konkrétní prvky těchto soustav*.¹⁸

Lingvista a význačný onomastik Rudolf Šrámek tuto disciplínu chápe také jako nauku o vzniku a fungování propriálních pojmenovacích soustav, o jejich realizacích v konkrétních podmínkách společenských, časových a místních a jako nauku o konkrétních prvcích těchto soustav.¹⁹

¹⁸*Encyklopedický slovník češtiny*, o. c. v pozn. 2, s. 293.

¹⁹R. Šrámek, *Úvod do obecné onomastiky*, Brno 1999, s. 51.

Výzkum vlastních jmen je neoddelitelně spjat s výzkumem jazyka a je vědecky i společensky aktuální. Zabývá se totiž funkcí vlastních jmen a jejich odrazem v třídním, sociálním, hospodářském a kulturním rozvoji společnosti, pro niž jsou výsledky bádání velmi důležité, protože jsou využívány nejen v jazykovědě, ale i v dalších disciplínách (archeologii, historii, geografii, sociologii, etnografii, literární vědě atd. či v poradenském působení týkajícím se osobních jmen).²⁰

Velký rozvoj onomastické disciplíny lze zaznamenat v 50. a 60. letech 20. století, kdy již není považována za vědu historickou, nýbrž čistě jazykovědnou. Do určité míry se tak osamostatňuje a stává se z ní subdisciplína lingvistiky s vlastní metodologií. Současně dochází k vývoji obecné onomastické teorie, která se v tehdejší době zabývala především studiem vlastních jmen, jejich klasifikací a rozdíly mezi obsahovou stránkou proprií a apelativ. K rozvoji této teorie významně přispěly české onomastické publikace A. Profouse, J. Svobody, V. Šmilauera, J. Beneše a dalších, které přinesly základní relativně úplné systematické zmapování této disciplíny.²¹

České onomastické bádání má však dlouhou tradici, která se částečně projevovala již v období předvědeckém. Na počátku české onomastiky stojí Kosmas, který ve své kronice podal výklad k vzniku pojmenování hradu *Podivín*. Vlastní jména se postupně čím dál víc objevovala v kronikách či jiných administrativních spisech. Do gramatických příruček však pronikala pozvolna, a to jako termín či v souvislosti s pravopisem. Intenzivněji se propria projevila ve slovnících, v nichž byla zmiňována především osobní jména, jména řek, etnonyma i exonyma. V 17. století se do popředí dostávají také popisy topografické a vlastivědné, vzniká mnoho map. V 17. a 18. století vznikají toponymické popisy Čech podle krajů a panství včetně názvů sídelních.²²

K nejintenzivnějšímu výzkumu proprii dochází v době národního obrození, v níž se společnost začíná zajímat o český jazyk a užívání českých proprií je bráno jako projev vlastenectví. Vlastní jména jsou tak zkoumána spíše historiky než jazykovědci v čele s Františkem Palackým, který je považován za zakladatele české onomastiky. Své výzkumy shromáždil ve studii *O Jménech místních v zemi české a moravské: Rozbor etymologický místních jmen československých* (1834), z nichž k zásadním

²⁰M. Knappová, Stav a perspektivy české onomastiky v mezinárodním kontextu, *Naše řeč* 68, číslo 1, 1985.

²¹R. Šrámek, o. c. v pozn. 19, s. 3.

²²R. Šrámek, Onomastika. In: J. Pleskalová – M. Krčmová – R. Večerka – P. Karlík (eds.), *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*, Praha 2007, s. 378–384.

poznatkům patří především rozdělení místních jmen na depropriální a deapelativní. Nejvýznamnějším dílem, hojně využívaným i v současnosti, je *Popis království českého* (1848), kterým byla kodifikována česká podoba místních jmen. Dalšími historiky, kteří se podíleli na utváření české onomastiky, byli Vincenc Brandl (*Rozpravy o jménech topických*, 1885) či August Sedláček (*Místopisný slovník historický království Českého*, 1908).²³

Česká onomastika je ve světě velmi oceňována. Proslulou se stala především svou vysokou teoretickou úrovní, široce pojatou a systematicky propracovanou materiálovou analýzou, přihlédnutím k mimojazykovým faktům, zejména k všestrannému vývoji společnosti, i uplatňováním dialekticko-materialistické metodologie.²⁴ Navíc byla v České republice, jako jediné ze všech evropských zemí, ve slovnících zpracována místní jména. Právě české bádání má podíl na skutečnosti, že je onomastika i v dnešní době velmi živým oborem a její výzkumy zaujímají stále významnější místo. V současnosti jsou české onomastické tendence v souladu s celosvětovými a zaměřují se na synchronní i diachronní vývoj včetně fungování vlastních jmen a jejich společenského, kulturního a historického významu.²⁵

Jelikož hlavním předmětem zkoumání onomastiky jsou vlastní jména (*propria*, *onyma*), zaměříme se na ně v následující části práce.

2.1 Propria

Propria neboli vlastní jména jsou jazykové prostředky, které mají charakter substantiva nebo pojmenovacího spojení. Označují jedince či jednotliviny, diferencují je od jiných jedinců či jednotlivin jedné třídy a identifikují je jakožto jedinečné objekty. Stojí v protikladu ke jménům obecným (*apelativům*), a to především z důvodu jejich rozdílných vlastností a funkcí, avšak není mezi nimi ostrá hranice. Od *apelativ* se odlišují především nepřítomností generického významu. Kvůli této skutečnosti mají *propria* a jimi označovaný objekt vztah založený na základě společenské konvence, nikoli na významové bázi.²⁶

²³ M. Harvalík, *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*, Praha 2004, s. 17–19.

²⁴ M. Knappová, o. c. v pozn. 20.

²⁵ M. Knappová, o. c. v pozn. 20.

²⁶ *Encyklopedický slovník češtiny*, o. c. v pozn. 2, s. 205.

Primární funkcí proprií je individualizace objektů téhož druhu (tedy zajištění jisté neopakovatelnosti, výjimečnosti, nezaměnitelnosti), dále diferenciaci daných objektů a jejich lokalizace, tedy *zařazení propriálně pojmenovaného objektu do určitých věcných, prostorových, sociálních, kulturních, historických a ekonomických vztahů*.²⁷

K základním funkcím lze podle M. Knappové (1992) připojit ještě deiktickou a apelovou. Mezi sekundární funkce pak M. Knappová řadí asociační, evokační, konotativní, díky nimž mají propria schopnost evokovat jistý sémantický obsah objektu. Dále jsou to funkce ideologizující, mytizující a honorifikující, které bývají přítomny již při samotném vzniku daného jména. Konečně lze uvést i funkci sociálně klasifikující, která *zařazuje pojmenovaný objekt do nejrůznějších souvislostí, jako je místo, čas, sociální, náboženský nebo národnostní aspekt*.²⁸

Diferenciaci způsobů vztahu mezi pojmenováním a pojmenovaným u apelativ a proprií má za následek skutečnost, že jsou vlastní jména pojímány lexikologií jako tzv. druhá vrstva jazyka. Do propriálního pojmenování totiž není začleněn pojmově zobecňující význam jako u apelativ. Z tohoto důvodu nemůže v komunikaci apelativum zastupovat jméno vlastní, a to i přesto, že může existovat jistá sémantická spojitost mezi oběma pojmenováními. Pokud by bylo toto zastoupení možné, onyma by již neplnila individualizační funkci a musela by být vyjádřena například deikcí či popisem.

Propria jsou z hlediska slovnědruhového začlenění vždy substantiva, přestože jejich forma může odkazovat k jinému slovnímu druhu.²⁹

Každé proprium vychází ze společenské nutnosti pojmenovat daný objekt. Je tedy výsledkem vzájemného vztahu pojmenovatele a pojmenovaného objektu. Onymické objekty mohou být reálné (názvy skutečných měst, lidí, výrobků apod.) i nereálné (jména pohádkových, literárních či mytologických postav a zvířat, literární toponyma, pojmenování konkrétních jevů a vztahů). Každý objekt, jev nebo vztah je primárně pojmenován apelativem. Apelativní objekt se následně může stát propriálním za předpokladu, že je ve společnosti potřeba jej individualizovat. Tento proces se nazývá proprializace a jeho výsledkem je vznik nového lexému, jenž má všechny propriální znaky a vlastnosti. Na druhé straně opačný proces, tedy apelativizace nastává tehdy, jakmile pojmenování ztrácí svou výlučnost a dochází k zobecnění.

²⁷ R. Šrámek, o. c. v pozn. 19, s. 11.

²⁸ R. Šrámek, o. c. v pozn. 19, s. 24.

²⁹ R. Šrámek, o. c. v pozn. 19, s. 11–12.

Původní proprium tak pojmenovává celý druh (například z původního jména literární postavy Dona Juana se stává obecné pojmenování pro milovníka žen). Tato změna však nemůže nastat u každého propria. Třetím procesem, který může u proprií nastat, je transonymizace. Její podstatou je změna propria v proprium jiného druhu (kupříkladu z toponyma Praha se stává chrématonymum, které označuje jméno hotelu).³⁰

Onymické objekty lze dělit na jednodenotátové (neboli singulativní) a vícedenotátové (mnohodenotátové). V první kategorii je jeden konkrétní objekt vázán na jedno proprium. Diferencující funkce je tak velmi posílena a proprium spolu s daným objektem dosahují v rámci téhož druhu naprosté obsahové nezaměnitelnosti.³¹ Ve druhém případě jedno proprium označuje více objektů shodného či odlišného druhu. Takové objekty lze rovněž nazvat jako hromadné (komplexní). Mohou být různorodé (heterogenní), do nichž patří například pojmenování obyvatel a příslušníků národů. *Každý jedinec je v rámci tohoto druhu objektu charakterizován dvěma znaky – spojujícím a diferencujícím, takže se k vnitřnímu odlišení musí použít jiný druh proprií, vázaných na konkrétnější vymezení objektu jakožto jednotliviny.*³² Objekty dále mohou být stejnorodé (homogenní) jako je tomu například u chrématonym, jejichž podstatou jsou stejné vnitřní i vnější atributy. Proprium tak označuje celou sérii včetně jejich vlastností, a proto může dojít k jeho apelativizaci.³³

2.1.1 Klasifikace proprií

Podle druhové povahy onymických objektů se propria dělí do tří kategorií. První skupinou jsou geonyma, do nichž spadají pojmenování objektů na povrchu země i pod ním, tedy toponyma, dále jména nebeských útvarů. *Geonymické objekty jsou postižitelné kartograficky, neboť se vyjadřují na mapových dílech.*³⁴

Druhou třídou jsou bionyma. Ta zahrnují jména živých bytostí, tj. antroponyma, jména bytostí považovaných za živé – pseudoantroponyma a zvířat, tedy zoonyma.

³⁰ R. Šrámek, o. c. v pozn. 19, s. 55–56.

³¹ A to i za okolností, kdy se totéž proprium váže na několik odlišných objektů. V každém z daných případů je totiž realizován jiný pojmenovací akt na vztah mezi propriem a objektem (R. Šrámek, o. c. v pozn. 19, s. 13).

³² R. Šrámek, o. c. v pozn. 19, s. 14.

³³ R. Šrámek, o. c. v pozn. 19, s. 13–15.

³⁴ R. Šrámek, o. c. v pozn. 19, s. 16.

Třetí skupinou jsou chrématonyma, do nichž se řadí jména označující objekty, jevy a vztahy, které vznikly lidskou činností. Tato klasifikace je shodná s dělením onomastiky. Onomastické disciplíny se tedy člení na geonomastiku, bionomastiku a chrématonomastiku.

Rozdělení proprií je obtížné a i mezi soudobými lingvisty vyvolává neshody. Při klasifikaci je možné vycházet z různých aspektů. Velmi rozšířené dělení proprií se vztahuje ke způsobu pojmenování objektů, totiž zda jsou pojmenovány přímo či nepřímo – ve vztahu k jinému objektu. V prvním případě jsou podstatná jména proprializována za předpokladu sémantického vztahu mezi jménem a objektem. Toto dělení je však velmi problematické, jelikož nezahrnuje pojmenování, která sémanticky nesouvisejí s daným apellativem (například metaforická motivace). Nepřímá propria jsou pojmenována na základě jejich vlastností. Problém nastává u objektů, jež se postupem času liší od své původní povahy. Jako vhodnější se nabízí dělení proprií na předložkové a nepředložkové.

Předložková toponyma vyjadřují především lokalizující informace, a proto k nim řadíme toponyma, některá oikonyma a antroponyma.

V odborné literatuře se objevuje i rozlišení proprií na primární a sekundární. Zde je však východisko dělení nezřetelné. Podle některých publikací se do první skupiny řadí nederivovaná pojmenování a do druhé naopak derivovaná. Jiní lingvisté pokládají za primární vlastní jména ta, která jsou nejstarší podobou daného propria, za sekundární pak všechna odvozená.

Poslední často se vyskytující klasifikací je dělení na topografická a kulturní onyma. Podstatou je zde zařazení objektu do kulturní či zeměpisné sféry lidské společnosti. Toto dělení však opomíjí základní funkce proprií a přikládá značný význam pouhé schopnosti onyma podávat kulturně-historické informace. Dané kritérium navíc nelze uplatnit u proprií, jež nejsou toponymická.³⁵

³⁵ R. Šrámek, o. c. v pozn. 19, s. 16–19.

2.2 Toponyma

Tato diplomová práce se zabývá urbanonymy, které spadají do kategorie toponym. Toponyma jsou vlastní jména zeměpisná, tedy pojmenování objektů, které leží v krajině a jsou fixovatelné v mapách.³⁶ Podle Rudolfa Šrámka se toponyma dělí do dvou skupin – oikonym a anoikonym.

Oikonyma jsou vlastní jména osídlených (ale i zpustlých) objektů, tedy například domů, ulic, vsí, měst a městských částí, hradů, továren apod.

Naproti tomu mezi anoikonyma se řadí názvy pro neosídlené objekty, konkrétně:

- hydronyma, tedy pojmenování označující řeky, jezera, rybníky, moře, oceány, vodopády, bažiny, říční ramena atd.;
- oronyma, tj. vlastní jména vyvýšenin, kopců, hor, skal, jam, jeskyní, rovin apod.;
- agronyma, tj. označení polí, luk, lesů, vinic, ale i neobdělané země aj.;
- hodonyma, tedy vlastní jména stezek, různých druhů cest, mostů, lávek, železnic, přístavů apod.
- choronyma, tj. pojmenování pouští, regionů, světadílů, států, národních parků aj.³⁷

2.2.1 Oikonyma a jejich formální stránka (slovotvorná struktura)

Česká oikonyma jsou primárně slovotvorně tvořena prostřednictvím derivace, konkrétně sufixálně. Nejčastěji jsou česká oikonyma zakončena formanty *-(ov)ice*, *-ov*, *-ín*, přičemž první z nich je nejproduktivnějším formantem do roku 1300 a zároveň tím nejtypičtějším pro českou oikonymii. Vzácně se lze setkat s tvořením toponym z osobních jmen nulovým formantem.

Přípona *-(ov)ice* se v názvech měst objevila v období 11. – 13. století a důvodem pro její výskyt bylo pojmenování velké skupiny lidí formantem *-(ov)ici*, ze kterého se později utvořilo *-(ov)ice*. Postupem času byl tento formant vytlačován původně posesivní příponou *-ov*. Hlavní příčinou tohoto procesu bylo vymizení motivace

³⁶ *Encyklopedický slovník češtiny*, o. c. v pozn. 2, s. 491.

³⁷ R. Šrámek, o. c. v pozn. 19, s. 163.

pojmenovávat skupiny, ale rovněž nevhodnost plurálu pro pojmenování jednoho objektu.

Formant *-ín* byl ve středověku užíván výhradně pro oikonyma vzniklá z mužských osobních jmen, převážně hypokoristik (například oikonymum *Bohumín* vzniklo z hypokoristika *Bohuma*, které je utvořeno z osobního jména *Bohumil*). Naproti tomu v novověku se touto příponou utvářela pojmenování z antroponym ženského rodu. Pojmenování s formanty *-ov* a *-ín* byla také často užívána při tvoření českých ekvivalentů německých oikonym.

V 18. a 19. století se oikonyma tvořila také prostřednictvím formantu *-ka* či *-y*.³⁸ Do skupiny oikonym patří také urbanonyma, kterým se v naší práci budeme primárně věnovat.

³⁸J. David, *Srnov, Brežněves a Rychlonožkova ulice. Kapitoly z moderní české toponymie*, Praha 2011, s. 23–26.

3 Urbanonyma

Pojmenování sloužící k označování veřejných prostranství³⁹ mají významný podíl na orientačním systému města. Orientační a lokalizační funkci však neměla vždy, ačkoliv se ve středověkých písemnostech objevují již od 14. století. Své vlastní názvy měla náměstí, ulice, městské brány, bašty, radnice, kostely apod. Náměstí se zpravidla pojmenovávala podle účelu, tedy druhu trhu, který se zde konal, podle významného objektu (kláštera, kostela apod.) či podle polohy. Názvy ulic byly rovněž motivovány polohou, dále směrem, řemeslnickými cechy či podle národnostních a etnických skupin obyvatel. Kostely byly pojmenovávány podle patrocinií, kláštery zase podle řeholí, ke kterým patřily. Městské brány měly název podle polohy, směru či podle blízkých objektů.⁴⁰ V minulosti byla však pojmenování ulic a veřejných prostor spíše zvykovou záležitostí a úřední kodifikace (spolu s veřejným označením) se názvy dočkaly až v době josefínských reforem. *Místní určení, pokud bylo úplné, obsahovalo zpravidla domovní název, údaj o držiteli, o sousedství a o městě, místní osadě, farní osadě či čtvrti, ve které se dům nacházel. Název ulice či prostranství býval rovněž součástí této adresy, nikoli však pravidelnou, neboť tato pojmenování byla ve středověku zpočátku méně ustálená než domovní názvy a znamení, nebo než zasvěcení farních kostelů.*⁴¹ Postupně byla domům přidělena čísla popisná. Ta však pro usnadnění orientace nestačila a byla tak doplněna názvy, tedy urbanonymy.⁴²

Termín urbanonymum je latinského původu. Výraz *urbanus* v překladu znamená *městský* či *město*.⁴³

V onomastických publikacích se lze setkat s nejednotnými výklady tohoto pojmu. Někteří badatelé s ním dokonce vůbec nepracují a nepřijímají jej jako název označující skupinu onym, jež zahrnuje převážně uliční názvosloví.

³⁹ Pojem „veřejné prostranství“ je úřední souhrnné označení ulic, náměstí, nábřeží, mostů, parků a sadů (Václav Ledvinka, Úvod. In: M. Lašťovka – V. Ledvinka et. al., *Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*, I. díl, A–N, Praha 1997, s. 7).

⁴⁰ M. Majtán, Vývin urbanonymie pred obdobím národného obrozenia. In: M. Majtán – P. Odaloš (eds.), *Urbanonymá v kontexte histórie a súčasnosti*, Banská Bystrica 1996, s. 54.

⁴¹ V. Ledvinka, o. c. v pozn. 39, s. 7.

⁴² V. Ledvinka, o. c. tamtéž.

⁴³ J. Pražák, F. Novotný, J. Sedláček, *Latinsko-český slovník*, Praha 1999, s. 1350.

Lingvista R. Šrámek je zastáncem užívání termínu urbanonymie pro označení městských onym. Rovněž navrhuje rozlišit pojmy urbanonyma a urbonyma. První skupinu definuje jako vlastní jména, která se vyskytují na území urbanistického prostoru se statutem města, mající pro život města význam a v katastru města se realizující. Na druhé straně pojem urbonyma vymezuje jako vlastní jména lidských sídlišť, která mají původní či získaný statut města. R. Šrámek v návaznosti na toto pojetí připouští nutnost zavedení kategorie pro „neměstská“ propria (názvy vsí, skupin chalup, dvorců, stavení apod.) a navrhuje název „villonyma“.⁴⁴ Toto označení se však v onomastické terminologii neujalo.

Vladimír Šmilauer ve své publikaci *Úvod do toponomastiky* s termínem urbanonyma neoperuje vůbec. Názvy ulic řadí do jmen místních, ačkoliv zmiňuje, že se mohou vyskytnout jisté pochybnosti při tomto zařazení. Uvádí však, že by teoreticky mohly být zařazeny ke jménům neobydlených míst či ke jménům traťovým (z důvodu mnoha společných znaků).⁴⁵

Podle *Encyklopedického slovníku*, v němž dané heslo zpracovala J. Pleskalová, jsou urbanonyma *vlastní jména sídelních i nesídelních objektů ležících na katastru města, tedy městských obvodů, čtvrtí, urbanistických obvodů, sídlišť, náměstí, ulic a jiných veřejných prostranství, mostů, podchodů, fontán, památníků, soch*. Někdy k urbanonymům bývají řazena i pojmenování významných sídelních i nesídelních budov, místností, sálů, tratí, stanic a zastávek.⁴⁶ R. Šrámek ve svém článku *Urbanonymie a urbonymie* (1990) upozorňuje na stat' polské lingvistky Kwiriny Handkové (1989), která k urbanonymům řadí navíc názvy přírodních terénů, topografických objektů (vyvýšenin, jezů, vodních toků, lesů), trhovišť, pláží, zahrad, škol, divadel, kin, hotelů, hostinců, obchodů, kaváren, nádraží, letišť, bazénů, stadionů apod.⁴⁷ Tento přístup začleňující pomístní názvy přírodních objektů ležících uvnitř města do urbanonym se však rozchází s obecně přijímaným pojetím této kategorie, které formuloval ve sborníku *Onomastika a škola II* (1988) M. Majtán a jež odtud převzala J. Pleskalová do definice nacházející se v *Encyklopedickém slovníku* (viz výše).

⁴⁴ Šrámek, o. c. v pozn. 1, s. 73.

⁴⁵ V. Šmilauer, *Úvod do toponomastiky*, Praha 1966, s. 7.

⁴⁶ *Encyklopedický slovník češtiny*, o. c. v pozn. 2, s. 506.

⁴⁷ Šrámek, o. c. v pozn. 1, s. 69.

Urbanonyma se svým charakterem podobají ostatním skupinám proprií, ale na rozdíl od nich jsou geograficky a funkčně zredukována na prostor města.⁴⁸ Neidentifikují pouze objekty, ale zároveň lokalizují i bydliště či sídla, a tím plní funkci administrativně-správní a orientační. S rozvojem měst se stávají některá urbanonyma rovněž kulturní a politickou záležitostí. Nesmíme opomenout ani jazykovou a komunikační funkci.⁴⁹

Urbanonyma vznikají z apelativ či z onym. Pokud se jedná o druhý případ, velmi často jsou utvářena z místních jmen existujících či zaniklých osad/sídlíšť. Taková pojmenování lze diferencovat do dvou skupin:

- 1) urbanonyma, v nichž nedošlo u místního jména ke slovtvorné obměně,
- 2) urbanonyma, v nichž je místní jméno slovtvorně obměněno.⁵⁰

3.1 Klasifikace urbanonym

V této kapitole budeme čerpat především z článku *Klasifikace českých a slovenských urbanonym* J. Šindelářové.

Klasifikace urbanonym vychází z obecné klasifikace proprií a i v tomto případě se onomastičtí badatelé v názorech rozcházejí. *Při onomastických bádáních se během jejich vývoje však nejvýrazněji uplatnily tři základní principy klasifikace, které lze aplikovat na urbanonyma, a to lexikálně-sémantický, morfologicko-slovtvorný a binární-dvouplánový, lexikálně sémantický a slovtvorný.*⁵¹ Podle lingvistky E. Krošlákové jsou urbanonyma orientačního a dedikačního typu. První skupinu vymezují jména motivovaná geograficky (tedy směrem, polohou, světovými stranami), objekty vytvořenými člověkem, specifickými vlastnostmi, přírodou či antropologicky (podle povolání či etnického a náboženského původu obyvatel). Do druhé třídy lze zařadit pojmenování podle osobností. Zvláštní skupinou jsou pak urbanonyma motivovaná významnými událostmi z historie.

⁴⁸ J. Šindelářová, o. c. v pozn. 4, s. 463.

⁴⁹ P. Peňáz, Zamyšlení nad jmény ulic. *Naše řeč* 70, číslo 2, 1987.

⁵⁰ L. Olivová-Nezbedová, Pomístní jména v Čechách vzniklá ze jmen místních, *Naše řeč* 71, číslo 2, 1988.

⁵¹ J. Šindelářová, o. c. v pozn. 4, s. 465.

Badatel M. Blicha diferencoval slovenská urbanonyma podle významu do tří vývojových období. Do počáteční etapy zařazuje pojmenování motivované pomístními jmény, polohou a přidruženými objekty. Druhou skupinu tvoří pojmenování, která byla původně určena pouze k označení ulic a která vznikla především z důvodu dobových změn obyvatelstva a struktury města. Ve třetím období byla vyčerpána původní motivační východiska, a začala tak vznikat urbanonyma, která nesla jména různých osobností (majitelů pozemků, ale i významných měšťanů, církevních představitelů, politiků, vědců apod.).

Lexikálně-sémantickou klasifikaci urbanonym zformoval slovenský badatel R. Krajčovič, který pojmenování rozdělil do tří skupin, přičemž východiskem byla realita, kterou daná pojmenování odrážejí:

- 1) Urbanonyma motivovaná prostorami nacházejícími se ve městě typu hrad, příkop, zámek, věž, most apod.;
- 2) urbanonyma motivovaná hospodářskou, společenskou a kulturní sférou města, např. brány, trhy, cesty, ubytovny, kláštery, školy apod.;
- 3) urbanonyma staršího původu motivovaná přírodními reáliemi města, např. vrch, kámen, kopec, řeka apod.⁵²

J. Matúšová třídí urbanonyma do několika skupin:

- 1) dle směru komunikace;
- 2) dle polohy či vlastností komunikace;
- 3) dle významné osobnosti;
- 4) dle obyvatel ulice;
- 5) dle pomístních jmen;
- 6) dle významné události, armád, organizací, národností apod.

Podíl těchto motivů v urbanonymii města, závisí na jeho velikosti (tudíž i na počtu ulic). Čím je město menší, tím více jsou jeho názvy motivovány skutečností (poloha komunikace, obyvatelé ulice), ve větším městě je tato možnost vyčerpána, a tak je nutné užít pojmenování nesouvisející s realitou města (významné události, osobnosti).⁵³

Ač je mnoho pokusů o klasifikaci urbanonym založeno na sémantické motivaci jejich vzniku, existuje skupina názvů, do nichž se nepromítá reálný vztah mezi objektem a pojmenováním. Touto zvláštní třídou jsou honorifikační urbanonyma.

⁵²J. Šindelářová, o. c. v pozn. 4, s. 464– 469.

⁵³J. Matúšová, o. c. v pozn. 3.

3.2 Honorifikační motiv u urbanonym

Výraz *honor* pochází z latiny a znamená čest, úctu, poctu, vážnost, sláva.⁵⁴ Honorifikační motiv se vyvinul z motivu posesivního, avšak nevyjadřuje skutečné vlastnictví objektu.⁵⁵ Podle J. Davida nelze za honorifikační jména považovat pojmenování vzniklá ve středověku při zakládání osad nebo z náboženských důvodů. Honorifikační motiv je patrný u jmen vznikajících v 18. a 19. století, zejména v případě urbanonym, a to především proto, že jsou dané názvy utvářeny často bez reálné spojitosti s postavou, na kterou odkazují.⁵⁶ Velký rozvoj honorifikace pak lze pozorovat ve 20. století v souvislosti s politickými režimy, která vytvořily mnoho ideových urbanonym věnovaných konkrétním osobám, událostem či pojmům. Vzhledem k dobové proměnlivosti docházelo také k jejich častému přejmenování.

Honorifikační toponyma primárně neplní základní propriální funkce, zásadní je u nich totiž nominace objektu. Objekt nemá výpovědní hodnotu týkající se polohy či významného objektu poblíž.⁵⁷

V různých oblastech světa se vytvořily odlišné modely urbanonymických soustav. Evropský model vyrůstá z orientačních a charakterizačních historicky vzniklých jmen, např. podle tvaru, směru, polohy či obyvatelstva ulice. Jen v řídkých případech byla ulice středověkého města pojmenována podle majitele domu nebo pozemku. Nejednalo se však o proces honorifikace, ale iradiace, tedy rozšíření jména vlastníka na daný objekt. V pozdější době se v evropském modelu (na rozdíl od toho amerického, ve kterém jsou primárním motivačním prvkem stromy a čísla) dostal do popředí honorifikační motiv.⁵⁸

Honorifikace se projevila u českých urbanonym ve 2. polovině 19. století. Důvodem byl jak rozvoj české politiky, tak samotných měst, kterým nedostačovala původní motivační východiska. Vznikl tím nový trend, jímž bylo nejprve oslavování

⁵⁴J. Pražák, F. Novotný, J. Sedláček, o. c. v pozn. 43, s. 632.

⁵⁵R. Šrámek, o. c. v pozn. 19, s. 49.

⁵⁶Výjimku tvoří urbanonyma, která zprostředkovaně souvisejí s objektem na daném místě, např. škola v ulici Komenského (J. Matúšová, o. c. v pozn. 3).

⁵⁷J. David, o. c. v pozn. 38, s. 34–38.

⁵⁸J. David, o. c. v pozn. 38, s. 169–170; J. David, Honorifikace jako určující rys moderní urbanonymie. In: J. David – M. Harvalík – M. Čornejová (eds.), *Mnohotvárnost a specifičnost onomastiky*, Ostrava – Praha 2010.

členů panovnických rodů. Prvním honorifikačním urbanonymem byl *Žofín* (původně Barvířský ostrov) podle arcikněžny Žofie. Následovala *ulice Mariánská* podle Marie Anny, *Ferdinandova třída* a *Alžbětina třída*. Brzy vznikala i honorifikační pojmenování náměstí. K nejstarším patří *Václavské* či *Karlovo náměstí*.⁵⁹

Podle analýzy J. Davida je 44 % českých urbanonym honorifikačních (na některých místech dokonce honorifikační pojmenování dosahují až 75 %, například v Havířově, ale i pouhých 5 %, jako je tomu v Českém Krumlově), přičemž hlavním prostorem, ve kterém se nejčastěji honorifikační motiv užívá, jsou města.⁶⁰ Ta byla také z důvodu velkého počtu obyvatel nejvhodnějším nástrojem pro využití ideologických názvů nejrůznějších politických režimů. Tomuto faktu odpovídají i roky, ve kterých docházelo k nejrozsáhlejší změnám urbanonym, tedy 1918, 1938, 1945, 1948, 1960, 1968 a 1989. Co se týče ideologické motivace honorifikačních pojmenování, liší se v závislosti na části daného města. V centru jsou vždy urbanonyma s největším ideovým příznakem, často odkazující k slavným osobnostem. Naopak je tomu u urbanonym na okraji města, která mívají pro většinu obyvatel nejasnou motivaci (např. jsou pojmenovány podle méně známé postavy). Tato skutečnost se výrazně odráží při pozdějších případných změnách, v nichž okrajová urbanonyma zůstávají zpravidla nepřejmenována.⁶¹

Přejmenovávání způsobuje nejen ztíženou orientaci (což je v rozporu s primární orientační funkcí proprií), ale projevuje se i neschopností nahradit nové jméno v běžném lidovém užívání. Řešením může být pojmenování motivované pomístním jménem, které je v dané lokalitě vžitě. Další možností je přímý přechod apelativního označení na vlastní jméno (např. *Náměstí*). Tento proces je však možný pouze v menších městech, ve kterých se daný objekt nachází pouze jednou.⁶²

V České republice došlo k významnému přejmenovávání například po roce 1989. Nejvýraznější změnou v názvech ulic prošla pojmenování podle důležitých osobností. Tato urbanonyma byla z velké části přejmenována opět honorifikačními názvy. Jména spjatá s totalitním režimem byla nahrazena jmény osobností evokujícími demokracii a období před rokem 1948 (v České republice například T. G. Masaryk, E. Beneš nebo J. Seifert, na Slovensku M. R. Štefánik či A. Hlinka). Druhou skupinou

⁵⁹ V. Šmilauer, o. c. v pozn. 45, s. 174.

⁶⁰ J. David, o. c. v pozn. 58.

⁶¹ J. David, o. c. v pozn. 38, s. 167–175.

⁶² M. Harvalík, o. c. v pozn. 23, s. 32–34.

jmen nahrazujících původní urbanonyma byla pojmenování vyjadřující lokalizaci či vztah k jiným objektům.⁶³ Na mnoha místech bylo obnoveno urbanonymum pocházející z první republiky, avšak ne vždy k této obnově došlo. Důvodem, proč se často volil úplně nový název, byl fakt, že daná osobnost známá v předválečném období již nenabývala stejného významu v tehdejší době. To se odráží i v současnosti, v níž se cítí jako nezbytné volit nová urbanonyma po osobách skutečně všeobecně známých.⁶⁴

Podle P. Odaloše se proces označování ulic a dalších městských prostor uskutečňuje podle vzoru pojmenování → přejmenování → opětovné přejmenování. Při přejmenovávání ulic v minulosti se uplatňovalo šest dvojic vývojových tendencí, přičemž se vždy alespoň částečně fixoval nebo nefixoval jeden z jejich pólů. Mezi tyto tendence patří:

- *tradicionalizace* (návrat k názvům starým, např. podle tvaru, směru, poloh apod.) – *neologizace* (vytváření nových typů pojmenování);
- *nacionalizace* (motivace pocházející výhradně z domácích zdrojů) – *internacionalizace* (motivace světovými objekty – např. náměstí OSN);
- *teizace* (využívání náboženských motivů) – *ateizace* (opouštění náboženských pojmenování);
- *personalizace* (zakomponování jmen osobností do názvů) – *depersonalizace* (upouštění od názvů motivovaných jmény osobností);
- *honorifikace* (oslava či projev úcty jisté osobnosti či události) – *ahonorifikace* (často reakce na protichůdnou tendenci);
- *schematizace* (obecné pojmenování podle konkrétních společensko-politických symbolů) – *deschematizace* (opačná tendence, která je povětšinou přímou reakcí na schematizaci).

Podle P. Odaloše směřuje současný vývoj vždy od druhých pojmů k prvním v rámci daných dvojic (tedy od neologizace k tradicionalizaci apod.).⁶⁵

⁶³ J. David, o. c. v pozn. 38, s. 167–175.

⁶⁴ M. Harvalík, o. c. v pozn. 23, s. 183.

⁶⁵ P. Odaloš, Urbanonymá v procese společenských zmien 90. rokov v európskych postsocialistických krajinách, In: M. Majtán – P. Odaloš (eds.), *Urbanonymá v kontexte histórie a súčasnosti*, Banská Bystrica 1996, s. 80–86.

J. David na základě svého výzkumu rozlišil dva druhy městského prostoru. Za první považuje původní centrum obehnané hradbami a zástavbou, které vzniklo do poloviny 20. století. Tato skupina je vymezena nepředložkovými jednoslovnými urbanonymy (např. *Krátká, Úzká*) či honorifikačními pojmenováními (*Husova, Smetanova*). Je nutné upozornit, že honorifikační urbanonyma nemohou být užita při pojmenování jakékoli části města, podstatným kritériem je její reprezentativnost.⁶⁶ Zajímavostí je, že se do dnešní doby udržely v centru měst nerepresentativní názvy ulic jako je *Krátká, Příčná, Úzká*, které jsou zástupci původního vztahového modelu „jaký“ a označovala místa dle jejich popisu.⁶⁷

Do druhého typu prostoru jsou zařazena urbanonyma, která se váží k nové výstavbě (kupř. *Nová, Družstevní*) či k objektům charakteristickým pro moderní město (*Nádražní, Školní*). Rovněž sem patří názvy vyjadřující rozrůstání města na úkor vesnického území a původní zemědělské půdy (*Lesní, Polní, Pod Výhonem, Nad Svahem*).⁶⁸

Podle výzkumu J. Davida jsou v soudobé české urbanonymii honorifikační názvy motivovány nejčastěji jménem význačné osobnosti (podíl 78 %), přičemž nejvíce se objevují jména skladatelů, malířů a spisovatelů 19. století (*Havlíčková, Jiráskova*) následované postavami české reformace (*Žižkova, Husova*). Tato skutečnost pramení z faktu, že od 19. století daná jména nepodléhala tendencím přejmenování v žádném politickém režimu (stranou ponecháváme odstraňování v době nacistické okupace), protože dané osobnosti byly pro totalitní politiku „bezpečné“ a odrážel se zde i dobový zájem o období reformace. Navíc hodnoty představované osobnostmi byly režimům blízké, a to jak demokratickým, tak totalitním. Především v malých městech se zpravidla objevují jména osobností spjatých s regionálním významem. Na druhou stranu názvy motivované osobnostmi cizími se objevují velmi zřídka, popřípadě vůbec. Dalším motivačním východiskem (celkem 9 % analyzovaných urbanonym) jsou obecné nebo ideologické hodnoty (např. míru či svobody), dále jména významných událostí (7 %), včetně jejich dat, a geografickými pojmenováními (6 %), kam spadají názvy měst či států.⁶⁹

⁶⁶ J. David, o. c. v pozn. 38, s. 173.

⁶⁷ J. David, o. c. v pozn. 58.

⁶⁸ J. David, o. c. v pozn. 38, s. 173.

⁶⁹ J. David, o. c. v pozn. 38, s. 179–180; J. Matúšová, o. c. v pozn. 3.

Na základě svých výzkumů navrhuje badatel Jaroslav David přidat k vymezení urbanonym z *Encyklopedického slovníku češtiny*, jež jsme uvedli v kapitole 3, několik dalších vlastností. Především je to dominantní postavení honorifikační motivace urbanonym. S tím souvisí i jejich další rys a tím je nestabilita vyplývající z častého přejmenovávání. Pro honorifikační urbanonyma je také velmi charakteristická značková (nikoliv popisná) povaha, která se konkrétně projevuje při komolení daných jmen či častém přecházení od jmenné deklinace k složené, ale také *v nepotřebě jejich odstraňování mimo centrum s výjimkou nejvýraznějších ideologicky nebo politicky příznakových pojmenování*.⁷⁰

3.3 Současný stav urbanonym

Soustava českých urbanonym je v současnosti relativně stabilní a ke vzniku nových názvů nedochází příliš často. Výjimku tvoří nové městské čtvrti, satelitní sídliště, obytné komplexy apod., které přejímají jména objektů či míst, na jejichž místě vznikají, přičemž se k danému jménu přidává přívlastek Nový.⁷¹ Tato urbanonyma jsou z důvodu plnění reklamní funkce také často pojmenovávána výrazy apelativního původu s meliorativním zabarvením, které působí kladně na psychiku člověka, evokují pozitivní asociace, exkluzivitu, městský či venkovský příznak. Například posledního zmíněného je docíleno užíváním atributů spojených se sluncem (*Sluneční vrch*) či zelenou barvou (*Zelená louka*). Oblíbené jsou rovněž názvy zdůrazňující bohatství (*Rezidenční*) či důležitost místa (*Centrální*). Aplikací angličtiny či francouzštiny se vyjadřuje jistá prestiž místa a snaha zdůraznit jeho velkoměstskost. Tato snaha se projevuje v častém užívání formantu *City* (například *Anděl City*), *Centrum*, *Park*, *River* či odkazem na zahraniční luxusní čtvrtě (např. *Barandov Hills*).⁷²

V obecném měřítku jsou pozitivně přijímána především bezpříznaková urbanonyma, tedy ta, jejichž motivací byly zeměpisné názvy (*Karlovarská*, *Evropská*),

⁷⁰ J. David, o. c. v pozn. 21, s. 183–185; J. David, o. c. v pozn. 58.

⁷¹ M. Harvalík, Nové tendence v rozvoji současné české onymie. In: J. David – M. Harvalík – M. Čornejová (eds.), *Mnohotvárnost a specifčnost onomastiky*, Ostrava – Praha 2010, s. 182–184.

⁷² J. David, Nová česká oikonyma typu Chodovec City, Barrandov Hills, Nové Měcholupy... a Šmoulov, *Naše řeč* 91, číslo 4, 2008; M. Knappová, Prestižní aspekty pojmenování v Česku. In: J. David – M. Harvalík – M. Čornejová (eds.), *Mnohotvárnost a specifčnost onomastiky*, Ostrava – Praha 2010, s. 246.

pomístní jména (*Na Babě*), charakter místa (*Dlouhá*), příroda (*Liliová*), klasicky pojímané významné osobnosti (*Tylova*). Oproti tomu negativní reakce vždy vzbuzují názvy oslavující aktuálně záporně hodnocené historické události a osobnosti, ty bývají následně měněny. Záporně jsou také hodnocena pojmenování utvořená podle osobností, které jsou pro mladší generaci málo známé, stejně tak podle historie oblasti, která je již pozapomenuta a názvy tak asociují spíše nežádoucí konotace (*Popelnicová, V Hrobech*) či podle pomístních jmen, jejichž název neevokuje příznak společenské významnosti (*Na Žebráku*). Naopak za prestižní považuje současná společnost urbanonyma typu *Národní třída, Benešovo nábřeží* či ulice typu *Masarykova*.⁷³

Na sociálně prestižní funkci urbanonym se klade velký důraz, který se odráží v žádostech firem pojmenovat či přejmenovat ulice, v nichž sídlí, po sobě. Tyto snahy však značně zasahují do stability onymického systému a daná urbanonyma rovněž nemohou patřičně plnit základní onymické funkce.⁷⁴

Podle zákona 128/2000 Sb. o zvolených urbanonymech rozhoduje příslušný magistrát (či městský/obecní úřad). Názvy městských částí⁷⁵ jsou obvykle motivovány historickými názvy zaniklých obcí, osad či území, na nichž se město/obec nacházejí. Zvolená urbanonyma musí být vždy v českém jazyce. Výjimkou jsou místa obývaná národnostními menšinami, v nichž je možné na základě žádosti dané názvy uvádět též v jazyce menšiny, a to za předpokladu, že se v posledním sčítání lidu hlásilo k této národnosti alespoň 10 % obyvatel obce. Není dovoleno pojmenovávat ulice či jiná veřejná prostranství v rámci jedné obce totožnými názvy. Co se týče honorifikačních urbanonym, nesmí být volena jména stále žijících osobností.⁷⁶ Jedním ze základních požadavků při pojmenovávání ulic v menších městech je souvislost jména s pojmenovávaným objektem. Uniformitě a stereotypnímu pojmenování se lze vyhnout zvolením jmen rodáků či osob regionálního významu.⁷⁷ Samotné pojmenování musí být jednoduché, jednoznačné, snadno vyslovitelné. Názvy veřejných prostranství by neměly

⁷³ M. Knappová, o. c. v pozn. 72, s. 246–247.

⁷⁴ M. Harvalík, o. c. v pozn. 70, s. 182–184.

⁷⁵ Městská část je evidenční jednotka vytvářená budovami s čísly popisnými a čísly evidenčními přidělenými v jedné číselné řadě, která leží v jednom souvislém území (Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), *Zákon ČR § 28* [cit. 2013-11-19]. Dostupné z: [http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-\(obecni-zrizeni\).html](http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-(obecni-zrizeni).html)).

⁷⁶ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), *Zákony ČR § 27, § 28, § 29* [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: [http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-\(obecni-zrizeni\).html](http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-(obecni-zrizeni).html).

⁷⁷ M. Harvalík, o. c. v pozn. 23, s. 33.

podléhat aktuálním trendům, aby tak byla garantována jejich dlouhodobá platnost.⁷⁸ Rovněž by měly odpovídat hodnotám a idejím, které reprezentují danou dobu a o kterých je předpokládáno, že budou hodna respektu i pro budoucí generace.⁷⁹

Obecně vzato dochází k ústupu honorifikačních názvů, znovu se objevují názvy motivované místními geografickými či historickými podmínkami, využívá se náboženských prostor (např. *Kláštevní ulice*). Tato skutečnost souvisí s tendencí stabilizovat současný urbanonymický systém a předcházet tak případnému přejmenovávání v důsledku společenských změn. Ve větších městech se objevují monotematické názvy, které významově spadají do jedné oblasti (např. podle rostlin či zvířat). Toto kategorizování přispívá k snadnější rámcové orientaci ve městě, avšak může působit problémy v rámci místa samotného.⁸⁰

3.4 Jazyková a pravopisná stránka urbanonym

Ve většině případů jsou urbanonyma tvořena adjektivem a substantivem apelativa (*Jánský most, Mírové náměstí, Bílá brána*). Základem uličním urbanonym je nejčastěji elipsa, resp. obecným označením ulice. Lze k němu přiřadit atributy ze všech skupin sémantické motivace (*Roztocká, Bucharova, Lidická*). Důvodem vysokého procenta tohoto typu ulic je jazyková ekonomie. Pojmenování podle osobností mohou mít formu buď adjektivní (tedy adjektivum + elipsa substantiva, např. *Dvořákova*), nebo substantivní v genitivu (elipsa substantiva + genitiv substantiva, např. *Komenského*). Obě formy mají přivlastňovací význam, avšak prosazuje se spíše druhý typ, což se projevuje přechodem víceslovných urbanonym adjektivních ke genitivním (*J. K. Tyla – Tylova*).⁸¹

Atributy mají blíže určující funkci, avšak atribut nekongruentní, užitý v daném názvu může být považován i za nevhodný, a to v případě jmen složených z více než dvou slov (např. náměstí *Primátora dr. Václava Vacka*).⁸² Je-li základem

⁷⁸ M. Kneřová, K urbanonymii a její dynamice, *Čeština doma a ve světě*, roč. XV, Praha 2007, s. 44.

⁷⁹ P. Peňáz, o. c. v pozn. 49.

⁸⁰ M. Knappová, Urbanonyma v kontextu historie a současnosti, *Český jazyk a literatura*, sv. 49, roč. 1998–99, č. 1–2, s. 50–51.

⁸¹ J. Matúšová, Ke stavu a vývoji urbanonymie měst na Česko-německém jazykovém rozmezí, in: P. Žigo (ed.), *Onomastika a škola II, Urbanonymia*, Bratislava 1988, s. 87.

⁸² M. Harvalík, o. c. v pozn. 23, s. 34.

pojmenování ženské jméno, používá se výlučně dvoučlenné v genitivu (ulice *Boženy Němcové*).⁸³

Dále se lze setkat s předložkovými názvy (např. náměstí *Pod Branou*).⁸⁴

Každé urbanonymum má druhovou a propriální složku. Propriální složka některých pojmenování může být víceslovná (ulice *Štábního kapitána Aloise Vašátka*) a nemůže existovat bez přítomné druhové složky, jelikož je propriální část v genitivu. Podle Pravidel českého pravopisu (2013) by měla být druhová složka psána s malým písmenem: *Stojí-li na začátku souslovného pojmenování obecné jméno druhové, které se v názvech podobných jevů často opakuje, píše se s písmenem malým, velké počáteční písmeno má až rozlišující bližší určení (včetně předložky)*.⁸⁵ Je však nutné upozornit na problém se správným rozlišením druhové a propriální složky pojmenování. Například pokud pojmenování *Nová ulice* označuje konkrétní ulici, píše se to ve shodě s již uvedeným pravopisným pravidlem, avšak pokud tento výraz pojmenovává celou městskou část, jsou oba výrazy považovány za propriální, a tudíž je nutné psát je s velkými písmeny, tedy městská část *Nová Ulice*. Výjimkou jsou například pojmenování sídlišť, u nichž je v současných pravidlech uvedena možnost psát propria s velkým písmenem, např. *Sídliště Antala Staška*, ale pouze za předpokladu, že jsou součástí oficiálního názvu. „Jako součást názvu se slovo sídliště chápe tehdy, následuje-li po něm propriální složka (samotné VJ) v genitivu (a to zřejmě proto, že jej nelze z celku pojmenování vypustit a používat ve funkci pojmenování jen samotou propriální složku).⁸⁶ Matoucí je, že je tato možnost dovolena pouze u výrazů označujících sídliště a městské části, nikoli u jiných prostranství (např. náměstí).

⁸³ M. Kneřová, o. c. v pozn. 78, s. 44.

⁸⁴ J. Matúšová, o. c. v pozn. 81, s. 87.

⁸⁵ *Pravidla českého pravopisu*, Praha 2013, s. 41.

⁸⁶ M. Beneš, Psaní velkých písmen v tzv. druhové složce pojmenování, *Naše řeč* 95, číslo 4, 2012, s. 169–176.

3.5 Urbanonyma v oblasti Sudet

Na současný stav urbanonym v oblastech Sudet, v nichž byly v dřívějších dobách užívány dva jazyky – čeština a němčina, měl výrazný podíl dlouhodobý a složitý vývoj.

První odněmčování českých názvů měst, obcí i urbanonym se objevilo při administrativní reformě roku 1918. Úprava místních názvů odstranila stará rakouská pojmenování a obnovila několik původních českých názvů. V mnoha případech však byly německé názvy zachovány. Udržování názvů nastalo na území, na kterém žilo alespoň 20 % německých obyvatel, jejich zájmy totiž byly chráněny ústavou.⁸⁷

Toto pravidlo však padlo po roce 1945, který se stal významným mezníkem urbanistického vývoje. Došlo k odsunu německého obyvatelstva a s tím spojenému zlomu politickému, ale i jazykovému. Výsledkem byla prudká změna z dvojjazyčného území na čistě jednojazyčné a nucená degermanizace, respektive bohemizace. Jelikož urbanonyma spadají do oficiální sféry a vyznačují se závislostí na politickém a administrativně-správním fungování obce, musela rovněž podstoupit absolutní proměnu.⁸⁸ *Nebylo totiž myslitelné, aby čeští příchozí žili v místech pojmenovaných cizími jmény, jež by se v českých ústech nedala bez zkomolení vyslovit, jež by se vzpírala našemu skloňování a z nichž by se nedalo bez potíží odvozovat.*⁸⁹ Proto byly po vydání nařízení ministerstva vnitra ze dne 18. 5. 1945 číslo B-8150-12/5-1945-III/1 stanoveny úřední názvy ulic a dalších městských prostor platné před 1. říjnem 1945 a zároveň odstraněny názvy obcí a jejich částí, jež byly v německém jazyce. Výjimkou byla některá velká centra, která si své původní německé názvy zachovala, např. *Aš, Liberec, Vansdorf* či *Vimperk*.⁹⁰ Ve druhé etapě přejmenovávání byla upravena urbanonyma a následně jména pomístní.⁹¹

Přejmenovávala se nejen pojmenování motivovaná politikou, ale i jména související s prostou realitou. Ta se často měnila na jména podle osobností. Dalším

⁸⁷ I. Lutterer, K zásadám poválečné úpravy pomístního názvosloví v českém pohraničí. In: Š. Křištof (ed.), *Zborník materiálov zo sympózia o teoretických a metodologických otázkách onomastiky a II. slovenskej onomastickej konferencie*, Bratislava 1970, s. 151.

⁸⁸ J. Matúšová, o. c. v pozn. 3.

⁸⁹ I. Lutterer, o. c. v pozn. 87, s. 152.

⁹⁰ J. David, o. c. v pozn. 38, s. 108–109

⁹¹ I. Lutterer, o. c. v pozn. 87, s. 152.

způsobem změny bylo „počeštění“ daného názvu zprostředkované buď pouhým (často doslovným) překladem či přizpůsobením názvu českému jazykovému systému (připojování deklinačních koncovek, českých přívlasků či derivování).⁹² Podmínkou byla trvající existence skutečnosti, jíž byl název motivován.⁹³ Překládány nebyly německé názvy motivované podstatnými jmény. Důvodem může být skutečnost, že čeština neměla vhodné ekvivalenty těchto jmen.⁹⁴ K překladu se také nehodily názvy obsahující německé osobní jméno či příjmení. Výjimku tvořily případy, ve kterých mělo německé křestní jméno paralelní variantu v češtině. Pokud tato paralela existovala, byla většinou použita.⁹⁵ Překladová metoda jako jediná jistým způsobem respektovala historii uchovanou v názvech dané oblasti.⁹⁶

V některých případech přejmenování byl zachován určitý sémantický vztah mezi starým a novým názvem (např. *Mozartstrasse–Smetanova*). U urbanonym vzniklých podle směru ulice zůstala zpravidla rovněž zachována motivace, ale jako základ pojmenování bylo použito jméno vzdálenější a významnější obce (*Schreibendorfweg–Mrklovská*).⁹⁷

Největší změny se dočkala urbanonyma motivovaná realitou, u nichž byl překlad využit pouze zřídka. Nejčastěji byla nahrazována jmény podle osobností, a tak byla ztracena původní skutečnost, podle které byly názvy motivovány. Tato urbanonyma mohou být pouze rekonstruována na základě starých německých názvů.

Celkově se změny projeví především ve formální stránce urbanonym, jelikož je pro češtinu i němčinu příznačný jiný princip tvoření slov. V německém jazyce je nejčastějším způsobem kompozice, v českém jazyce tvoření vícečlenných determinativních jmen. S předložkovými názvy se můžeme v německé urbanonymii

⁹² Doslovné přejímání německé formy jména a její jazykové přizpůsobení češtině se ve velké míře uplatňovalo při standardizaci probíhající po vzniku Československa. Po roce 1945 se doslovné přejímání objevovalo jen zřídka, protože tento postup neodpovídal dobové tendenci eliminace německých jazykových rysů z českých názvů (J. Matúšová, Bohemizace místních jmen na území České republiky po roce 1945. In: Zofia Abramowicz, E. Bogdanowicz (ed.), *Onimizacja i apelativizacja*, Białystok 2006, s. 514).

⁹³ J. Matúšová, o. c. v pozn. 3.

⁹⁴ J. Matúšová, o. c. v pozn. 81, s. 88.

⁹⁵ J. Matúšová, o. c. v pozn. 92.

⁹⁶ I. Lutterer, o. c. v pozn. 87, s. 155.

⁹⁷ V obecně užívaném úzu se v současnosti projevuje spíše tendence pojmenovávat podle nejbližšího objektu (J. Matúšová, o. c. v pozn. 81, s. 88).

setkat pouze zřídka, naopak je tomu v české. V případě německých složenin se druhá část názvu měnila podle velikosti ulice (*-gasse* > *-strasse* signalizovalo zvětšení, *-gasse* > *-weg* zmenšení).⁹⁸

Obecně vzato vycházel proces přejmenování ze zásady, která opravňovala měnit pojmenována vždy, když:

- jména nesouhlasí s původními;
- jména nejsou správně jazykově tvořena;
- jména nejsou užívána v lidovém úzu či není jejich užívání možné.

Přejmenovávání po roce 1945 se ujala Názvoslovná komise, která pro každý okres utvořila skupinu složenou z geometra, archiváře, historika, filologa aj. Ti podali návrhy na nová jména. Na počestění názvů se však podíleli i místní obyvatelé.⁹⁹

⁹⁸ J. Matúšová, o. c. v pozn. 81, s. 88–89.

⁹⁹ I. Lutterer, o. c. v pozn. 87, s. 153–154.

4 Metodologie

V této kapitole nastíníme podstatu a způsob uspořádání praktické části diplomové práce, v níž se zabýváme analýzou urbanonym města Ostrova z hlediska jejich proměn v různých etapách historického vývoje. Nejprve charakterizujeme Ostrov z hlediska polohy, dále uvádíme jeho stručnou historii a v neposlední řadě také motivaci pro vznik názvu města. Stranou neponecháváme ani městské části současného Ostrova, které byly v minulosti samostatnými obcemi, avšak v 60. a 70. letech se připojily ke správnímu území města. V práci se rovněž věnujeme jejich stručné historii a vzniku názvu. Jelikož však tyto místní názvy vznikly jiným způsobem motivace než ostatní městská urbanonyma a navíc spadají pouze do období od r. 1960, do jednotlivých kapitol vývoje městského názvosloví a následné statistiky je nezařazujeme, narušilo by to jednotnou linii práce.

Do skupiny urbanonym zahrnujeme nejen názvy ulic, ale i pojmenování městských částí, náměstí, parků, mostů a některých významných budov. Dále zařazujeme kaple, kostely a kláštery, jejichž názvy pojmenované podle určitého světce se nazývají patrocinia.¹⁰⁰ Tato pojmenování náboženských budov však nezařazujeme do celkové statistiky, jelikož se v průběhu let nemění a jsou vždy honorifikační.

Urbanonyma města Ostrova, která byla užívána v různých etapách historického vývoje, jsme nasbírali z dobových materiálů uvedených v úvodu práce pomocí metody excerptce.

Jednotlivá období vývoje jsme stanovili podle významných mezníků české a československé historie s ohledem na výrazné proměny městského názvosloví takto:

- do roku 1938 (nejstarší pojmenování, předválečné období první republiky);
- 1938–1945 (válečné období tzv. župy Sudety);
- 1945–1948 (období třetí republiky, kompletní výměna obyvatelstva);
- 1948–1961 (období socialismu, velký rozvoj města);
- 1962–1989 (proces destalinizace, změna městské vyhlášky o názvech ulic);
- od roku 1990 (porevoluční přejmenování, vliv současných trendů).

¹⁰⁰ *Nový akademický slovník cizích slov*, Praha 2005, s. 605.

V kapitolách každého období jsou popsány dobové události, které měly vliv na městskou urbanonymii. Zařazená urbanonyma jsou roztržděna podle motivace jejich vzniku. V rámci tohoto třídění jsme vytvořili dvě primární skupiny názvů – orientační a honorifikační.

Orientační urbanonyma se dále člení do několika podskupin, a to na názvy vytvořené podle:

- směru či polohy;
- tvaru;
- funkce;
- významu;
- stáří;
- charakteru;
- blízkého významného objektu;
- původního zaměstnání či národnosti obyvatel;
- anoikonym či oikonym;
- nepravé orientační motivace.

Honorifikační urbanonyma jsou diferencována do podskupin názvů vytvořených podle:

- osobností regionálního či celorepublikového významu, příp. vyjádřením úcty ke skupinám;
- významných dní, historických událostí;
- abstraktních hodnot.

Tyto kategorie jsme vytvořili na základě kombinace klasifikací urbanonym J. Matúšové z příspěvku *Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí* (1989)¹⁰¹ a E. Krošlákové, kterou uvádí J. Šindelářová v článku *Klasifikace českých a slovenských urbanonym* (2010).¹⁰²

V rámci každé kategorie jsou urbanonyma abecedně seřazena ve formě hesel. Heslový odstavec charakterizuje daný objekt podle polohy, uvádí stručný popis vzniku

¹⁰¹ J. Matúšová, o. c. v pozn. 3.

¹⁰² J. Šindelářová, o. c. v pozn. 4.

a historie objektu (zvláště pokud přímo souvisí s názvem) a blíže vysvětluje motivaci urbanonyma. Tento způsob je užíván i v *Pražském uličníku*.¹⁰³

V případě honorifikačních názvů uvádíme popis osobnosti, jíž je název motivován. Pokud se jedná o osobnost všeobecně známou a nemá žádnou souvislost se vznikem názvu, je daný popis pouze stručný. V závorce vedle každého urbanonyma uvádíme předchozí podobu, aby bylo možné lépe sledovat jeho proměnu a případnou inspiraci původním názvem. To je důležité především v období let 1945–1948, v němž došlo k nahrazení německých názvů českými. Pokud se u výrazu závorka nevyskytuje, je urbanonymum nové. U některých urbanonym uvádíme i lidový název, přičemž se pokoušíme objasnit motivaci jeho vzniku na základě historických souvislostí.

Vzhledem ke skutečnosti, že v oblasti Sudet se před válkou urbanonyma vyskytovala pouze v německém jazyce, zaměříme se rovněž na způsob jejich počeštění, který nastal v poválečném období.

Na konci každé kapitoly následuje shrnutí, v němž se zaměřujeme především na analýzu zastoupení motivačních kategorií a pomocí komparativní metody si všímáme jejich změn oproti předchozímu období. Pro větší přehlednost změn uvádíme tři grafy. V prvním je znázorněn poměr honorifikačních a orientačních jmen v daném období. Další graf, tentokrát tzv. koláčového typu, procentuálně znázorňuje jednotlivé motivační typy uplatňující se v názvech. Poslední graf je určen pouze honorifikačním urbanonymům a ilustruje zastoupení v nich užitých východisek. Ta jsme rozdělili do několika skupin:

- politik;
- panovník;
- osobnost regionálního významu;
- umělec;
- spisovatel;
- skladatel;
- vojevůdce;
- pedagog;
- filosof;
- skupina osobností;

¹⁰³ M. Lašťovka – V. Ledvinka et. al., o. c. v pozn. 39.

- událost/datum;
- abstraktní pojmy.

V závěru práce uvádíme shrnutí statistických výsledků z jednotlivých období. Konečný graf přehledně ilustruje vývoj honorifikačních a orientačních pojmenování.

V jednotlivých kapitolách užíváme urbanonyma, která byla platná v popisovaném období, se soudobými názvy pracujeme až v kapitole věnující se současnému městskému názvosloví.

Při psaní českých názvů ulic se řídíme *Pravidly českého pravopisu* (2013).¹⁰⁴ To znamená, že pokud v daném výrazu stojí na prvním místě apelativum, uvádíme jej s malým písmenem (např. náměstí Republiky, ulice T. G. Masaryka). Jestliže je součástí názvu předložka, píšeme ji s velkým písmenem (např. Na Kopci).

Německé názvy necháváme v původním pravopise, tedy tak, jak jsou uvedena v dobových dokumentech. Německá urbanonyma byla v Ostrově užívána do roku 1945, tedy v době před velkou reformou německého pravopisu, která se udála až v roce 1996 (nový pravopis vstoupil v platnost roku 1998, až do roku 2005 však bylo možné užívat i pravopis starý). Tato skutečnost se týká především slova *Strasse*. Pravopisná reforma nařizuje psaní hlásky *ß* po dlouhé samohlásce. To znamená, že v současnosti je nutné psát výraz jako *Straße* (pokud je však celý název psán velkými písmeny, píše se jako STRASSE, hláska *ß* totiž existuje pouze v podobě malého písmena).¹⁰⁵ Složené názvy ulic jsou psány jak dohromady, tak zvlášť. Sloučeniny se zpodstatnělým prvním členem či s prvním členem končícím na příponu *-er* je možné psát dohromady.¹⁰⁶ K překladu německých výrazů užíváme *Německo-český česko-německý velký slovník* (2006)¹⁰⁷.

Na konci práce uvádíme abecedně řazený přehled současných urbanonym včetně jejich změn v průběhu historie.

¹⁰⁴ *Pravidla českého pravopisu*, o. c. v pozn. 83.

¹⁰⁵ V. Barandovská-Frank, *Novinky v německém pravopisu*, Dobřichovice 1997, s. 14.

¹⁰⁶ Duden-Newsletter vom 18.02.13. *Duden.de* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.duden.de/sprachwissen/newsletter/Duden-Newsletter-vom-180213>

¹⁰⁷ *Německo-český a česko-německý velký slovník*, Brno 2006.

5 Město Ostrov

V naší diplomové práci se budeme věnovat pohraničnímu městu Ostrov. V této kapitole se zaměříme na jeho historii a urbanistický vývoj, nastíníme proměny mezi současnou dobou a minulostí. Opomenuty nezůstanou ani názvy a historie městských částí, kterých má Ostrov třináct, z nichž některé jsou stále obydlené a jiné zcela opuštěné.

Nejvýrazněji se budeme opírat o publikaci L. Zemana *Dějiny města Ostrova* (2001)¹⁰⁸, J. Urbana *Ostrov* (1959)¹⁰⁹ a A. Sedláčka *Místopisný slovník historický království Českého* (1908)¹¹⁰. Při určování původu a motivace pro vznik oikonym města a jeho částí budeme čerpat především ze svazků *Místní jména v Čechách* (1947–1957) A. Profouse.¹¹¹

Ostrovsko se nachází v západních Čechách mezi dvěma lázeňskými městy Karlovými Vary a Jáchymovem. Ostrov je vzdálen 11 km od německých hranic. Oblast leží v jihozápadní části Krušných hor, konkrétně v Podkrušnohorské pánvi, a je obklopena Krušnými horami, Doupovskými horami, Slavkovským lesem a částí Tepelské plošiny. *Na západě sousedí s větší Chebskou kotlinou, oddělenou otevřenější soutěskou mezi Krušnými horami a Slavkovským lesem, na východě s Kláštereckou kotlinou, oddělenou soutěskou mezi Krušnými a Doupovskými horami.*¹¹² Ostrovem protékají říčky Bystřice a Veseřice (běžný název je také Jáchymovský potok). V okolí města se nachází soustavy rybníků – Borecké rybníky, soustava rybníků kolem Nejdý a Ostrovské rybníky. Poslední jmenované byly prohlášeny chráněnou přírodní rezervací. V Ostrovských a Boreckých rybnících lze najít mnoho vzácných rostlin (například některé druhy sasaneček a lilí) a mimořádný je rovněž jejich zoologický, především ornitologický význam.¹¹³

Ostrov jako oblast Sudet byl obydlen vždy převážně německým obyvatelstvem. Po druhé světové válce však došlo k radikální výměně obyvatelstva a válka se projevila

¹⁰⁸ L. Zeman, o. c. v pozn. 17.

¹⁰⁹ J. Urban, o. c. v pozn. 13.

¹¹⁰ A. Sedláček, *Místopisný slovník historický království Českého*, Praha 1998.

¹¹¹ A. Profous, o. c. v pozn. 5.

¹¹² L. Zeman, *Ostrov* 2001, s. 15.

¹¹³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 16.

i v jeho úbytku. Oproti tomu v 50. letech došlo k významnému nárůstu obyvatel, který se udržel dodnes. V současnosti má Ostrov 17235 obyvatel.¹¹⁴

5.1 Historie města

Ostrov má velmi bohatou historii. Oblast byla osídlena již ve starší době bronzové, o čemž svědčí archeologické nálezy žárových hrobů a keramiky. Město vzniklo jako poddanské venkovské sídliště na území, které král propůjčil rodu Hrabišiců ve 13. století. Nejvýznamnějším hmotným důkazem osídlení území již v této době je dodnes zachovaný románský kostel sv. Jakuba z let 1224–1226, který byl v centru původní osady a plnil funkci farního kostela. Osídlená osada se postupně rozšiřovala, až se z ní stalo předměstí, později zvané tradičně „Staré Město“.¹¹⁵

V roce 1331 je Ostrov poprvé zmíněn jako město, a to město královské. Bylo založeno nové sídliště na vyvýšeném místě levého břehu řeky Bystřice. Zde byl postaven i nový farní kostel sv. Mikuláše, později zasvěcený sv. Archandělovi Michaelovi. Ostrov měl tehdy rozlohu přibližně 200x400 metrů.¹¹⁶ *Roku 1387, když Ostrovští ohněm přišli o svá privilegia, ustanovil král Václav IV., že užívati mají týchž práv a svobod jako Loketští, a roku 1399 potvrdil jim právo k mostu přes Ohři u vsi Velichova, volbu rychtáře městského a výběrčího cla ze svého středu, jakož i odbývání týdenních trhů, ustanoviv při tom platy, které mají odvádět purkrabí loketskému, jemuž v ten čas byli podřízeni.*¹¹⁷

S postupným rozvojem města bylo nutné zajistit bezpečnost vybudováním hradeb, které byly zakončeny čtyřbokými věžovými branami. Dolní brána je zachována dodnes. Od bran se táhly jednotlivé ulice směrem k náměstí, které mělo tržní funkci. Na náměstí stála městská radnice pravděpodobně z druhé poloviny 14. století, která byla v 16. století přestavěna do renesančního stylu. Z gotických památek je zde zachována soška Madony, nazývaná Milostná či Věrná. Je vyřezána z lipového dřeva, měří 85 cm

¹¹⁴ Český statistický úřad [online]. [cit. 2013-11-21]. Dostupné z:

[http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/50002DF52B/\\$File/13011303.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/50002DF52B/$File/13011303.pdf)

¹¹⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 17–28.

¹¹⁶ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 29–30.

¹¹⁷ A. Sedláček, o. c. v pozn. 110, s. 675.

a znázorňuje Pannu Marii držící Ježíška se zlatou miskou v ruce. V 15. století zde bylo 166 domů s přibližně 900 obyvateli.¹¹⁸

Po husitských válkách bylo město zastaveno hraběti Kašparu Šlikovi. Ten dal na přelomu 15. a 16. století vybudovat zámek jako rezidenci ostrovské větve Šliků.¹¹⁹ V roce 1603 koupili Ostrov samotní měšťané, a město se tak stalo svobodným. V době třicetileté války bylo město dáno do zástavy říšskému knížeti, sasko-lauenburskému vévodovi Juliu Jindřichovi¹²⁰ Ten dal upravit starý Šlikovský zámek a zároveň vybudovat zámeckou zahradu nazývanou tehdy osmý div světa. Také postavil rodové *mauzoleum s kaplí sv. Anny*, které je považováno za jednu z nejstarších raně barokních centrálních staveb na území Čech. Po smrti vévody roku 1666 založila jeho manželka Anna Magdaléna klášter piaristů. Areál zvaný „*Posvátný okrsek*“ byl postupně doplňován souborem kaplí. Nachází se zde *kaple sv. Floriána*, která byla postavena v letech 1692–1693 na paměť požáru ve městě. V současnosti je v ní umístěn památník obětem násilí na Ostrovsku. Další je *kaple Panny Marie Einsiedelnské*, postavená roku 1709 jako kopie poutní kaple ve Švýcarsku. V letech 1685–1690 nechal vévoda Julius František přistavět nový tzv. *Lauenburský zámek* a v zahradě *Letohrádek*.¹²¹ V 17. století zde bylo kolem 190 domů.¹²²

Po vévodovi Juliu Františkovi zbyly dvě dcery, jejichž dědictví je zařadilo mezi velmi bohaté a žádané nevěsty. Prvním nápadníkem, jemuž byla určena starší z princezen, byl Ludwig Wilhelm, markrabě bádenský. Ten si však při prvním setkání zvolil mladší, tehdy patnáctiletou princeznu kvůli jejímu skromnému vystupování, hlubšímu založení a opravdovosti.¹²³ Manželé vybudovali třetí zámek zvaný *Palác princů* a *Bílou bránu*, která uzavírala vstup do zámeckého parku.¹²⁴

Za vlády velkovévodů z Toskány Ostrov postihly obrovské požáry. Celkem bylo zničeno 114 domů i zámecký areál.¹²⁵ Roku 1827 byla postavena klasicistní kaple sv. Jana Nepomuckého. Roku 1866 dostala novogotickou podobu radnice, která byla

¹¹⁸ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 31–36.

¹¹⁹ *Historický Ostrov* [online] [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: www.historickyostrov.cz

¹²⁰ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 64–69.

¹²¹ *Historický Ostrov* [online] [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: www.historickyostrov.cz

¹²² K. Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, IV. Díl, Praha 2000, s. 895.

¹²³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 92–93.

¹²⁴ *Historický Ostrov* [online] [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: www.historickyostrov.cz

¹²⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 153.

poničena požárem. V průběhu dalších let byla postavena první lidová a měšťanská škola, dnes Městský dům dětí a mládeže.¹²⁶ V polovině 19. století měl Ostrov 238 domů a 1235 obyvatel.¹²⁷

Revoluční rok 1848 znamenal pro Ostrov ztrátu poddanství. Byl zvolen městský výbor, starosta a dva radní. V roce 1873 byla zahájena výroba v porcelánce *Pfeiffer-Löwenstein*, v roce 1890 zde byly továrny na lepenku, dřevité látky, kůže, a dokonce i pivovar. V současnosti již žádná z těchto institucí neexistuje. Počet domů rychle rostl a na počátku 20. století měl Ostrov již 2603 obyvatel. První světová válka znamenala pro Ostrov především nedostatek potravin.¹²⁸ V roce 1930 měl Ostrov 2958 obyvatel, z toho 191 Čechů, 2721 Němců a 46 cizinců.¹²⁹ Češi byli především zaměstnanci železnice, pošty a úřadů. Stejněho roku byl postaven okresní starobinec, dnes *Poliklinika*, podle architekta Adolfa Merreticha. V roce 1938 byl Ostrov začleněn do Velkoněmecké říše. 2. října městem projížděl sám Adolf Hitler. Ostrovský zámek byl přeměněn na koncentrační tábor, tehdy první v Čechách. Pro Ostrov, v němž mělo německé obyvatelstvo naprostou převahu, znamenala léta 1945–1946 v podstatě výměnu obyvatelstva. K roku 1940 měl Ostrov celkem 3058 obyvatel. V dubnu roku 1945 se jejich počet pohyboval okolo 5000. Již 5. června 1945 došlo k jednorázovému vyhoštění Němců.¹³⁰ Postupně začalo město osidlovat české obyvatelstvo.

V souvislosti s těžbou uranové rudy vyrostlo v letech 1946–1960 vedle starého města město nové. Bylo postaveno velké množství sídlišť, nové náměstí, dnes *Mírové*, s dominantou – Domem *kultury*. Dále obchodní dům *Brigádník*, Pošta, restaurace *Družba*, základní a mateřské školy. Svým uceleným architektonickým výrazem se Nové Město v Ostrově řadí mezi nejvýznamnější příklady souborů architektury 50. let 20. století v České republice.¹³¹ Tato architektura socialistického realismu (tzv. SORELA) měla být dokonce zařazena na seznam památek UNESCO, ale představitelé Ostrova ocenění odmítli. V roce 1954 zde žilo 8000 obyvatel a o rok později už jejich počet dosahoval 13 000. V 60. letech 20. století zde byla postavena

¹²⁶ *Historický Ostrov* [online] [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: www.historickyostrov.cz

¹²⁷ K. Kuča, o. c. v pozn. 122, s. 895.

¹²⁸ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 157–189.

¹²⁹ K. Kuča, o. c. v pozn. 122, s. 895.

¹³⁰ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 200–229.

¹³¹ *Historický Ostrov* [online] [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: www.historickyostrov.cz

továrna Škoda, která se zabývala výrobou trolejbusů a slévárenských zařízení. V roce 1962 měl Ostrov již 20737 obyvatel.¹³²

Po revoluci počet obyvatel výrazně klesl, a to na 17 tisíc.¹³³ Ostrov navázal partnerské vztahy s bádenským městem Rastattem, byla vytvořena městská vlajka, znak (jehož podoba vychází ze znaku používaného již od roku 1604) a maskot – veverka.¹³⁴ Ostrov byl vždy nazýván městem mladých kvůli vysokému počtu zájmových aktivit. Každoročně se zde pořádá *Dětský filmový a televizní festival Oty Hofmana*, mezinárodní divadelní festival *Soukání* a několik hudebních festivalů. Historické jádro v době socialismu chátralo. V roce 1992 bylo historické centrum města prohlášeno za městskou památkovou zónu a z velké části opraveno.¹³⁵ *Zámecký park* a *klášterní areál* byly zrekonstruovány do barokní podoby, v současnosti se opravují i zbývající úseky.

August Sedláček v *Místopisném slovníku království českého* (1908) popisuje Ostrov jako město s rozlohou 8,17 km², v němž se nachází 294 domů. Obyvatelstvo je tvořené dvěma tisíci Němci a pouze devíti Čechy. Ve městě se nachází parostrojní pivovar, továrna na porcelán, lepenku a dřevité látky. Obyvatelé provozují především obchod s porcelánovým zbožím či různá drobná domácí řemesla. Na velkostatku se zde pěstuje košíkářská vrba.¹³⁶

Město Ostrov je také spjato s několika významnými rodáky. Patří mezi ně například Jan z Ostrova, protonotář českého krále Václava II., od roku 1305 kanovník pražský, skladatel J. C. F. Fischer, chemik a fyzik J. J. Loschmidt a Rudolf Keller, herečka Vilma Cibulková, sportovci Horst Siegl a Lukáš Bauer.¹³⁷

¹³² L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 248.

¹³³ K. Kuča, o. c. v pozn. 122, s. 895.

¹³⁴ Dvě veverky byly umístěny již na nejstarším městském znaku z 16. století. Tato zvířata byla zvolena patrně z důvodu typického výskytu v okolních lesích a v české heraldice se vyskytují velmi vzácně. (L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 65).

¹³⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 264–265.

¹³⁶ A. Sedláček, o. c. v pozn. 110, s. 952.

¹³⁷ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 333; Dům kultury [online] [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: <http://www.dk-ostrov.cz/>

5.2 Název města

Název města *Ostrov*, německy *Schlackenwerth*, byl poprvé zmíněn jako *Zlawcowerde* roku 1207 v listině krále Přemysla Otakara I., která potvrzuje oseckému klášteru patronát nad kostelem v Ostrově. Toto jméno je odvozeno od zakladatele obce Slávka z Oseka. Jedná se tedy o složeninu jména *Zlauco*, tedy Slávkův a slova *werde* ve významu říční ostrov. Druhá část názvu byla zvolena z důvodu polohy města, které leží na území obtékaného řekami a vzniklo kultivací a vysušením bažin. V průběhu 13. století prošel název několika obměnami. Bylo o něm psáno jako o *Slaukenwerdu*, *Schlasckenwerdu* a poté *Schlackenwerthu*. Od roku 1316 bylo město zapisováno s písmenem *w* v první části názvu, tedy jako *Slawkenwerd*, *Slawkinwerd* a znovu *Slawkenwerd*. V roce 1423 existoval název *Sslawkenwerd* a v roce 1562 se poprvé objevuje jméno souhlasící s dnešním – *Wostrow*. Od roku 1615 se již název plně shoduje s dnešním. V roce 1785 se ustálil i název německý.¹³⁸

Město Ostrov je rovněž známé pod názvem *Ostrov nad Ohří*, ale jedná se o chybné pojmenování. Přívlastek „*nad Ohří*“ byl přidán pouze k názvu železniční stanice, aby tak došlo k odlišení od ostatních měst se stejným názvem. Řeka Ohře Ostrovem vůbec neprotéká.

¹³⁸ A. Profous, *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*, 3. díl, M–Ř, Praha 1951, s. 300.

5.3 Městské části Ostrova

Město Ostrov má 13 městských částí, které patřily nejprve k ostrovskému panství či k obvodu hrdelního soudu a poté se staly zcela samostatnými vesnicemi. V druhé polovině 20. století byly připojeny ke správnímu území města Ostrova.

5.3.1 Arnoldov

První částí je *Arnoldov*, německy *Arletzgrün*. Tato vesnička patřila od počátku k ostrovskému panství a faře. Arnoldov je poprvé zmiňován roku 1530 ve smlouvě, týkající se dělení šlikovských statků. Mluvílo se zde chebským nářečím, ves tedy založili nejspíše zemědělci z franckých oblastí. S tím souvisí i jméno vsi končící komponentem *-grün*, typickým pro blízké vsi tepelského kláštera, zakládané franckými kolonisty už v druhé polovině 13. století. Obyvatelé Arnoldova se zpočátku zabývali dobytkařstvím a prodejem obilí. V roce 1654 zde bylo jen sedm domů, v roce 1847 se jejich počet zvýšil na 16 s 89 obyvateli. Roku 1960 se stal Arnoldov součástí města Ostrova. V současnosti se ve vsi nachází jeden osamělý dům s osmi obyvateli.¹³⁹

Vesnice *Arnoldov/Arletzgrün* (či *Arnoltov/Arnitzgrün* jak uvádí Profous¹⁴⁰) se nejprve nazývala *Arnoltsgrun*, posléze *Arnolzgrün* a *Arnoltsgrün*. V roce 1651 se název změnil na *Arnezgrun*, roku 1785 na *Arnetsgrün* a v 19. století se ves nazývala *Arnetzgrün* či *Arnitzgrün*. Jméno původně znamenalo *Arnoltova/Arnoldova paseka* nebo *novina*.¹⁴¹

5.3.2 Borek

Další částí města Ostrova je Borek, německy *Haidles/Heidles*. První zmínka o této vesnici pochází z doby 1489. Borek je v ní uveden jako součást obvodu hrdelního soudu v Ostrově, avšak k ostrovskému panství nepatřil. Jeho součástí se stal až v roce 1613, v němž jej město koupilo od hraběnky Rosiny Šlikové. V 17. století měl Borek

¹³⁹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 271–273.

¹⁴⁰ A. Profous, *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*, 1. díl, A–H, Praha 1947, s. 15.

¹⁴¹ A. Profous, o. c. v pozn. 140, s. 15.

pouze čtyři domy a 34 obyvatel. Za války o rakouské dědictví bylo v Borku ubytováno saské vojsko a obyvatelstvo jej muselo zásobovat. Teprve od poloviny 18. století rostl počet obyvatel, kterých zde žilo 70 v 11 domech. Tento stav se až do zániku vesnice příliš neměnil. Místní lidé se živili hospodářstvím a ovocnářstvím. Borek nebyl nikdy elektrifikován, svítilo se zde petrolejovými lampami. Osada byla opuštěna roku 1946 a nyní se zde nacházejí pouze základy a rozvaliny několika domů i bývalého panského dvora.¹⁴²

Vesnice *Borek/Heidles* se v roce 1523 nazývala *Haidlas*, v roce 1525 *Heydlas*. V 17. století dostala počestěnou podobu *Hadlec*, v 18. století *Haydles*, v 19. století se v názvu namísto *y* psalo *i* – *Haidles*. Borek bylo původně pomístní jméno („v borku“ znamená „v borovém lesíku“ nebo vůbec „v lesíku“), které vzniklo z deminutiva obecného substantiva *bor*. V Čechách se tak jmenuje 21 osad, 21 částí osad a 4 zaniklé vsi. Motivací pro utvoření názvu *Borek*, který je součástí města Ostrova, byla pravděpodobně ves *Bor/Haid*, která odtud leží 6km a Borek je tedy jeho deminutivem.¹⁴³

5.3.3 Hanušov

Nejmenší částí Ostrova je *Hanušov*, německy *Honnorsgrün*. Tato vesnička patřila od počátku k ostrovskému panství a faře. Poprvé je zmíněna v roce 1557, kdy se společně s celým ostrovským panstvím stala dědičným majetkem Jáchyma Šlika.¹⁴⁴ Vzhledem k poloze a písčité neúrodné půdě se obyvatelstvo živilo dobytkařstvím a povoznictvím. Mluvílo se zde chebským nářečím. Od poloviny 18. století do počátku 20. století se počet obyvatel téměř nezměnil. Bydlelo zde kolem 100 obyvatel v 15 domech. Ještě v roce 1965 obývali Hanušov čtyři lidé, od roku 1984 je však zcela opuštěný.¹⁴⁵

Vesnice *Hanušov/Honnorsgrün* je poprvé zmiňována jako *Hunerß gruen*. V roce 1558 se ves jmenuje *Hannersgrin*. V roce 1625 je název velmi podobný dnešnímu, ale místo hlásky *o* je zde hláska *a* – *Hanersgrün*. Od roku 1847 je název shodný se

¹⁴² L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 273–275.

¹⁴³ A. Profous, o. c. v pozn. 140, s. 119–120.

¹⁴⁴ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 276.

¹⁴⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 276–277.

současným. Německé jméno *Honnensgrün* znělo dříve *Hannersgrün*. Tvar vznikl pravděpodobně z *Heinrichsgrün*, tedy *Jindřichova louka* a motivací pro jeho utvoření byl Jindřich Šlik, majitel ostrovského panství.¹⁴⁶

5.3.4 Hluboký

Další částí je *Hluboký*, německy *Tiefenbach*. Ves založili tepelští premonstráti a poprvé je zmíněna v papežské listině z roku 1272. Mluvílo se zde vždy chebským dialektem. K ostrovskému panství patřila pouze polovina vsi. V polovině 18. století zde žilo jen 18 lidí, o století později již 130 obyvatel ve 22 domech. Nachází se tu radioaktivní pramen, který měl být několikrát využit k léčení, avšak pokusy dopadly neúspěšně. Hluboký byl k Ostrovu připojen až v roce 1975. V současnosti se počet obyvatel pohybuje kolem osmdesáti.¹⁴⁷

Jméno vesnice bylo v roce 1557 *Tiefenpach*, o rok později byla do názvu přidána ještě jedna hláska *f*. Od roku 1785 se název shoduje s dnešním. Německý název *Tiefenbach* znamená hluboký potok a motivací pro toto pojmenování byl *Rudný potok*, který zde protéká.¹⁴⁸

5.3.5 Kfely

Kdo a kdy založil městskou část *Kfely* není známé. Soudě podle polohy a chebského nářečí, kterým se zde až do 20. století mluvilo, lze mítn, že je ves dílem německých kolonistů z Frank. První zmínka o vsi pochází z roku 1318, v němž byla ves darována Mikuláši ze Kfel.

Pěstoval se zde chmel. V 18. století se ve Kfelích nacházelo 18 domů, o století později se tento počet zvýšil na 40 s 240 obyvateli. V současnosti počet obyvatel velmi rychle roste, aktuálně zde žije kolem 150 obyvatel.¹⁴⁹

Německý název vesnice je *Gfell*. Poprvé je ves zmiňována jako *Geuelle*, v roce 1523 je to *Gefelle*. První počestěný název vesnice se objevuje v roce 1525, a sice *Kfeld*.

¹⁴⁶ A. Profous, o. c. v pozn. 140, s. 521.

¹⁴⁷ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 277–278.

¹⁴⁸ A. Profous, o. c. v pozn. 140, s. 570.

¹⁴⁹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 279–281.

V roce 1557 se v německém názvu již neobjevuje poslední hláska *-e*. Od roku 1785 se německý název shoduje.¹⁵⁰

Existují dvě teorie o vzniku tohoto pojmenování. První možností je, že jméno vzniklo ze základu *Gefelle* označujícího spád vodního toku. Tento základ však může být chápán také ve významu poplatky či dávky odváděné ve středověku vlastníkům půdy. Jelikož tok řeky Bystřice zde není příliš bouřlivý a ves byla drobným rytířským statkem, lénem, v úvahu přichází více druhá varianta.¹⁵¹

5.3.6 Květnová

Květnová, německy *Permesgrün* vznikla kolonizací premonstrátského kláštera. Hovořilo se zde vždy chebským nářečím. Bývala zde celnice. V roce 1437 zde byla postavena tvrz, která byla později přestavěna na zámek s okrasnou zahradou. Roku 1502 patřila rytířskému rodu Hozlauerů. Květnová zpočátku nepatřila k ostrovskému panství, avšak spadala do obvodu ostrovského hrdelního soudu. K panství byla připojena až roku 1665 a stala se jeho největší částí. Obec byla po druhé světové válce přejmenována na *Květnovou* (podle květnového povstání 1945) na základě žádosti místních obyvatel.¹⁵² V 19. století zde žilo 332 obyvatel v 54 domech. Počet domů se v současnosti nezměnil, avšak bydlí v nich pouze 165 obyvatel.¹⁵³

Poprvé je vesnice zmíněna roku 1273 jako *Permindesgrune*. V roce 1450 je tento název již *Permesgryn*. V roce 1523 se tento název změnil na *Permansgrün* a poté na *Bermansgruen* a *Permanszgrien*. V roce 1558 se ves nazývala *Pergmansgyn*. Od roku 1785 je název shodný se současným německým názvem. První část nejstaršího názvu byla nejspíše genitivem od osobního jména *Bermunt* a název tak znamenal *Bermuntova louka*, nejspíše podle lokátora, který osídlence přivolal a rozměřil pozemky. Pojmenování se pak změnilo pravidelným vývojem v *Permesgrün*. V 16. století se někteří písaři dohadovali, že v onom osobním jméně byl druhý člen -

¹⁵⁰ A. Profous, o. c. v pozn. 140, s. 223.

¹⁵¹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 279.

¹⁵² Mezi lety 1948 a 1950 se ves jmenovala Louka (Vyhláška 413/1951 sb. o změnách úředních názvů míst v roce 1950. *Portál veřejné zprávy* [online]. [cit. 2014-04-25]).

¹⁵³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 282–284.

mann „muž“ a podle toho jméno hleděli opravit. To pak vedlo dále k dohadu, že celé osobní jméno znělo *Pergmann* < *Bergmann* „horal, horník, havír“.¹⁵⁴

5.3.7 Liticov

Vesnička *Liticov*, německy *Lititzau*, ležela blízko městského popraviště zvaného *Šibeniční vrch* a společně s Borkem patří k nejmenším částem Ostrova. První zmínka o Liticově pochází z roku 1406, v němž město Ostrov koupilo celou vesničku. V roce 1806 zde byla založena huť Eleonora na zpracování železa, která se o století později přeměnila v továrnu na střešní lepenku. V 19. století zde bydlelo 23 obyvatel v 6 domech. V současnosti zde žijí pouze 2 obyvatelé.¹⁵⁵

Jméno *Liticov/Lititzau* (Profous 1949, s. 638 uvádí ještě název *Liditzau*) se v průběhu let vůbec nezměnilo a bylo pravděpodobně utvořeno uměle podle místních jmen končících na *-au/ -ov* pro osadu, v níž bydlel přistěhovalec z Litic u Plzně.¹⁵⁶

5.3.8 Maroltov

Další částí Ostrova je *Maroltov*, německy *Marletzgrün*. Až do 20. století se zde mluvilo chebským nářečím a soudě podle názvu vesnice s komponentem *-grün*, který se vyskytuje téměř výlučně v západních Čechách, Vogtlandu a Smrčinách, odkud se šířil s kolonizací, pocházeli kolonisté z Chebska či přilehlých oblastí. První zmínka o této vesničce pochází až z roku 1489 a je uvedena jako součást obvodu hrdelního soudu v Ostrově. Lidé se zde živilí překupnictvím obilí a pěstováním lnu. V 19. století zde bylo 21 domů se 147 obyvateli. V průběhu let počet obyvatel rapidně klesal a v současnosti jich má Maroltov pouze 14. Zachovala se zde drobná kaplička z roku 1823.¹⁵⁷

Název vesnice *Maroltov/ Marletzgrün* byl poprvé zmíněn jako *Maroltzgrün*. V roce 1610 se změnil na *Mordlesgryn*, přičemž se místo *-grün* psalo *-gryn*. O několik

¹⁵⁴ A. Profous, o. c. v pozn. 138, s. 342.

¹⁵⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 285–286.

¹⁵⁶ A. Profous, *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*, 2. díl, CH–L, Praha 1949, s. 638.

¹⁵⁷ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 286–288.

let později bylo jméno zkráceno na *Marlesgrün*. Od roku 1785 se německý název shoduje se současným. Původní tvar *Maroltsgrün* svědčí o tom, že se jednalo o složeninu z osobního jména a apelativa *grün* ve významu louka.¹⁵⁸ *Marold* byl nejspíše lokátorem, který do místa kolonisty přivedl a pozemky jim rozdělil.¹⁵⁹

5.3.9 Mořičov

První písemná zmínka o *Mořičově*, německy *Möritschau*, pochází z roku 1489, ves se objevuje ve smlouvě o dělení šlikovských statků. Mořičov byl součástí hrdelního obvodu Ostrova. Pěstoval se zde chmel, později zde byl mlýn s pilou, ze kterého se stala továrna na výrobu nití. V 19. století zde žilo 176 obyvatel ve 36 domech. V současnosti se počet obyvatel Mořičova pohybuje kolem 50. Ves je nyní bez občanské vybavenosti a zcela odkázaná na Ostrov. Dochovaly se zde zbytky loveckého zámečku z 18. století.¹⁶⁰

Jméno vsi *Mořičov*/*Möritschau* bylo původně uváděno jako *Meritschau*. Později se tento název změnil na *Meretschaw* (1589). Od roku 1785 se německý název shoduje se současným. Od roku 1854 je shodný i český název *Mořičov*. Pokud byla německá úprava jména menší, základem pro jméno vsi mohlo být slovo *Měřičov* (stč. *měřič* – *der Messer*). Pokud byl stupeň poněmčení větší, pak bychom v první slabice *me-* mohli vidět přehlásku z *mö-*, takže by český název byl odvozen od slovesa *mořiti* anebo dokonce z osobního jména *Mořic*, něm. *Moritz*.¹⁶¹

5.3.10 Plavno

V současnosti zaniklá ves *Plavno* (*Holzbach*) je poprvé uvedena v ostrovské oddací matrice z roku 1572. Plavno patřilo vždy k ostrovskému panství. Vzhledem k poloze vsi pocházeli osídlenci ze sousedního Saska a jen dlouholetými styky a příbuzenskými svazky s níže položenými vesnicemi, v nichž se hovořilo chebským nářečím, došlo ke smíšení krušnohorského a chebského nářečí, dialektu, kterým se zde

¹⁵⁸ A. Profous, o. c. v pozn. 140, s. 29.

¹⁵⁹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 286.

¹⁶⁰ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 288–290.

¹⁶¹ A. Profous, o. c. v pozn. 138, s. 134.

mluvilo až do 20. století. Byly zde čtyři mlýny, avšak na nestálé vodě, a proto mohly pracovat pouze sezónně. Od roku 1966 je ves zcela opuštěná a zbyly tu jen základy několika domů. Po roce 1945 byl *Holzbach* přejmenován na *Plavno*.¹⁶²

Ves byla poprvé zmíněna jako *Holzbach* a tento název se již dále neměnil. Název byl zvolen podle potoka, nad kterým byla vesnice založena. Ten dostal jméno *Holzbach*, tedy lesní potok, podle rozsáhlých lesů, v nichž pramení a jimiž protéká. Pojmenován mohl být také jako dřevný, plavný potok podle toho, že se na něm občas plavilo dříví.¹⁶³

5.3.11 Vykmanov

Další částí Ostrova je *Vykmanov*, německy *Weidmesgrün*. Tato vesnice byla poprvé zmíněna roku 1409, kdy Anežka, vdova po Františku Stumpfovi darovala peněžitý úrok z Vykmanova na mešní nadaci. Vykmanov byl součástí obvodu hrdelního soudu v Ostrově. V roce 1557 se stal součástí ostrovského panství. V 19. století zde žilo 88 obyvatel v 17 domech. V současnosti se počet obyvatel pohybuje okolo 70.¹⁶⁴

*V souvislosti s prudce stoupající těžbou uranové rudy v Jáchymově, která vyžadovala mimořádné množství pracovních sil, vznikala od konce roku 1949 na Jáchymovsku řada nových pracovních táborů, v nichž byli kromě kriminálních živlů internováni také političtí vězňové. V rámci tohoto komplexu byl zřízen i rozlehlý areál ve Vykmanově, s dvěma obytnými tábory a třídírnou a úpravnou uranové rudy.*¹⁶⁵ Věznice patřila k nejtěžším v Československé republice. Vězni byli ubytováni v dlouhých dřevěných objektech, přičemž v každém z nich bylo 10 světnic s dvaceti palandami. Vězni pracovali v třídírně a drtírně uranové rudy bez jakýchkoli ochranných pomůcek a přicházeli do neustálého přímého kontaktu s radioaktivním materiálem. Vysoká budova třídírny, která se do současnosti zachovala, byla nazývána „věž smrti“. Ve Vykmanově se zachovala drobná barokní kaplička, před kterou dosud stojí dvě staré lípy.¹⁶⁶

¹⁶² L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 291–292.

¹⁶³ A. Profous, o. c. v pozn. 140, s. 596.

¹⁶⁴ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 293–294.

¹⁶⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 294.

¹⁶⁶ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 236; s. 294.

Vesnice *Vykmanov/Weidmesgrün* je poprvé zmíněna jako *Waigmansgrin*. O století později se její název změnil na *Weickmansgrun*, *Weigkangsgruen* a poté na *Waidmansgruen*. V roce 1558 bylo jméno vesnice *Weytmansgrin*. Od roku 1785 se název začal přibližovat současnému. Vesnice se tehdy jmenovala *Weidmannsgrün*. Od roku 1847 se německý název shoduje s dnešním. Název vsi vznikl složením osobního jména *Wigman* a výrazu *-grün* ve významu vykloučený palouk či louka.¹⁶⁷

5.3.12 Horní Žďár

Ves *Horní Žďár*, německy *Oberbrand* byla poprvé zmíněna v roce 1300, v němž ji král Václav II. daroval svému helměři Güntherovi z Lokte. Ves byla v průběhu let majetkem několika rytířských rodů. Až do 20. století se zde mluvilo krušnohorským nářečím. V roce 1559 už zde byla papírna, drátovna a několik mlýnů. V jednom z nich dokonce podle kroniky strašilo. V 19. století zde žilo 158 obyvatel ve 30 domech. V současnosti zde žije o něco více obyvatel, a sice 180.¹⁶⁸

Název označoval místo získané vypálením a vykloučením lesa a český název je utvořen mechanickým přeložením. Do 18. století se název psal jako *Prant*, *Pranth* či *Prantt*. Od roku 1785 se název shoduje.¹⁶⁹

5.3.13 Dolní Žďár

Poslední částí Ostrova je *Dolní Žďár*, německy *Unterbrand*. Tato ves měla vždy více hospodářský charakter než Horní Žďár a na rozdíl od něj se zde vždy mluvilo chebským nářečím. Společné jméno obou vesnic svědčí i o společném původu. Vzhledem k tomu, že o Horním Žďáru jsou písemné zmínky již z roku 1300, lze předpokládat, že i Dolní Žďár byl v té době osídlen, protože osazování krajiny probíhalo z nižších poloh do vyšších. Stejně jako Horní Žďár byla tato ves sídlem rytířských rodů. V 19. století zde bylo 25 domů se 131 obyvateli, nacházel se tu panský dvůr, mlýn a cihelna. V současnosti zde žije 201 obyvatel. V Dolním Žďáru se

¹⁶⁷ A. Profous, *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*, 4. díl., S-Ž, Praha 1957, s. 659.

¹⁶⁸ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 297–298.

¹⁶⁹ A. Profous, o. c. v pozn. 140, s. 142–143.

zachovala pouze Boží muka z roku 1658 a několik domů lidové podkrušnohorské architektury.¹⁷⁰

Jak již bylo zmíněno, název označoval místo získané vypálením a vykloučením lesa či zcela vyprahlé, neúrodné, český název je utvořen mechanickým překladem. Do 18. století se název psal jako *Prant*, *Pranth* či *Prantt*. Od roku 1785 se název shoduje.¹⁷¹

¹⁷⁰ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 294–296.

¹⁷¹ A. Profous, o. c. v pozn. 140, s. 142–143.

6 Urbanonyma Ostrova

V této kapitole se budeme zabývat urbanonymy města Ostrova a jejich změnami v průběhu minulého století. Zaměříme se především na období před 2. světovou válkou, období 2. světové války, dobu poválečnou, tedy 1945–1948, na etapu totalitního režimu rozdělenou mezi období 1948–1961 a 1962–1989 a na současné názvy vzniklé po roce 1990.

Do skupiny urbanonym zahrnujeme nejen názvy ulic, ale i pojmenování městských částí, náměstí, parků, mostů a některých významných budov. Stranou neopouštíme ani kaple, kostely a kláštery.

Urbanonyma roztřídíme podle motivace, kterou byly utvářeny. Toto třídění jsme více přiblížili v metodologické kapitole.

V jednotlivých kapitolách užíváme urbanonyma, která byla platná v popisovaném období, se současnými názvy pracujeme až v kapitole věnující se současnému městskému názvosloví. Při psaní českým názvů ulic se řídíme *Pravidly českého pravopisu* (2013).¹⁷² Německé názvy necháváme v původním pravopise, tedy tak, jak jsou uvedena v dobových dokumentech. K překladu německých výrazů užíváme *Německo-český česko-německý velký slovník* (2006).¹⁷³

Na konci práce uvádíme abecedně řazený přehled současných urbanonym včetně jejich změn v průběhu historie.

¹⁷² *Pravidla českého pravopisu*, o. c. v pozn. 83.

¹⁷³ *Německo-český česko-německý velký slovník*, o. c. v pozn. 107.

6.1 Urbanonyma do roku 1938

Přesná data oficiálního pojmenování prvních ulic se nám bohužel nepodařilo zjistit. Můžeme však určit, které ulice patřily svým vystavěním k nejstarším, a tak byly pravděpodobně úředně pojmenovány nejdříve (patrně na konci 18. století¹⁷⁴).

Při analýze nejstarších urbanonym vycházíme z překladu knihy *Geschichte der Stadt Schlackenwerth*¹⁷⁵ (*Dějiny města Ostrova*) J. Kühnla (1931). O stavu urbanonym první třetiny 20. století svědčí *Kronika města Ostrova* (1914–1934), v níž se nachází seznam příslušníků politických stran a jejich bydlišť.¹⁷⁶ V kronice jsme rovněž našli zmínky o dalších uličních i neuličních urbanonymech. Za zdroj urbanonym dvacátých až čtyřicátých let lze považovat i knihu *Vzpomínky*¹⁷⁷ od ostrovského rodáka K. Foha (vytištěna r. 2000). K dispozici máme také mapu zobrazující Schlackenwerth v předválečném období (přesný rok není specifikován), která je přílohou ke knize J. Hubatschka *Schlackenwerth eine Stadt in Böhmen* (1972).¹⁷⁸

Co se týče nejstarších pojmenování ulic, J. Kühnl se zmiňuje o ulicích existujících v 15. století (je ale možné, že ulice jsou ještě starší). V tuto dobu bylo celé město obklopeno hradbami, kolem nichž se ze tří stran táhl hluboký příkop. *K sobě připojené zdi domů Dlouhé ulice (Lange Gasse) a Řeznické ulice (Fleischergasse) tvořily jakousi městskou zeď uvnitř zdi vnější. Mezi těmito zdmi byl volný prostor nazvaný Zwinger.*¹⁷⁹ Mezi další místa tvořící nejstarší město patří například *Jáchymovská ulice (Joachimsthaler Strasse)*, *Hroznětínská ulice (Lichtenstädter Strasse)* či náměstí před kostelem (označené jako *Kirchenplatz*). Vzhledem k prvotní malé rozloze města se obyvatelé ve velké míře orientovali podle čísel popisných či názvů hostinců. Rovněž pojmenovávali domy podle jejich majitelů. Město se postupně rozrůstalo, počet domů uvnitř hradeb se zvětšoval pouze mírně, prostor to neumožňoval,

¹⁷⁴ Na konci 18. století (1770) proběhlo první číslování domů (L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 151). Úřední kodifikace ulic na našem území nastala na konci 18. století (V. Ledvinka, o. c. v pozn. 39, s. 7).

¹⁷⁵ J. Kühnl, o. c. v pozn. 7.

¹⁷⁶ J. Růžicková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 90.

¹⁷⁷ K. Foh, o. c. v pozn. 8.

¹⁷⁸ J. Hubatschek, o. c. v pozn. 107.

¹⁷⁹ Výraz *Zwinger* lze přeložit jako parkán, ohradu pro psy, psinec (*Německo-český a česko-německý velký slovník*, o. c. v pozn. 107, s. 750).

Citace: J. Kühnl, o. c. v pozn. 7, s. 123.

ale domy byly stavěny za nimi, na tzv. předměstí, na němž se nacházela i veškerá zemědělská půda měšťanů. Kvůli lepší průchodnosti, obyvatelé začali hradby sami ničit, a staré město se tak postupně propojovalo s nově vznikajícím.¹⁸⁰

Během první poloviny 20. století mizely městské hradby, které omezovaly rozvoj města, a nastala expanze nových ulic. *Kronika Ostrova* (1914–1934) uvádí, že v roce 1933 vyvstala potřeba přiřadit nově přistavěným ulicím a skupinám domů oficiální názvy. Občané sice sami dané části města pojmenovali,¹⁸¹ avšak názvy se různily a bylo nutné je unifikovat.¹⁸²

Česká menšina podala 2. 10. 1933 žádost o přejmenování náměstí *Markplatz* na *Masarykovo náměstí* jako vyjádření pocty prezidentovi T. G. Masarykovi. Tomuto požadavku však nejprve nebylo vyhověno. Městská rada navrhovala pouze zřízení stadionu či městské nemocnice, které by nesly Masarykovo jméno. Čeští občané však tyto návrhy vnímali jako výmluvy k odmítnutí žádosti. Ke kompromisu došlo až 27. 9. 1934, kdy byla schválena změna názvu *Nádražní ulice* na *Masarykovu*.¹⁸³

Úředním jazykem byla němčina. Veškeré městské nápisy (včetně uličních cedulí) byly psány pouze německy, a to i přes skutečnost, že je v roce 1932 okresní úřad nařídil nahradit dvojjazyčnými.¹⁸⁴ Na poč. 20. století bylo v Ostrově pouze 7 % českých obyvatel, přesto město patřilo k území Československé republiky až do října 1938.

¹⁸⁰ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 155.

¹⁸¹ Ulice nového města byly lidově nazývány například *Schäferei* (*Ovčárna*) či *Am Ochsen* (*Na volském*) (J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 104).

¹⁸² J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, tamtéž.

¹⁸³ J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 112; s. 121.

¹⁸⁴ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 201.

1) Orientační urbanonyma

➤ *Urbanonyma motivovaná směrem (polohou)*

Joachimsthaler Strasse

Jedna z nejstarších ulic, která spolu s *Lichtenstädter Strasse* směřovala z malého náměstí (později pojmenovaného *Lauenburg-Platz*) nacházejícího se v centru Ostrova k lázeňskému městu *Joachimstadt*. Její německý název lze přeložit jako *Jáchymovská ulice*. Joachimstadt je původně hornické okresní město v Krušných horách, které založil Štěpán Šlik. Ve středověku bylo oblíbené pojmenovávat hornické osady podle jmen světců z důvodu ochrany horníků. Název města je odvozen ze jména světce sv. Jáchyma (Joachima), otce Panny Marie.¹⁸⁵

Urbanonymum *Joachimsthaler Strasse* bylo zvoleno z důvodu směřování ulice k tomuto městu.

Karlsbader Strasse

Tato ulice se táhne kolem parku přes potok Wistritz (Bysřice) na jih k lázeňskému městu *Karlsbad/Karlovy Vary*, které bylo založeno Karlem IV. Stalo se tak poté, co objevil horký pramen se zázračnou mocí. Kompozitum v názvu města je složeno z výrazů *Karls* a *Bad*, v překladu tedy znamenalo *Karlovy lázně*.¹⁸⁶

Lichtenstädter Strasse

Této ulici vedoucí z náměstíčka (později pojmenovaného *Lauenburg-Platz*) směrem k městu *Lichtenstadt* (v češtině *Hroznětín*) se v minulosti lidově říkalo *Ziegen Gasse*, tedy *Kozí ulice*.¹⁸⁷ Vzhledem k poloze ulice, která se nacházela za původními hradbami v zemědělské oblasti, se tady pravděpodobně chovaly či prodávaly kozy (srov. *Pražský uličník*¹⁸⁸). Oficiální název však odkazuje k malému městu na úpatí Krušných hor. Německý název je kompozitem stříh. adjektiva *lieht* (později ve tvaru *licht*) ve významu světlý. Druhý člen *stadt* znamená místo, město. Německé pojmenování tedy prvotně znamenalo nejspíše světlé, tedy vymýcené, místo/město.¹⁸⁹

¹⁸⁵ A. Profous, o. c. v pozn. 156, s. 356.

¹⁸⁶ A. Profous, o. c. v pozn. 156, s. 479.

¹⁸⁷ K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 141.

¹⁸⁸ M. Lašťovka – V. Ledvinka et. al., o. c. v pozn. 39, s. 366.

¹⁸⁹ A. Profous, o. c. v pozn. 140, s. 691.

Liditzauer Strasse

Za motivační zdroj názvu této ulice je mylné považovat město *Liditz (Lidice)*,¹⁹⁰ které je obecně častým východiskem pro pojmenování ulic. V tomto případě se totiž jedná o název odkazující k blízké vsi *Liditzau (Liticov)*, v českém jazyce lze tedy ulici označit za *Liticovskou*.

Ves *Liditzau* se nacházela za *Dolní branou* města *Schlackenwerth*, blízko městského popraviště, tzv. *Šibeničního vrchu*. Samotná *Liditzauer Strasse* byla vybudována roku 1780 jako cesta směřující z *Schlackenwerthu* do *Liditzau*.¹⁹¹ Ulice je přímo napojena na *Bahnhof Strasse*.

Jak již bylo zmíněno, název obce *Liditzau* byl pravděpodobně inspirován vsí se stejným názvem nedaleko Plzně.

➤ *Urbanonyma motivovaná funkcí*

Lustgarten

Urbanonymum *Lustgarten* lze přeložit jako *Zahrada oddechu* č *Park radosti*. Název byl zřejmě zvolen z důvodu funkce parku, měl sloužit především k odpočinku a zábavě.

Na místě této zahrady stával tzv. *šlikovský park*, avšak Julius Jindřich, vévoda sasko-lauenburský, jej dal přestavit. Ráz monumentálnosti parku dodávaly okrasné fontány, jezírka, umělá skaliska, altány, bludiště a bohatá umělecká výzdoba v podobě soch biblických postav a antických božstev. Uprostřed zahrady stál *Gartenhaus*, dále zde byla jízdárna, pivovar, mlýn, oranžerie, voliéra s exotickým ptactvem i nádrže s cizokrajnými rybami. Bohužel většina těchto monumentů byla postupně odvezena do Bádenska, prodána, poničena živelnými pohromami či zbořena. Park však nadále sloužil zábavě prostřednictvím nejrůznějších kulturních a společenských akcí.¹⁹²

Předválečná mapa uvádí, že zahrada byla neznámého roku přejmenována na *Schloßpark*.

¹⁹⁰ Skutečnost je rovněž vyloučena, pokud přihlídneme k historickému období. Název této ulice se začal vyskytovat až po 2. světové válce, jelikož je motivován událostí vyhlazení Lidic, která proběhla roku 1942.

¹⁹¹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 285–286.

¹⁹² J. Urban, o. c. v pozn. 13, s. 102–111.

Marktplatz

Toto urbanonymum lze přeložit jako *Tržní náměstí*. Důvod zvolení názvu je pochopitelný. Protáhlé obdélníkové náměstí, z něž vychází *Schlickgasse*, *Josefgasse* a spojovací uličky do *Lange Gasse* a *Fleischegasse*, bylo již od 14. století srdcem města a mělo především tržní funkci. Jeho úkolem bylo pojmout co největší množství kupců v době konání pondělních týdenních (prodávaly se především místní zemědělské produkty) a osmidenních výročních trhů (přístup měli i cizí obchodníci a řemeslníci), které se konaly již od 15. století. Od roku 1865 náměstí sloužilo i jako místo pro dobytčí a koňské trhy.¹⁹³

➤ *Urbanonyma motivovaná stářím*

Altstadt

Altstadt neboli *staré město* je název označující předměstí za hradbou zahrady *Schloßpark* na pravém břehu Bystřice, které se táhlo až k ústí *Karlsbader Strasse*.

Urbanonymum je motivováno prvotní starou osadou, která na tomto místě stála, ale jejíž budovy byly v 17. století vykoupeny a zbourány Juliem Jindřichem, vévodou sasko-lauenburským, aby mohla být vybudována velkolepá zahrada (později zvaná *Schloßpark*).¹⁹⁴ *Altstadt* tedy původně netvořily žádné budovy, pouze kamenná zeď na nasypáných šancích, které zajišťovaly systém opevnění.¹⁹⁵ V průběhu let se zde začaly stavět domy, v roce 1933 byla otevřena ulice *Schanz Strasse*.

Kronika (1914–1934) uvádí lidový název této městské části jako *Schanz* (*Šance*).¹⁹⁶

¹⁹³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 33–37.

¹⁹⁴ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 109.

¹⁹⁵ K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 161.

¹⁹⁶ J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 80.

➤ *Urbanonyma motivovaná charakterem*

Lange Gasse

Jedna z historicky nejstarších a nejvýznamnějších ulic města Ostrova, která lemuje *Staré náměstí*, tehdy zvané *Marktplatz*. Mapa stabilního katastru z roku 1842 již toto urbanonymum uvádí.¹⁹⁷

V minulosti v ní sídlilo mnoho obchodníků i městský pivovar. Ačkoliv se zde udály desítky požárů, domy se vždy podařilo zrekonstruovat, a ulici tak zachovat její původní středověký ráz. Urbanonymum lze přeložit jako *Dlouhá ulice*. Charakterová motivace je evidentní vzhledem ke skutečnosti, že *Lange Gasse* je nejdelší ulicí Starého Města (měří cca 350 m¹⁹⁸).

Městská část této ulice se lidově nazývala *Na Máchadle*. Důvodem byl mlýnský náhon, který tudy vedl a sloužil k máchání prádla.¹⁹⁹

Schanz Strasse

Tato ulice vedoucí ze čtvrti zvané *Altstadt* ke hřbitovu podél zdi zámeckého parku byla pojmenována roku 1933 (její dokončení a otevření se však událo až 1. dubna 1934). Napojovala se na *Karlsbader Strasse* a vedla až k začátku staroměstských domů.²⁰⁰

Název by mohl být přeložen jako *Šancová ulice*. Archaický výraz *šance* znamená opevnění či hradby.²⁰¹ Pojmenování tak vyjadřuje charakter ulice, která je částečně tvořena hradební zdí.

K. Foh se zmiňuje o *Hřbitovní ulici*²⁰² (německý ekvivalent názvu se bohužel v překladu nevyskytuje). Může se jednat o lidové pojmenování právě této ulice, jelikož jako jediná vede ke hřbitovu.

¹⁹⁷ Císařské povinné otisky map stabilního katastru. *Archivní mapy* [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: http://archivnimapy.cuzk.cz/coc/5560-1/5560-1-002_index.html

¹⁹⁸ Dlouhá ulice – Ostrov. *Googlemaps.com* [online]. [cit. 2014-04-25].

¹⁹⁹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 57.

²⁰⁰ J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 121.

²⁰¹ J. Rejzek, *Český etymologický slovník*, Voznice 2001, s. 624.

²⁰² K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 32.

Weisses Tor

Urbanonymum je možné přeložit jako *Bílá brána*. Jedná se o kamennou bránu, jejímž prostřednictvím lze vstoupit do *Schloßparku* z náměstíčka tehdy zvaného *Schloßplatz*. Vytvořil ji kameník Paul Büttner v roce 1690. Na bráně se nachází znak majitelů panství – markrabat bádenských a vévodů sasko-lauenburských.²⁰³

Motivace názvu vychází ze světlé barvy, která bránu charakterizuje.

Weisses Schloß

Mapa z předválečných let nazývá památku ze 17. století jako *Weisses Schloß*, což v překladu znamená *Bílý zámek*. V češtině je však tento starý název znám spíše jako *Bílý dvůr*. Pojmenování *Bílý dvůr* označovalo staré hospodářské a zahradní budovy vévody Julia Jindřicha, na jejichž místě byla započata stavba nové zámecké budovy v roce 1685. Po požáru na konci 18. století byla část zámku zbourána a nadále sloužil pouze jako skladiště.²⁰⁴

Název je motivován pravděpodobně světlou barvou původních budov.

➤ *Urbanonyma motivovaná blízkým významným objektem*

Altenheim Strasse

Pro německý výraz *Altenheim* existuje v češtině ekvivalent *starobinec*. *Kronika* (1913–1934) se zmiňuje o nové ulici u starobince otevřené roku 1931,²⁰⁵ oficiální pojmenování však není známo. Ulice, v níž se nacházely pouze novostavby, se napojovala na *Lichtenstädter Strasse* a tvořila křižovatku s *Joachimsthaler Strasse* a *Quend Strasse*.

Okresní starobinec, jehož blízkou polohou je název ulice motivován, byl postaven mezi lety 1928–1931 a v době výstavby se jednalo o nejmodernější starobinec v Československu.²⁰⁶

Čtvrť naproti starobinci byla lidově nazývána *Zátiší*.²⁰⁷ Pravděpodobně z důvodu klidného, tichého okolního prostředí.

²⁰³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 116.

²⁰⁴ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 115; s. 153.

²⁰⁵ J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 88.

²⁰⁶ J. Kühnl, o. c. v pozn. 7, s. 150.

²⁰⁷ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 213.

Bahnhof Strasse

Bahnhof Strasse neboli *Nádražní ulici* tvořila řadová zástavba rodinných domů. Ulice se napojovala na *Schloßplatz* a vedla podél železniční trati směrem na *Moritzau* (*Moříčov*).

Samotné nádraží bylo vybudováno na konci 19. století, ale kvůli bezpečnostním předpisům nesmělo být v obci samotné. Důsledkem je tak poměrně velká vzdálenost od města. Přesto se zde v letech 1903–1906 začaly stavět domy, a vznikla tak nová ulice ústící spolu s *Karlsbader Strasse* v *Schloßplatz*.²⁰⁸

Na žádost české menšiny městská rada dne 27. 9. 1934 schválila přejmenování *Bahnhof Strasse* na *Masaryk Strasse* (viz *Masaryk Strasse*).²⁰⁹

Johannis Brücke

Tento kamenný most s jednou segmentovou klenbou se nachází v *Piaristen Strasse* u *piaristického kláštera*. Přemostňuje zde řeku *Wistriz* a pochází z 18. století. Naposledy v roce 1958 před ním stávala socha sv. Jana Nepomuckého, jejíž vznik je datován do roku 1807.²¹⁰ Urbanonymum tedy bylo motivováno sochou tohoto světce. Vzhledem ke své poloze se most lidově nazýval *Klášterní*.

Jméno mostu uvádí jak předválečná mapa, tak K. Foh.²¹¹

Josefgasse

Poměrně krátká šikmá ulička vedoucí z *Marktplatz* k *Lauenburg-Platz*. Na konci ulice bývala věžová *Horní brána*, která chránila vstup do města, zbourána byla v polovině 19. století.²¹²

Urbanonymum lze přeložit jako *Josefská ulice* či *Josefova ulice*. Název je motivován *kapličkou sv. Josefa*, která stála na rohu této ulice a k níž se lidé chodili modlit.²¹³

²⁰⁸ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 171.

²⁰⁹ J. Růžicková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 122.

²¹⁰ Encyklopedie mostů – Ostrov nad Ohří. *Encyklopedie mostů* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://libri.cz/databaze/mosty/heslo.php?id=693>

²¹¹ K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 43.

²¹² L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 214.

²¹³ K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 45.

Kirchengasse (viz Fleischergasse)

Kirchenplatz

Kirchenplatz, v češtině *Kostelní náměstí*, vzniklo plánovitě na jihozápadě města v době, ve které bylo osídlení přeneseno na nové místo výše nad řekou.²¹⁴

Název je inspirován *kostelem sv. Michaela (St. Michael StadtKirche)*, který se nachází v prostoru náměstí.

Lustgartenhaus/Gartenpavillon/Gartenhaus

Tato historická budova pochází z konce 17. století a byla postavena v centru zámecké zahrady podle návrhu pražského stavitele Abrahama Leuthnera. Interiéry byly vyzdobeny především italskými umělci, kteří tehdy u ostrovského panského dvora působili. *Lustgartenhaus* byl často obětí povodní, rekonstruován (v podstatě do současné podoby) byl počátkem 19. století.²¹⁵

Zdroje uvádí tuto památku pod trojím názvem. Předválečná mapa udává název *Lustgartenhaus*, pojmenování by tak bylo motivováno původním názvem označujícím park (*Lustgarten*), ve kterém se budova nachází. Kronika však uvádí další dvě varianty názvu. Prvním je *Gartenhaus*, v překladu Zahradní dům, opět zde vyvozujeme jasnou motivaci prostorem. Druhým drobně obměněným pojmenováním je *Gartenpavillon*.²¹⁶

Pfortenbrünnl

Malé náměstí před městskou školou u tehdejšího Rohrerova mlýna. Nacházelo se blízko řeky Wistriz, přes kterou odsud vedl most do *Schloßparku*. Náměstí bylo pojmenováno roku 1933.²¹⁷

Název byl motivován studnou (německy *Brunn*) tehdy nalezenou v těchto místech²¹⁸ a malou brankou, tzv. *fortnou* (německy *Pforte*), která byla součástí opevnění a zajišťovala nejkratší vstup z města na předměstí.²¹⁹

²¹⁴ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 29.

²¹⁵ Historie. *Galerie umění Karlovy Vary* [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.letohradekostrov.cz/historie>

²¹⁶ J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 62.

²¹⁷ J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 105.

²¹⁸ J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, tamtéž.

²¹⁹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 54.

Schießhaus straÙe

Výraz *Schießhaus* v českém jazyce označuje střelnici. Ta se také nacházela v této ulici blízko nádraží a patřila střeleckému spolku.

*Střelecký spolek, založený kolem roku 1535 z původní domobrany, představoval totiž ještě ve 20. století pro město fenomén dnes už těžko představitelného významu. Nejen jako jeho ochrana, ale také jako reprezentace dodávali uniformovaní střelci a jejich hudba lesku všem svátkům, významným událostem, pohřbům i vzácným návštěvám.*²²⁰ Původní střelnice musela být zbourána kvůli stavbě železnice, roku 1913 však byla opět postavena na jiném místě v blízkosti nádraží.²²¹ *Kronika (1913–1934)* se zmiňuje o nové ulici nacházející se u střelnice, která byla otevřena roku 1931.²²² Není známo, zda byla úředně pojmenována ve stejném roce, avšak je jisté, že tento proces nastal po stavbě střelnice nové, již byl název motivován (nikoli střelnice původní).

Schießhaus straÙe se nenachází v předválečné mapě, urbanonymum je uvedeno pouze v *Kronice (1914–1934)*²²³ a v uličních poznámkách překladatelky J. Růžičkové.²²⁴

Schloßpark(pův. Lustgarten)

Park původně nesl pojmenování *Lustgarten*, avšak později (konkrétní rok není znám) byl tento název změněn na *Schloßpark*, tedy *Zámecký park*. Motivací byl blízký významný objekt *Herzogliches Schloß (Vévodský zámek)*.

Schloßplatz

Název lze přeložit jako *Zámecké náměstí*. Toto malé náměstí tvoří jakési nádvoří *Herzogliches Schloß*. Nachází se na něm rovněž *Weisses Tor* a lze jím tedy vstoupit do *Schloßparku*.

²²⁰ Z. Čepeláková, Ohlédnutí za letošní Svatomichaelskou poutí. *Ostrovský měsíčník*. 2004, VI., č. 11. Dostupné z: <http://www.dk-ostrov.cz/om/04-11.pdf>

²²¹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 167.

²²² J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 88.

²²³ J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, tamtéž.

²²⁴ J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6.

Schloß Strasse/Schloßgasse

Tuto ulici, jež by mohla být přeložena jako *Zámecká*, zmiňuje jak *Kronika* (1914–1934),²²⁵ tak K. Foh²²⁶. Předválečná mapa však název vůbec neuvádí. Jelikož je ulice v překladech zmíněná pouze pod česky přeloženým názvem, není jasné, zda bylo oficiální urbanonymum v podobě *Schloß Strasse* či *Schloßgasse*.

Ulice se podle popisu K. Foha nacházela u zámecké věže, tedy na *Schloßplatz*. Této skutečnosti i odpovídá samotné urbanonymum, které odkazuje k blízké budově *Herzogliches Schloß*.

Je možné, že se jednalo o lidový název pro ulici později oficiálně pojmenovanou *Schlickgasse*, která se podle mapy rovněž nachází u zámecké věže.

Urbanonymum tedy odkazuje právě k zámku, jehož je ulice součástí.

Schulgasse

Ulice *Schulgasse* neboli *Školní ulice* se nachází v těsné blízkosti *Schloßparku* a propojuje dvě malá náměstí *Kirchenplatz* a *Lauenburg-Platz*.

Název byl užíván z důvodu blízkého sídla městské školy. Škola v Ostrově byla poprvé zmíněna v souvislosti s požárem roku 1567, pravděpodobně vznikla spolu s farou. Učilo se zde pouze základnímu vzdělání (čtení, psaní, počty).²²⁷ Školu několikrát postihl požár, ale vždy byla znovu postavena, motivace názvu tak byla jednoznačná dlouhodobě.

Waisenhaus Strasse

Německý výraz *Waisenhaus* označuje sirotčinec. Urbanonymum *Waisenhaus Strasse* bylo motivováno okresním sirotčincem, který se v ulici nacházel. Kdy byla ulice pojmenována, není známo, ale samotný sirotčinec byl otevřen roku 1913. Do správy byl dán školským sestrám de Notre Dame. Ačkoliv byl postaven daleko od města, takřka uprostřed polí, nebylo záměrem odříznout jej od obyvatel. Důvodem bylo plánování nové výstavby města (konkrétně kolonie rodinných domů) právě v těchto místech.²²⁸

²²⁵J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 60.

²²⁶K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 2.

²²⁷L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 58.

²²⁸L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 171; s. 178.

Ulice se neobjevuje na předválečné mapě, je však několikrát zmíněna v *Kronice* (1914–1934)²²⁹ i ve *Vzpomínkách* K. Foha²³⁰. Je možné, že se jednalo o alternativní, neúřední název pro později pojmenovanou *Josef Kühnl Strasse*, v jejíž blízkosti se sirotčinec rovněž nacházel. Variantou však rovněž je možnost, že *Waisenhaus Strasse* byla protější ulice, v mapě nepojmenovaná.

➤ *Urbanonyma motivovaná původním zaměstnáním či národností obyvatel*

Fleischergasse/Kirchengasse/Schindergasse

Tato původem velmi stará ulice lemuje náměstí (*Marktplatz*) spolu s *Lange Gasse* a nachází se v blízkosti *St. Michael StadtKirche*. V minulosti se jednalo o problémovou oblast, jelikož zde často vypukaly ohromné požáry, které se rychle přesouvaly jak na samotný kostel, tak na historické centrum.²³¹

Ulice měla podle záznamů trojí pojmenování. K. Foh, J. Kühnl a rovněž *Kronika města* (1914–1934) uvádí název *Fleischergasse*, v překladu *Řeznická ulice*. *Řeznickou ulici* uvádí i J. Zeman v publikaci *Dějiny Ostrova* (2000). V uliční mapě z předválečných let se však vyskytuje název popisující stejnou ulici, a to *Kirchengasse*, tedy *Kostelní ulice*. Překladatelka J. Růžičková přiložila k překladu *Kroniky města Ostrova* (1914–1934) tabulku ulic, v níž je jak k ulici *Kirchengasse*, tak k *Fleischergasse* připsána poznámka, že se v obou případech jedná o dnešní ulici *Žižkovu*. Na seznamu ulic ze zasedání Místní správní komise (červenec 1945)²³² je ulice označena jako *Řeznická*. V mapě stabilního katastru z roku 1845 je tato ulice označena dokonce jako *Schindergasse*.²³³ Tento název se v jiných pramenech nevyskytuje.

Urbanonymum *Fleischergasse* je odvozeno od řeznického cechu, který zde býval již od 16. století. Řezníci byli považováni za nejdůležitější řemeslníky města a patřili rovněž k těm nejbohatším. V ulici se nacházela i městská jatka.²³⁴

²²⁹ J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 104.

²³⁰ K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 179.

²³¹ J. Kühnl, o. c. v pozn. 7, s. 123.

²³² SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Stanovení českých názvů ulic a náměstí v Ostrově ke dni 12. 7. 1945*, inv. č. 194, ev. č. N15.

²³³ Císařské povinné otisky map stabilního katastru. *Archivní mapy* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: http://archivnimapy.cuzk.cz/coc/5560-1/5560-1-002_index.html

²³⁴ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 51; s. 149.

Název *Kirchengasse* spadá do podskupiny urbanonym motivovaných blízkým významným objektem, tedy *kostelem sv. Michaela*.

Pojmenování *Schindergasse*, v překladu *Rasova ulice*, je odvozena z povolání tzv. rasa. Ten se zabýval odstraňováním uhynulých zvířat a chytáním potulujících se koček a psů.²³⁵

Domníváme se, že nejstarším pojmenováním ulice bylo *Schindergasse*, které se později změnilo na *Fleischergasse*. Urbanonymum *Kirchengasse* by mohlo být lidové pojmenování. Mapa pochází ze vzpomínkové knihy *Schlackenwerth eine Stadt in Böhmen* a byla vytvořena s jistým časovým odstupem (1972). Mohlo tak dojít k určité nesrovnalosti a záměně lidového a úředního názvu.

Zum Westphälner

Tento původně gotický dům č.p. 255 pocházející pravděpodobně z druhé poloviny 14. století se nachází v prostoru *Schloßplatz* vedle *Schloßparku* a má velký historický význam. Původně se jednalo o panskou hospodářskou budovu, jež byla součástí *Bílého dvora*.²³⁶ Později se z budovy stal městský hostinec, v českém překladu nazvaný *U Westfálce*. Hostinec však nesloužil jen jako místo městské zábavy a kulturní činnosti, ale v mnoha historických etapách plnil funkci jakési mučírny. Za druhé světové války zde byli drženi političtí vězni, po válce hostinec fungoval jako sběrný tábor zadržovaných německých obyvatel. Probíhaly zde výslechy, při kterých docházelo k fyzickému a psychickému trýznění. Tábor byl označován jako „*ostrovské peklo*“.²³⁷

Vestfálsko (německy *Westfalen*) je historické území v západním Německu.²³⁸ Vestfálsko patřilo do sasko-lauenburského vévodství, urbanonymum je tedy motivováno národností původních pánů Ostrova.

²³⁵Ras, pohodný – ABZ.cz: slovník cizích slov. *ABZ.cz: slovník cizích slov* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/ras-pohodny>

²³⁶Areál zámku. *Zámek* [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: http://www.dk-ostrov.cz/pamatky/areal_zamku.htm

²³⁷ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 229.

²³⁸ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, 4. díl, Praha 1998, s. 550.

➤ *Urbanonyma motivovaná anoikonymy/oikonymy*

(Am) Graben

Graben byla oblouková ulice vedoucí z *Lauenburg-Platz* na *Schloßplatz* otevřená na konci 19. století. *Táhla se obroubená starými kaštaný, „alejí pro pěší“, podél zahrad a ploch dvorků zahradních traktů domků v Lange Gasse.*²³⁹

Původně se zde nacházel suchý příkop (nazýván německy *Graben*), který byl vyhlouben v 16. století za hradbami a chránil východní část města. Na západě tuto funkci plnila řeka *Wistriz*. Příkop však byl s rozvojem města zasypáván a zastavěn.²⁴⁰

Kronika (1914–1934) i K. Foh zmiňují název s předložkou *am* i bez ní. V předválečné mapě je ulice pojmenována pouze *Graben*.

Steinbühl

Nové sídliště vybudované na severu města na konci *Lichtenstädter Strasse*, poměrně ve velké vzdálenosti od centra. Nacházely se zde volně stojící domy, novostavby, dříve prostor tvořily pouze pole a louky.

Steinbühl neboli *Kamenný kopec/návrší* je pomístní jméno vyvýšeniny, na níž se sídliště nacházelo, bylo oficiálně pojmenováno roku 1933.²⁴¹

Všeobecně rozšířeným pojmenováním sídliště bylo *Hradschin* (*Hradčany*), ač se nejednalo o úřední název. Odvozen byl zřejmě ze skutečnosti, že nové sídliště bylo vystavěno ve vyšší poloze než ostatní čtvrti města, tedy stejně jako Hradčany nad ostatní částí Prahy.²⁴²

Quend Strasse/Gwend Strasse/Quwend Strasse

Ulice napojující se na *Joachimsthaler Strasse* byla poměrně vzdálena původnímu centru. Vybudována byla v období 1913–1914. Jednalo se o čtvrť rodinných domků.

Urbanonymum označující danou ulici se v dostupných materiálech vyskytuje v trojí podobě. Předválečná mapa ji nazývá jako *Quend Strasse*, K. Foh ji popisuje jako

²³⁹ K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 134.

²⁴⁰ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 111.

²⁴¹ J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 105.

²⁴² K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 180–181.

Quwend Strasse i *Gwend Strasse*, v *Kronice* (1913–1934) se objevuje název *Gwend Strasse* v souvislosti s oficiálním pojmenováním roku 1933²⁴³.

Ani jeden z těchto tří výrazů jsme nenašli v překladovém slovníku a nepodařilo se nám nalézt význam tohoto slova. Domníváme se však, že se jednalo o původní pomístní název cesty. Tuto informaci uvádí *Kronika* (1914–1934) v souvislosti s přejmenováním dané cesty: *Cesta od tehdejší barvírny do luk „Gwend“ byla nazývána Färberweg.*²⁴⁴

2) Honorifikační urbanonyma

➤ *Urbanonyma motivovaná osobností regionálního či celorepublikového významu, příp. vyjádřením úcty ke skupinám*

Goethe Strasse

Ulice, v níž se nacházely novostavby, vedla z *Josef Kühnl Strasse* směrem na jih. K jejímu úřednímu pojmenování došlo roku 1933.²⁴⁵

Urbanonymum bylo motivováno osobností celosvětového významu – německým spisovatelem Johannem Wolfgangem Goethem (1749–1837), který město navštívil v letech 1806, 1811, 1818, 1819 a 1823. Důvodem častých návštěv bylo mineralogické studium, jímž se v Ostrově zabýval.²⁴⁶

Herzogliches Schloß

Jedná se o nejvýznamnější památku města Ostrova. Německý název objektu by mohl být přeložen jako *Vévodský zámek*. Urbanonymum odkazuje k vévodským rodům, které zámek nechali vybudovat.

Prvním příslušníkem rodu, který nechal v 15. století přestavět původní sídlo (neznámého původu) na zámek, byl buď Matouš Šlik, nebo jeho syn Kašpar (odtud lidový název *Šlikovský zámek*). V průběhu let přecházel zámek z jednoho Šlika na druhého, nikdo se však v Ostrově nezdržoval, a zámek tak chátral. V první polovině 17. století byl opraven Juliem Jindřichem, vévodou sasko-lauenburským. Na konci století přistavil Julius František, vévoda sasko-lauenburský, před původním *Šlikovským*

²⁴³J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 105.

²⁴⁴J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, tamtéž.

²⁴⁵J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 104.

²⁴⁶L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 152.

zámkem zámek nový, tzv. *Lauenburský*. V průběhu 19. a 20. století došlo ještě k několika přestavbám, tentokrát vévody z Toskány.²⁴⁷

Výraz *zámek* (něm. *Schloß*) má dvojí význam a byl utvořen přeneseně od slova zámek (*Schloß*) chápaného ve smyslu zamykacího zařízení (tedy stejně jako v češtině). Slovo označuje uzavřenou opevněnou budovu, v německém jazyce se vyskytuje již od 13. století.²⁴⁸

Josef Kühnl Strasse

Tato nová ulice se napojovala na *Graben* a vedla až k okresnímu sirotčinci. Byla pojmenována roku 1933 jako vyjádření úcty osobnosti Josefa Kühnla, který zemřel roku 1932.²⁴⁹

Kronika (1914–1934) popisuje J. Kühnla (nar. 1855) jako čestného občana města, významného německého učitele a především spisovatele dějin města. V roce 1877 přišel do města jako učitel a působil zde až do roku 1905, v němž odešel do penze. Jako učitel byl velmi vážený a oblíbený mezi studenty. Po svém penzionování se začal věnovat městské historii.²⁵⁰ Jako první zpracoval archivní materiály ostrovského panství. Toto bádání vyústilo roku 1923 vydáním souhrnného díla *Die Geschichte der Stadt Schlackenwerth (Dějiny města Ostrova)*, které významně přispělo k poznání historie města od jeho počátku až do poloviny 19. století. J. Kühnl žil v *Lange Gasse* v domě č.p. 102.²⁵¹ Na domě se v současnosti nachází pamětní deska v českém i německém jazyce, která je věnována tomuto významnému rodákovi.

²⁴⁷ Areál zámku. *Zámek* [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: http://www.dk-ostrov.cz/pamatky/areal_zamku.htm

²⁴⁸ J. Rejzek, o. c. v pozn. 201, s. 733.

²⁴⁹ J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 104.

²⁵⁰ J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 90.

²⁵¹ Osobnosti. *E-Ostrov* [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.dk-ostrov.cz/eostrov/rozcestnik/rozcestnik.php?page=osobnosti>

Lauenburg-Platz

Malé náměstí, které bylo místem, do něž ústí *Lichtenstädter Strasse*, *Joachimsthäler Strasse*, *Schulgasse*, *Josefgasse* a *Graben*.

K úřednímu pojmenování došlo roku 1933, do té doby bylo náměstí neoficiálně nazýváno *Vorstadt*, tedy předměstí, jelikož se nacházelo těsně za městskými hradbami.²⁵²

Urbanonymum *Laueburg-Platz* odkazuje k panstvu ze Sachsen-Lauenburgu, kteří v Ostrově vládli v období 1623–1789 (od roku 1690 společně s markrabaty bádenskými) a zanechali po sobě mnoho významných počinů. Například monumentální přestavbu parku a zámku, vystavění *Lustgartenhaus*, *Piaristen Kloster*, rodového mausolea a dalších.

Leopoldgasse

Ulička propojující *Marktplatz* s *Graben*. Oficiální pojmenování nám není známo, avšak je jisté, že muselo nastat nejdříve v poslední třetině 19. století. Urbanonymum je totiž motivováno osobností Leopolda II., velkovévody toskánského (1797–1870).

Tento velkovévoda vykonával v letech 1861, 1864 a 1867 funkci starosty Ostrova. Byl znám pro svou dobrosrdečnost a neobyčejnou štedrost. *Z vlastních prostředků dal pokrýt břidlicí střechu radnice a vydláždit náměstí, opatřil nové věžní hodiny. V roce 1862 inicioval a všemi prostředky podporoval výbor pro znovuootevření piaristického gymnasia.*²⁵³ Rovněž přispíval na chudinský fond, plat učitele školy, dřevo pro školu a stavby. Na *Marktplatz* nechal zřídit lékárnu *U Zlaté Koruny*. Když v roce 1866 vypukl ve městě velký požár, dal obětem k dispozici panské budovy a poskytl finanční podporu. Po jeho smrti se rod velkovévodů z Toskány zdržoval v Ostrově pouze v letních měsících.²⁵⁴

²⁵² J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 104.

²⁵³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 147.

²⁵⁴ L. Zeman, o. c. tamtéž.

Masaryk Strasse (pův. Bahnhof Strasse)

Tato ulice původně nesla název *Bahnhof Strasse* (viz Bahnhof Strasse), na žádost české menšiny byla po četných dohadech nakonec přejmenována na počest prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka.²⁵⁵

T. G. Masaryk (1850–1937) dokonce Ostrov osobně navštívil. Stalo se tak dne 8. 8. 1924 a cílem jeho návštěvy byla místní porcelánka Pfeiffer & Löwenstein. Prezident byl, v doprovodu předsedy vlády A. Švehly, podrobně seznámen s výrobou porcelánu.²⁵⁶

Ulice dostala nové jméno ve státní svátek 28. 10. 1934. Při této slavnostní příležitosti se zde poprvé zahrála československá státní hymna, po níž následoval proslov o životě a díle T. G. Masaryka v obou jazycích, tedy v němčině i češtině.²⁵⁷

Urbanonymum bylo motivováno stále žijící osobností.

Piaristen Strasse

Ulice byla spojnicí *Lichtenstädter Strasse* s centrem města. Nacházela se u řeky Wistritz, naproti *Schulgase* a *Pforten Brunnl*.

K úřednímu pojmenování došlo roku 1933. Název byl zvolen na počest piaristů, kteří zde 200 let vyučovali v piaristickém gymnáziu. Tato škola byla zřízena v nově vybudovaném klášteře, tzv. *Piaristen Kloster*.²⁵⁸

Piaristé byl chudobný řeholnický řád, který se mimo jiné slibem zavazoval k výchově mládeže.²⁵⁹ První piaristé přišli do Ostrova v roce 1666 na pozvání sasko-lauenburské vévodkyně Anny Magdalény a působili zde až do roku 1876, v němž došlo k definitivnímu zrušení gymnázia (areál poté odkoupil německý katolický řád Sester křesťanské lásky). Za dob působení piaristů však z ostrovského gymnázia vyšlo mnoho budoucích významných úředníků, soudců, lékařů, pedagogů i kněží. Nejvýznamnějším absolventem byl hudební skladatel Johann Caspar Ferdinand Fischer.²⁶⁰

²⁵⁵J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 128.

²⁵⁶T. G. Masaryk a Ostrov. Ing. Josef Macke [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.josef-macke.webgarden.cz/rubriky/ostrov/ostrov-ruzne/t-g-masaryk-a-ostrov>

²⁵⁷J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 128.

²⁵⁸J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 104.

²⁵⁹Piaristé. *iEncyklopedie* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/piariste/>

²⁶⁰Ostrov – piaristický klášter. *Památky a příroda Karlovarska* [online]. [cit. 2014-04-25].

Před pojmenováním se této ulici lidově říkalo *Beergasse* neboli *Jahodová ulice*.²⁶¹

Schlickgasse

Ulička propojující náměstí *Marktplatz* a *Schloßplatz* vedla podél *Herzogliches Schloß*. V ústí ulice stála *Dolní brána* pocházející z první poloviny 14. století, která se stala součástí zámku. Před branou byly v 16. století konány popravy, zřejmě z důvodu zájmu veřejnosti.²⁶²

Ulice byla úředně pojmenována roku 1933 na počest hrabat Šliků, kteří v Ostrově vládli v letech 1434–1585 a jejichž zámek na ní stojí.²⁶³

Studenten Brückl

Studenten Brückl neboli *Studentský mostek* se nachází v *Zámeckém parku* (*Schloßpark*), v němž přemostoval vodní kanál přímo u hradební zdi. Podle popisu K. Foha se zde nacházela vždy uzamčená dolní vstupní brána propojující město a předměstí, která vedla do *Altstadt* k městskému hřbitovu.²⁶⁴

Podle našeho názoru je most pojmenován na počest studentů, nikoli v souvislosti se studentskými budovami, jelikož se v blízkosti mostu žádné nenacházejí.

Kostely, kláštery, kaple:

Anna Kapelle

Kapli sv. Anny se rozhodl vybudovat vévoda Julius Jindřich jako pohřební mauzoleum. *Vybral si odlehlé místo za zámeckou zahradou, která symbolizovala ráj pozemské radosti. Kaple byla situována k opačnému nároží zahrady než hřbitovní kostel sv. Jakuba a v přímé pohledové ose od farního kostela sv. Michaela. Základní kámen*

Dostupné z: <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/ostrov-piaristicky-klaster/>

²⁶¹J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 104.

²⁶²L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 58.

²⁶³J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 104.

²⁶⁴K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 177.

položil sám vévoda 20. dubna 1644.²⁶⁵ Kaple byla dostavěna až roku 1663 a bylo v ní pohřbeno několik představitelů sasko-lauenburského rodu.²⁶⁶

Svatá Anna byla údajně matkou Panny Marie, a tedy babičkou Ježíše Krista. Je považována především za ochránkyni matek a manželství.²⁶⁷

Přímá souvislost mezi zvolením sv. Anny jako patronky a pohřební funkcí kaple není zřejmá. Důvodem tohoto výběru mohlo být podle našeho názoru shodné jméno manželky Julia Jindřicha.

L. Zeman v *Dějínách města Ostrova* uvádí, že v *Leioboldově kronice* (1756–1759) se vyskytuje druhotný název, a to *kaple sv. Kříže* (označení kříže, na němž byl ukřižován Kristus).²⁶⁸

Floriani Kapelle

Kaple zasvěcená sv. Floriánovi byla postavena markraběnkou Sibyllou Augustou v letech 1692–1693 na paměť požáru, který se udál roku 1691 a zachvátil *Herzogliches Schloß* (město poničeno nebylo).²⁶⁹ Od konce 18. století sloužila jako sýpka a skladiště. V roce 1933 byla zrenovována a plnila funkci památníku obětem první světové války.²⁷⁰ Je součástí areálu kaplí v *Schloßparku*.

Svatý Florián byl důstojník římské armády, který byl souzen za snahu osvobodit křesťany zajaté tehdejším vládcem Římské říše Diokleciánem. Byl mnoho dní mučen a nucen zapřít Krista. Nakonec byl zabit svržením z mostu do řeky Emže.²⁷¹

Kaple byla zasvěcena tomuto svědci, jelikož je považován za ochránce před ohněm.

²⁶⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 109.

²⁶⁶ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, tamtéž.

²⁶⁷ sv. Jáchym a sv. Anna. *Životopisy svatých* [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://catholica.cz/index.php?id=3358>

²⁶⁸ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 109.

²⁶⁹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 128.

²⁷⁰ Areál kláštera. *Zámek*. [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: http://www.dk-ostrov.cz/pamatky/areal_klastera.htm

²⁷¹ sv. Florián. *Životopisy svatých* [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://catholica.cz/index.php?id=1364>

Josefs Kapelle

Josefs Kapelle byla drobná kaplička, která stála na rohu *Josefgasse*.²⁷² Podle názvu byla zasvěcena sv. Josefovi, manželovi Panny Marie. V současnosti se ve městě již nenachází, ke zbourání došlo pravděpodobně v průběhu 20. století.

Kirche Verkündigung Maria

Spolu s vybudováním *Piaristen Kirche* (piaristického kláštera) byl rovněž postaven klášterní kostel nazvaný *Kirche Verkündigung Maria*, tedy kostel *Zvěstování Panny Marie*. Jednalo se o jednolodní stavbu se samostatnou zvonicí. Kostel přiléhal k budově kláštera a tvořil západní křídlo celého piaristického areálu. Byl zasvěcen roku 1674, a to právě Panně Marii. Panna Maria byla zvolena z důvodu blízkého vztahu piaristů k této patronce.²⁷³

Ačkoliv v mapě je kostel uveden pouze pod názvem *Kloster Kirche* (tedy klášterní kostel), měl již od počátku své jméno, což uvádí i K. Foh.²⁷⁴

Marian Kapelle

Tato kaple stojící v *Karlsbader Strasse* naproti *Schloßparku* jihovýchodně od *Herzogliches Schloß* pochází patrně z 1. poloviny 19. století.²⁷⁵

Podle názvu v předválečné mapě lze soudit, že byla zasvěcena Panně Marii, matce Ježíše Krista.

Maria-EinsiedelnKapelle

Kaple byla vybudována v letech 1709–1710 podle vzoru stavebních plánů kaple ve švýcarském *Einsiedeln*. Švýcarské poutní místo mnohokrát navštívila markraběnka Sibylla Augusta. Při návštěvě v roce 1708 se zde uzdravil její němý syn Ludwig Georg z horečky, a dokonce nabyl schopnosti řeči. Jako výraz díku za tento zázrak nechala markraběnka kapli vystavět na pahorku vedle *Piaristen Kloster*. V kapli byla umístěna

²⁷² K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 45.

²⁷³ Ostrov – Piaristický klášter. *Památky a příroda Karlovarska*[online]. [cit. 2014-04-25].
Dostupné z: <http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/ostrov-piaristicky-klaster/>

²⁷⁴ K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 16.

²⁷⁵ Ostrov kaple. *Památky a příroda Karlovarska* [online]. [cit. 2014-04-25].
Dostupné z: <http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/ostrov-kaple/>

kopie sošky einsiedelnské Madony. Einsiedelnská Madona reprezentuje Pannu Marii s dítětem v náručí, oba mají černou tvář a ruce.²⁷⁶

Nepomuk Kapelle

Tuto kapli nechal v roce 1827 vystavět Antonín Kotz, tehdejší ředitel ostrovského panství, a jeho žena Veronika. Klasicistní kaple se nachází přímo pod zahradním průčelím *Zámku* v *Schloßparku* a byla zasvěcena sv. Janu Nepomuckému.²⁷⁷

Svatý Jan Nepomucký byl generálním vikářem pražského arcibiskupa, který hájil práva církve proti vůli krále Václava IV. Také se traduje, že byl zpovědníkem královy manželky Žofie. Tyto důvody byly pravděpodobně pohnutkou k mučení, na kterém se podílel i sám král. V roce 1393 byl umučen a jeho tělo následně vhozeno do Vltavy.²⁷⁸

Tento světec je mimo jiné ochráncem před nebezpečím vody, je tedy možné, že byl zvolen z důvodu častých záplav *Schloßparku*.

Piaristen Kloster/Maria Treu

Piaristen Kloster neboli *piaristický klášter* byl vybudován Annou Magdalenou roku 1666. Byla zde zřízena latinská škola, v níž vyučoval řád piaristů (viz *Piaristen Strasse*).²⁷⁹

Od roku 1726 byl klášter také nazýván *Maria Treu*, neboli *Marie Věrná*. Tímto pojmenováním je Panna Marie oslovována v loretánských litaních. Uctívání Panny Marie je totiž příznačné pro piaristický řád.²⁸⁰ Název *Maria Treu* se objevuje i v knize K. Foha²⁸¹ či v *Kronice* (1914–1934).²⁸²

²⁷⁶ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 128–129.

²⁷⁷ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 154.

²⁷⁸ sv. Jan Nepomucký. *Životopisy svatých* [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://catholica.cz/index.php?id=2382>

²⁷⁹ Klášterní kostel Zvěstování Panny Marie. *Kláštevní areál v Ostrově* [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://klaster-ostrov.webnode.cz/pamatky/kostel-zvestovani-panny-marie/>

²⁸⁰ Kolej piaristů. *Ostrov město památek*. [online]. [cit. 2014-04-25].

<http://www.historickyostrov.cz/omp/index.php?id=31&idd=5>

²⁸¹ K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 92.

²⁸² J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 60.

St. JakobKirche

Románský kostel vystavěný v letech 1224–1226 je tvořen obdélnou lodí s pravouhlým presbytářem. Byl založen na vyvýšené terase u říčky Bystřice, obklopen vodou vytvářel ostrov. Kolem něj ležela prvotní trhová osada. Kostel byl původně farní, v renesanční době se však stal hřbitovním.²⁸³ Nachází se za zdí *Schloßparku*, v místě, ve kterém se stříkaly *Schanz Strasse* a *Karlsbader Strasse*.

Urbanonymum odkazuje k sv. Jakubovi Většímu, jednomu z dvanácti apoštolů Krista. Ježíšem byl zván k mnoha významným událostem, nakonec jako první z apoštolů podstoupil mučednickou smrt.²⁸⁴

St. Michael StadtKirche

Kostel sv. Michaela se nachází na *Kirchenplatz* v západním cípu města, v němž byl plánovitě vystavěn z důvodu přesunu městské aglomerace výše nad řeku. Jedná se o dlouhý pětiboký presbytář, k němuž je připojena hranolová věž. Kostel stál již na sklonku 13. století, ale byl původně zasvěcen sv. Mikuláši.²⁸⁵

Svatý Michael (neboli Archanděl Michael) je v Bibli představen sv. Janem jako vítěz v boji s drakem, jenž znázorňuje Satana svrženého na zem.²⁸⁶ Sv. Michael je patronem vysoko položených míst, proto je mu zasvěceno mnoho evropských kostelů postavených na vrcholcích kopců.²⁸⁷ Tato skutečnost je pravděpodobně také důvodem zvolení sv. Michaela jako patrona kostela a jeho následné promítnutí do urbanonyma.

Zapotocky Kapelle/kaple sv. Michala

Kaple nacházející se na *Lichtenstädter Strasse* poblíž potoka Weseritz byla postavena roku 1825 K. Lorenzem z Hroznětína. Původně byla zasvěcena sv. Anně později sv. Michaelovi.²⁸⁸ Neurčeného roku 20. století byla však zbořena.

²⁸³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 26; s. 58.

²⁸⁴ Sv. Jakub Větší. *Životopisy svatých*[online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://catholica.cz/index.php?id=3337>

²⁸⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 32.

²⁸⁶ sv. Michael archanděl. *Životopisy svatých*[online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4718>

²⁸⁷ Archanděl Michael. *Na křídlech andělů*[online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.nakridlechandelu.cz/svet-andelu/archandele>

²⁸⁸ E. Poche et. al., *Umělecké památky Čech*, II. díl, K–O, Praha 1978, s. 560.

Předválečná mapa pojmenovává kapli jako *Zapotocky Kapelle*. Pojmenování je doplněné poznámkou o lidovém názvu *Teufels Kapelle* (tedy *Ďáblova kaple*). Bližší informace o motivaci tohoto názvu jsme však nenalezli. E. Poche a kol. uvádí název kaple jako *kaple sv. Michala*.²⁸⁹

➤ *Urbanonyma motivovaná abstraktními pojmy a hodnotami*

Seufzer Alee

Alej neboli stromořadí se nacházela v *Schloßparku*. Německý výraz *Seufzer* lze do českého jazyka přeložit jako *vzdech*, jedná se tedy o *Alej vzdechů*.

O *Seufzer Alee* se ve své knize zmiňuje K. Foh²⁹⁰ i *Kronika* (1914–1934).²⁹¹ Motivační východisko pojmenování není známé, domníváme se však, že je to poetický název popisující krásu aleje jako prostor, v němž procházející návštěvník musí povzdechnout. Alej mohla být také oblíbeným místem setkávání zamilovaných párů.

Toto urbanonymum se vyskytuje i v dalších českých a německých městech.²⁹² Je tedy zřejmé, že užití tohoto pojmenování pro aleje bylo v minulosti běžné.

SHRNUTÍ

V období před druhou světovou válkou se na území města vyskytovalo 52 urbanonym označujících 48 objektů. U dvou z nich došlo k přejmenování a následnému kategoriálnímu přesunu (*Lustgarten* → *Schloßpark*, *Bahnhof Strasse* → *Masaryk Strasse*) jeden objekt označují tři urbanonyma, jedno z jiné motivační skupiny (*Kirchen Strasse*/*Fleischergasse*/*Schindergasse*).

Z celkové skupiny objektů bylo pojmenováno 21 ulic, 1 městská část, 1 sídliště, 5 náměstí, 2 mosty, 1 park, 1 alej, 1 brána, 3 kostely, 1 klášter, 7 kaplí a 4 významné budovy.

Názvy kostelů, klášterů a kaplí ponecháváme ve zvláštní kategorii, kterou nezapočítáváme do celkové statistiky řešící proměny motivačních typů urbanonym.

²⁸⁹ E. Poche et. al., o. c. v pozn. 288, tamtéž.

²⁹⁰ K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 47.

²⁹¹ J. Růžičková, *Překlad Kroniky města Schlackenwerth 1914–1934*, o. c. v pozn. 6, s. 80.

²⁹² M. Vysloužil, *Historické aleje – cesty do historických zahrad. Sborník Historické zahrady*. Kroměříž 2006. Dostupné z: http://www.unesco-kromeriz.cz/sbornik_zahrady2006/vyslouzil.html.

Jedná se totiž o názvy honorifikační vztahující se nejčastěji k vybranému světcí a ve většině případů se jejich název v průběhu historie nemění. U honorifikačních názvů náboženských staveb nebyl výběr osobnosti náhodný. V mnoha případech se váže ke konkrétní cílené motivaci, například k určité ochranné funkci, která je v daném místě potřeba či jako vyjádření díků. V jednom případě není klášter pojmenován podle světce, ale podle řeholnického řádu, jenž v budově působil (*Piaristen Kloster*).

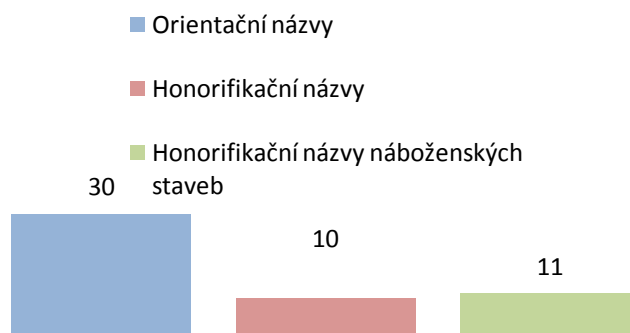
Nejstarší pojmenování ulic a dalších urbanonym není přesně datováno, avšak můžeme vycházet z počáteční architektonické podoby města. Město bylo zprvu velmi malé, obehnané hradbami. Nejstarší ulice se tak nacházely v centru, nejstarší stavby byly pojmenovány pravděpodobně ihned po svém vybudování. Tyto prvotní názvy byly orientačního typu, vycházely z motivace podle směru, charakteru či významných okolních objektů.

Ve 20. století se začaly objevovat urbanonyma honorifikační. Mezníkem byl v Ostrově rok 1933, v němž došlo k hromadnému pojmenovávání, a to z velké části honorifikačními názvy. Vzhledem k převládajícímu německému osídlení města, byly názvy věnovány panovníkům či postavám z řad německého národa. Jedinou československou osobností, která se objevila v názvu, byl T. G. Masaryk, a to pouze z důvodu neustálých žádostí české menšiny.

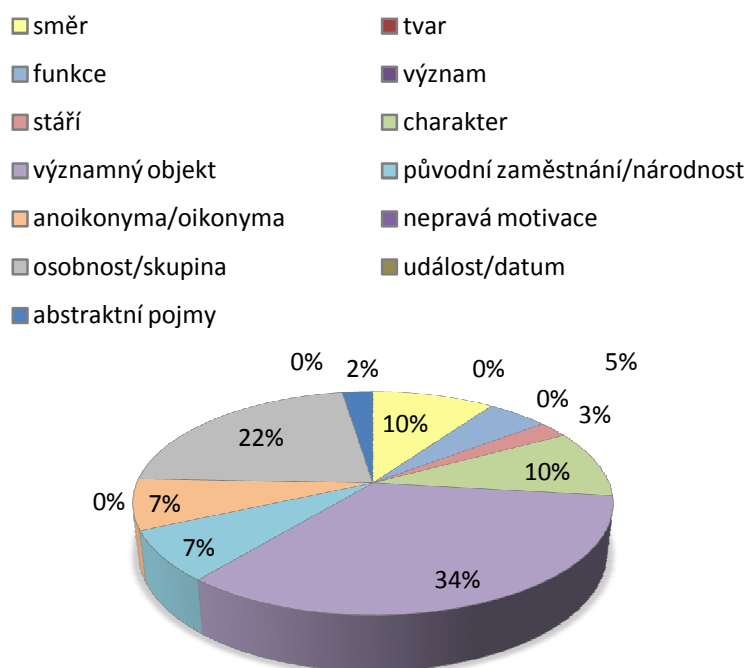
Co se týče konkrétně ulic, nejčastěji byla volena pojmenování podle blízkého objektu, (v osmi případech z celkového počtu 21 ulic) a významné osobnosti (6 ulic). V případě náměstí se nejčastěji objevovala tendence k pojmenování podle blízkého významného objektu (tři názvy z pěti).

V následujících grafech je znázorněno zastoupení honorifikačních a orientačních urbanonym, jednotlivé druhy motivace uplatňující se při jejich pojmenování a typy motivů, z nichž vychází honorifikační urbanonyma (mimo názvů náboženských staveb).

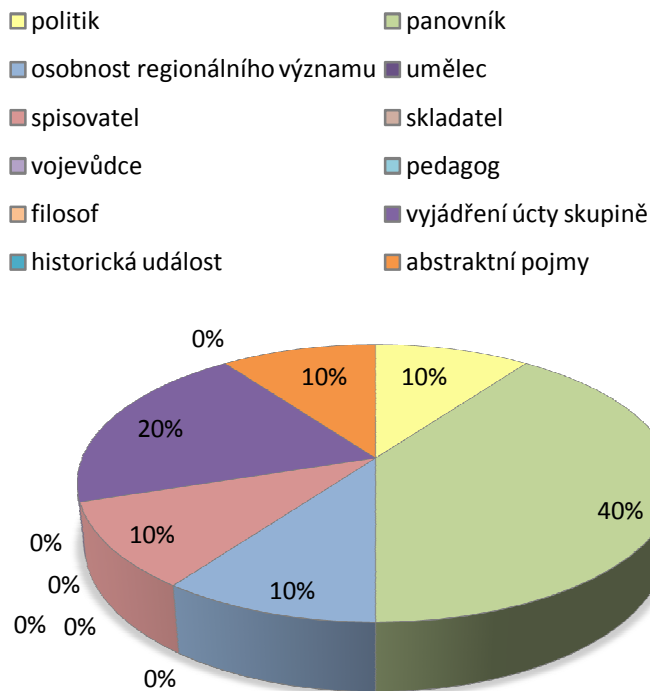
Graf č. 1: Zastoupení honorifikačních a orientačních názvů v období do r. 1938

Graf č. 2: Typy motivace uplatňující se při pojmenování v období do r. 1938

Graf č. 3: Struktura motivů uplatňující se v honorifikačních názvech v období do r. 1938

Z grafů je patrné převládající zastoupení orientačních urbanonym, z nichž nejvíce názvů bylo dáno podle významného objektu, následovaných směrem a charakterem. V tomto období se v Ostrově nevyskytovala pojmenování motivovaná tvarem, významem či s nepravou orientační motivací.

Pokud se zaměříme pouze na honorifikační názvy, nejčastěji vycházely ze jmen panovníků či vévodů. Urbanonyma motivovaná osobností umělce, skladatele či historickou událostí se v předválečném období nevyskytovala vůbec.

6.2 Urbanonyma 1938–1945

Velká hospodářská krize, která vypukla na tzv. černý pátek (25. 10. 1929) a postihla celý svět, se nevyhnula ani Československu. Obzvláště těžce postiženo bylo pohraničí. Sudetoněmecké politické straně se podařilo přesvědčit německou část obyvatel o tom, že podíl viny na této situaci nese československá vláda. Strana následně zvítězila v komunálních volbách. Němečtí vojáci začali zabírat pohraniční obce a tato území byla přiřčena k Německu jako tzv. župa Sudety. Když byl později zabrán i zbytek Československé republiky a vytvořen tzv. Protektorát Čechy a Morava, župa Sudety nebyla jeho součástí, patřila do Velkoněmecké říše. Dne 2. října 1938 Ostrov navštívil i Adolf Hitler při své cestě z Karlových Varů do Jáchymova. Lidé jej na náměstí (*Marktplatz*) vítali s nadšením, věřili v lepší život. Zklamání se však dostavilo brzy, sudetští Němci nikdy nebyli plnohodnotně přijati.²⁹³

Válka zastavila běžný život města, které se nerozvíjelo ani stavebně. Výjimkou bylo postavení dvou nových ulic na severozápadě města, podél sídliště *Steinbühl*. *Zámek* neboli *Herzogliches Schloß* byl využíván jako koncentrační tábor, v němž byli umístováni především váleční zajatci. Sestry vyučující v klášteře *Maria Treu* musely odejít, na jejich místo přišly v roce 1945 františkánské sestry, které zde zřídily sirotčinec. Během války zde žilo pouze dvacet Čechů. Ostrov byl osvobozen odbojovou skupinou, tzv. Revolučním národním výborem, kterou tvořili Češi a váleční zajatci.²⁹⁴

Co se týče urbanonym, došlo k přejmenování několika hlavních ulic a velkého náměstí. Tyto změny jsou patrné ze zprávy o přejmenování ulic, která byla sepsána na zasedání Místní správní komise dne 12. 7. 1945. Válečné přejmenování ostatních neuličních objektů, není známo. Domníváme se tedy, že ostatní urbanonyma zůstala neměnná. Této domněnce nahrává i skutečnost, že K. Foh ve své knize popisuje tatáž urbanonyma jak ve válečném období 1938–1945, tak v etapě předchozí.

²⁹³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 220–221.

²⁹⁴ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 224–226.

1) Orientační urbanonyma

➤ *Urbanonyma motivovaná směrem (polohou)*

Obersteinbühl Strasse

Nově postavená ulice nacházející se na severozápadě města, poměrně daleko od samotného centra, se napojovala na *Lichtenstädter Strasse*. V místech se nacházelo sídliště zvané *Steinbühl* (Kamenný kopec) a ulice jej obtékala seshora. Tímto směrem je tedy motivovaná první část kompozita urbanonyma, totiž výraz *ober* neboli *vrchní*.

Untersteinbühl Strasse

Nově postavená ulice se nacházela na opačné straně sídliště *Steinbühl* než *Obersteinbühl Strasse*. Ulice tak vede dolní částí sídliště, čemuž odpovídá i německý výraz *unter*, tedy spodní.

➤ *Urbanonyma motivovaná anoikonymy/oikonymy*

Graben Alee (pův. Graben)

Prvotní název ulice připomínající původní příkop, jenž se zde nacházel a chránil město, zněl *Graben*. V roce 1938 však došlo k vydláždění místa a výsadbě starých kaštanů. Ulice se změnila v pěší alej nazvanou *Graben Alee* (*Příkopová alej*), která vedla od *Schloß Platz* až k *Lauenburg-Platz*.²⁹⁵ Právě ulicí *Graben* projížděl roku 1938 Adolf Hitler, alej se tak stala symbolem jeho vítězství.²⁹⁶

2) Honorifikační urbanonyma

➤ *Urbanonyma motivovaná osobností regionálního či celorepublikového významu, příp. vyjádřením úcty ke skupinám*

Adolf Hitler Platz (pův. Marktplatz)

Velké centrální náměstí původně zvané *Marktplatz* bylo pojmenováno podle osobnosti německého nacistického politika Adolfa Hitlera (1889–1945). Roku 1919 se stal členem strany NSDAP (Národně-socialistická německá dělnická strana) a 14 let

²⁹⁵ K. Foh, o. c. v pozn. 8, s. 134.

²⁹⁶ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 226.

poté byl jmenován říšským kancléřem. Po smrti německého prezidenta P. Hindenburga si spojením funkce prezidenta a premiéra přidělil titul *vůdce a říšský kancléř*. Stál u rozpoutání druhé světové války a hromadné genocidy Židů, Romů a dalších „nevhodných“ skupin obyvatel.²⁹⁷

Hans Knirsch Strasse (pův. Joachimsthaler Strasse)

Hlavní ulice vedoucí k městu *Joachimsthaler*. Její původní název spadal do skupiny orientačních urbanonym motivovaných směrem. Po válečném přejmenování se název stal honorifikačním. Jeho základem se stala osobnost Hanse Knirsche.

Hans Knirsch (1877–1933) byl sudetoněmeckým politikem, který v roce 1903 spoluzaložil politickou stranu NSDAP a byl jejím předsedou až do roku 1926. Neuznával začlenění Sudet do Československé republiky.²⁹⁸

Konrad Henlein Strasse (pův. Lichtenstädter Strasse)

Hlavní ulice vedoucí k městu Lichtenstadt. Původní název *Lichtenstädter Strasse* spadal do skupiny orientačních urbanonym utvořených podle směru. Po přejmenování se název stal honorifikačním a byl motivován osobností Konrada Henleina.

Konrad Henlein (1898–1945) byl českoněmecký nacistický politik, vůdce sudetoněmecké strany Sudetendeutsche Partei (SdP). Roku 1938 se účastnil sjezdu SdP v Karlových Varech, kde přednesl projev, v němž formuloval požadavky sudetských Němců. Jeho cílem bylo rozbití Československého státu. Po vzniku župy Sudety se stal jejím vedoucím. Byl blízkým spolupracovníkem A. Hitlera a spolu s ním se účastnil tzv. vítězného průjezdu pohraničím (včetně města Ostrova).²⁹⁹

²⁹⁷ Adolf Hitler. *Holocaust.cz* [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/people/hitler>

²⁹⁸ Hans Knirsch. *Historie Litvínovska*[online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://litvinov.sator.eu/encyklopedie/vseobecna/knirsch-hans>

²⁹⁹ M. Churaň et. al., *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*, I. díl, A–M, Praha 1998, s. 210–212.

Sepp Dietrich Strasse (pův. Masaryk Strasse)

Jedna z hlavních ulic táhnoucí se kolem vlakového nádraží podél železniční trati nesla od roku 1933 název *Masaryk Strasse*. Je jasné, že pojmenování honorifikující prvního československého prezidenta nebylo pro tehdejší režim příhodné. Urbanonymum bylo tedy změněno. Nový název vycházel z osobnosti Josefa Dietricha, přezdívaného Sepp.

Sepp Dietrich (1892–1966) byl německý člen strany NSDAP, později generálplukovník (Obergruppenführer) vojenských jednotek SS a velitel osobní Hitlerovy stráže.³⁰⁰

SHRNUTÍ

Ve válečném období let 1938–1945 se na území města vyskytovalo 51 urbanonym označujících 50 objektů.³⁰¹ Přibyly dvě nové ulice (*Untersteinbühl Strasse* a *Obersteinbühl Strasse*). K přejmenování došlo v pěti případech, z toho u čtyř urbanonym orientačního a jednoho honorifikačního typu. Až na jediný případ (*Graben Alee*) byla všechna nová urbanonyma honorifikační. V případě názvu *Graben Alee* a *Sepp Dietrich Strasse* nedošlo k přesunu mezi motivačními kategoriemi.

Přejmenovávaly se především hlavní významné ulice a náměstí. Změna názvu byla rovněž nutná u ulice pojmenované podle československé osobnosti (*Masaryk Strasse*). Nová honorifikační urbanonyma byla volena ideologicky, důraz byl kladen především na politické představitele Říše.

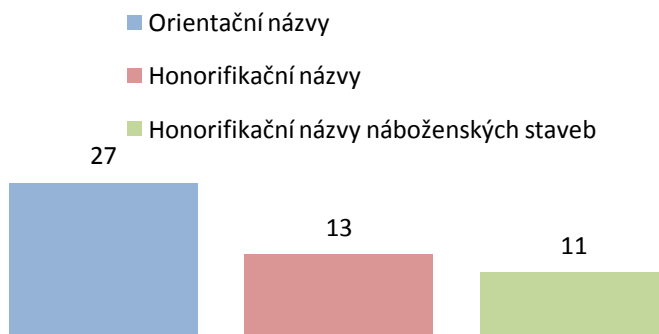
V následujících grafech je znázorněno zastoupení honorifikačních a orientačních urbanonym, jednotlivé druhy motivace uplatňující se při jejich pojmenování a typy motivů, z nichž vychází honorifikační urbanonyma (mimo názvů náboženských staveb).

³⁰⁰ Generálplukovník Josef Sepp Dietrich. *Válka.cz* [online]. [cit. 2014-04-25].

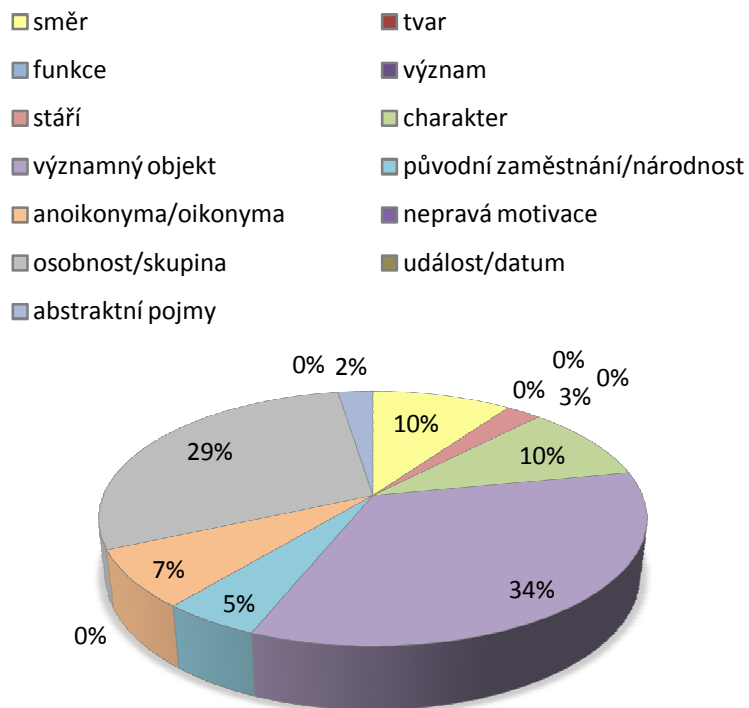
Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_103.html

³⁰¹ Je možné, že dnešní ulice Žižkova měla dva názvy (*Kirchengasse/Fleischergasse*), vz *Fleischergasse*.

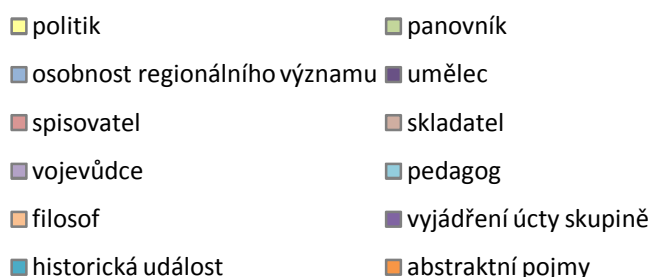
Graf č. 4: Zastoupení honorifikačních a orientačních názvů v období 1938-1945

Graf č. 5: Typy motivace uplatňující se při pojmenování v období 1938-1945

Graf č. 6: Struktura motivů uplatňující se v honorifikačních názvech v období 1938-1945

Z grafů je stále patrné převládající zastoupení orientačních urbanonym, z nichž nejproduktivnější byly názvy pojmenované podle významného objektu, následované směrem a charakterem. V tomto období se v Ostrově nevyskytovala pojmenování motivovaná tvarem, významem či s nepravou orientační motivací. Rovněž úplně vymizela urbanonyma motivová funkčí (v minulém období *Marktplatz* a *Lustgarten*).

Došlo však k mírnému nárůstu honorifikačních jmen. Nejčastějším východiskem nebyli pouze panovníci, je patrný nárůst urbanonym motivovaných politiky. Důvodem je jistě dobová ideologie, která vyzdvihovala představitele nového režimu. Voleny byly osobnosti stále žijící, což popírá podstatu urbanonym, totiž jejich dlouhodobou platnost. Hodnotit skutky a zásluhy dané postavy lze až s určitým časovým odstupem.

Velkou roli hrálo i zvolení vhodných míst k přejmenování. Jednalo se o hlavní komunikační tepny města, tedy tzv. prestižní místa, což je příznačné vzhledem k tomu, že urbanonyma hrála významnou ideologicko-výchovnou roli.

Urbanonyma motivovaná osobností umělce, skladatele či historickou událostí se ani v tomto období nevyskytovala.

6.3 Urbanonyma 1945–1948

Po válce byl na území Československa vydán dekret prezidenta republiky E. Beneše (č.5/45 Sb. ze dne 19. 5. 1945), který prohlašoval německé obyvatelstvo za státně nespolehlivé. Tato listina způsobila řadu „revolučního“ násilí, vražd a bezpráví vůči německým občanům města. *Pracovní činnost jim byla přikázána pracovním nasazením, na rukávu museli nosit bílou pásku. Nesměli se shromažďovat, platil pro ně zákaz vycházení po 19. hodině, nesměli chodit do divadel a biografů ani užívat železnice. K zajištění jejich majetku bylo často používáno represivních opatření.*³⁰² Dne 5. 6. 1945 došlo k náhlému vyhoštění německých obyvatel bez trvalého pobytu. Do roku 1946 bylo odsunuto přes 2000 osob, část Němců odešla dobrovolně. Nové osídlení města nastalo velmi brzy. Již v květnu 1945 byly státní úřady a instituce obsazeny československými obyvateli, ke konci roku 1947 již bylo ve městě 2461 Čechů a 302 Slováků.³⁰³

15. června 1945 v Ostrově zasedala nově utvořená Místní správní komise, která mimo jiné rozhodla o počestění německých urbanonym. Pokud nebylo možné utvořit český překlad původního názvu, byl utvořen název nový, neodpovídající historické podstatě místa. Samotný název města byl rovněž změněn, a to podle historického synonyma zmíněného poprvé v roce 1518, tedy *Ostrov s dodatkem u Karlových Varů*.³⁰⁴

V této kapitole se budeme věnovat urbanonymům existujícím do února 1948. Při analýze budeme čerpat především z listiny sepsané Místní správní komisí ze dne 15. 6. 1945,³⁰⁵ která se věnuje přejmenování jednotlivých ulic města. Co se týče ostatních urbanonym, budeme vycházet z *Kroniky města (1946–1962)*.³⁰⁶

³⁰² L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 229.

³⁰³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 229–231.

³⁰⁴ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 231.

³⁰⁵ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Stanovení českých názvů ulic a náměstí v Ostrově ke dni 12. 7. 1945*, inv. č. 194, ev. č. N15.

³⁰⁶ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36.

1) Orientační urbanonyma

➤ *Urbanonyma motivovaná směrem (polohou)*

Hroznětínská ulice (pův. *Konrad Henlein Strasse*)

Český název této hlavní ulice je návratem ke starému předválečnému pojmenování, které bylo motivované městem *Lichtenstädt*, počeštěném jako *Hroznětín*, z důvodu směřování komunikace k tomuto městu. Válečný honorifikační název této ulice byl motivován ideologicky, a stal se tak nevhodným pro poválečné užití. Urbanonymum přešlo opět do skupiny orientačních názvů.

Název města Hroznětín vznikl spojením osobního jména Hroznata a posesivní přípony *-ín*. Blahoslavený Hroznata byl zakladatelem tepelského kláštera, který ves obdržel výsluhou od krále Přemysla a posléze ji klášteru daroval.³⁰⁷

Jáchymovská ulice (*Hans Knirsch Strasse*)

Název této ulice je rovněž navrácením ke starému prvorepublikovému urbanonymu *Joachimsthaler Strasse*. Motivace vychází ze směřování ulice k městu Jáchymov. Ideologický název ulice, který platil v období války, použit nebyl a došlo k přesunu urbanonyma do kategorie orientačních názvů.

Název Jáchymov vychází ze jména sv. Jáchyma, podle nějž bylo město z důvodu ochrany pojmenováno (viz *Joachimsthaler Strasse*).

Karlovarská ulice (pův. *Karlsbader Strasse*)

Název *Karlovarská ulice* odkazuje k českému pojmenování města Karlsbad, tedy Karlovy Vary. První část názvu tohoto města byla odvozena od panovníka Karla IV., který Karlovy Vary založil, druhý výraz – *vary* – *pochází odtud, že v horké vodě lze uvařiti vejce*.³⁰⁸

Urbanonymum tak vychází již z prvorepublikového jména, které se v období 1938–1945 nezměnilo.

³⁰⁷ A. Profous, o. c. v pozn. 140, s. 691.

³⁰⁸ A. Profous, o. c. v pozn. 156, s. 479.

Mořičovská ulice (pův. *Liditzauer strasse*)

Název ulice původně odkazoval k osadě zvané *Liditzau*, česky *Liticov*. Tato ves patřila od roku 1849 k obci *Mořičov* (něm. *Möritschau*). Původní cesta vedoucí do *Liticeva* pokračovala dál právě až k *Mořičovu*.³⁰⁹ Jelikož byl *Mořičov* větší a významnější obcí (příčemž *Liticov* byl pouze jeho součástí), byla ulice přejmenována. K odchýlení z orientační kategorie názvů motivovaných podle směru však nedošlo.

Výraz *Mořičov* vznikl pravděpodobně ze slovanského základu slova *měřiti*.³¹⁰

U starobince (pův. *Altenheim Strasse*)

Městský starobinec v této době stále fungoval, a tak je základem názvu ulice, který vyjadřuje její polohu. Urbanonymum bylo tedy pouze přeložením původního předválečného německého názvu *Altenheim Strasse* a dodáním předložky. Původní název spadal do podskupiny orientačních názvů motivovaných blízkým objektem, zatímco v tomto případě byl název motivován polohou.

➤ **Urbanonyma motivovaná blízkým významným objektem**

Jánský most (pův. *Johannis Brücke*)

Most s původním názvem *Johannis Brücke* byl po válce počestěn na *Jánský most*. Byl použit pouhý překlad, název odkazuje k sv. Janu, jehož socha na mostě do roku 1958 stávala.

Klášterní ulice (pův. *Piaristen Strasse*)

Název této ulice je, stejně jako původní německé urbanonymum, inspirován blízkým objektem *Piaristického kláštera*. Původní pojmenování bylo však zvoleno jako prostředek vyjádření úcty řádu piaristů, jenž v klášteře vyučoval. Urbanonymum *Klášterní ulice* již pouze odkazuje ke klášterní budově. Název přešel z kategorie honorifikačních jmen k orientačním. Důvodem je pravděpodobně pozapomenutá přítomnost piaristů ve městě a jejich nahrazení katolickými sestrami ze spolku *Charita*, jež obývaly klášter v poválečném období a zřídily zde starobinec.³¹¹

³⁰⁹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 290.

³¹⁰ A. Profous, o. c. v pozn. 167, s. 134.

³¹¹ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36. s. 31.

Školní ulice (pův. *Schulgasse*)

Urbanonymum Školní ulice je doslovným překladem původního německého *Schulgasse*. I v tomto období se v místě nacházela škola, a to tzv. národní i mateřská.³¹² Název byl tak stále aktuální a nebylo zapotřebí jej radikálně měnit.

➤ *Urbanonyma motivovaná stářím*

Staré Město (pův. *Altstadt*)

Kronika (1946–1962)³¹³ uvádí předměstí za původními hradbami parku pod názvem Staré Město. Tento název je překladem prvotního německého urbanonyma *Altstadt*, které odkazovalo k dřívějšímu starému středověkému městu, jež se zde před postavením parku nacházelo.

Staroměstská ulice (pův. *Schanz Strasse*)

Ulice byla před druhou světovou válkou nazvána *Schanz strasse* podle v místě se nacházejících hradeb, tzv. šancí. V období 1945–1948 byl však název změněn na *Staroměstskou ulici*. Základem pojmenování bylo (stejně jako u předměstí *Altstadt*) původní staré město, které se zde ve středověku nacházelo.

➤ *Urbanonyma motivovaná charakterem*

Bílá brána (pův. *Weisses Tor*)

České označení vstupní brány do zámeckého parku vzniklo přeložením starého německého názvu *Weisses Tor*. Motivací byla původní světlá barva tohoto monumentu.

Bílý dvůr (*Weisses Schloß*)

Weisses Schloß neboli *Bílý zámek* bylo označení jedné budovy ze zámeckého komplexu. Po válce byl název změněn na *Bílý dvůr*, což odkazuje k názvu původního hospodářského dvora, který se na místě stavby nacházel.

³¹² SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, tamtéž.

³¹³ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36.s. 18.

Dlouhá ulice (pův. *Lange Gasse*)

Jedna z nejstarších ulic nacházející se v blízkosti *náměstí Republiky* (předválečně označeného jako *Marktplatz*) nesla před rokem 1945 název *Lange Gasse*. Urbanonymum bylo počestěno překladem, a vznikl tak název *Dlouhá ulice*, který charakterizuje ulici z hlediska její rozsáhlé délky.

Malé náměstí (pův. *Kirchenplatz*)

Náměstí nacházející se u *kostela sv. Michaela* bylo před rokem 1945 označeno názvem *Kirchenplatz*. Původní pojmenování bylo inspirováno blízkým objektem kostela. Po válce došlo k přejmenování a přechodu urbanonyma do skupiny názvů motivovaných charakterem, v tomto případě tedy malou velikostí místa (v porovnání s velkým hlavním *náměstím Republiky*).

Zámek (pův. *Herzogliches Schloß*)

Komplex budov tzv. *Šlikovského a Lauenburského zámku* se úředně nazývá *Zámek*. Původní německé označení spadalo do kategorie honorifikačních urbanonym, jelikož bylo zvoleno na počest vévodů, kteří tuto památku vystavěli. Atribut *herzogliches* neboli *vévodský* již není po roce 1945 součástí urbanonyma. Nový název, který je zmiňován *Kronikou* (1946–1962),³¹⁴ vychází pouze z obecného označení budovy mající charakter zámku. Proběhl zde přechod apelativa na vlastní jméno. Nově tedy spadá do skupiny orientačních urbanonym.

Zámeček (pův. *Lustgartenhaus/Gartenhaus/Gartenpavillon*)

V budově ze 17. století, která se nacházela v zámeckém parku, byl v období 1945–1948 zemědělsko-lesnický archiv disponující zbytky museálních sbírek.³¹⁵ Původní německé označení objektu lze v různých zdrojích najít pod třemi názvy. Všechny však odkazují k zámecké zahradě, v níž se stavba nachází. České urbanonymum na tento historický název nenavazuje a je pouhou zdrobnělinou výrazu *zámek*. Motivací byla pravděpodobně menší velikost objektu a jeho příslušnost k zámeckému komplexu.

³¹⁴ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, s. 31.

³¹⁵ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, tamtéž.

➤ *Urbanonyma s nepravou orientační motivací*

Zahradní ulice (pův. *Gwend Strasse*)

Tato ulice nesla již před druhou světovou válkou označení *Gwend Strasse*, pravděpodobně podle pomístního jména staré cesty. Jelikož motivace názvu již nebyla aktuální a slovo nelze přeložit, ulice byla nově pojmenována bezpříznakovým urbanonymem *Zahradní*.

➤ **Urbanonymum motivované jménem majitele**

park Státních lesů (pův. *Schloßpark*)

Park, jehož předválečný název naznačoval příslušnost k městskému zámku, byl v době svého vzniku nazýván osmým divem světa. V období 1945–1948 však nebyl nikterak upraven. Nacházelo se v něm hodně starých stromů a platil za oblíbené místo matek s dětmi.³¹⁶ Jeho novým správcem se stal podnik Státní lesy, podle nějž byl rovněž nově pojmenován.

Kategorii urbanonym motivovaných jménem majitele jsme vytvořili speciálně pro tento název a dále s již nevyskytuje.

2) Honorifikační urbanonyma

➤ *Urbanonyma motivovaná osobností regionálního či celorepublikového významu, příp. vyjádřením úcty ke skupinám*

ulice Dr. E. Beneše (pův. *Graben Alee*)

Válečný název ulice *Graben Aleen* neboli *Příkopová alej* byl motivován skutečnými příkopy, které se na tomto území před stavbou ulice nacházely. Nové pojmenování bylo však zvoleno podle stále žijící osobnosti Edvarda Beneše. Urbanonymum tak přešlo z kategorie orientačních urbanonym k honorifikačním.

Dr. Edvard Beneš (1884–1948) byl druhým československým prezidentem. Jako hlava státu úřadoval již od roku 1935, avšak v období války abdikoval a pobýval

³¹⁶ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, s. 31.

v exilu. V letech 1945–1948 znovu nabyl prezidentskou funkci.³¹⁷ Roku 1947 dokonce projížděl Ostrovem při příležitosti oslav Velké říjnové revoluce.³¹⁸

Husova ulice (pův. *Josefgasse*)

Původní německý název *Josefgasse* byl motivován blízkou *kapličkou sv. Josefa*. Kaple byla zbourána pravděpodobně v první polovině 20. století, a název tak pozbyl aktuálnosti. Nové urbanonymum vycházelo z osobnosti Jana Husa a stalo se honorifikačním.

Mistr Jan Hus (1371–1415) byl český náboženský myslitel, kazatel, spisovatel a reformátor církve. Rovněž se zasloužil o reformu českého pravopisu, když odstranil spřežky a začal používat diakritická znaménka.³¹⁹

Jiráskova ulice (pův. *Leopoldgasse*)

Tato ulice byla pojmenována již před druhou světovou válkou a její původní označení vzdávalo hold Leopoldovi II., velkovévodovi toskánskému. V roce 1945 byl tento název změněn. Východiskem se stala osobnost Aloise Jiráka. Urbanonymum je tedy stále honorifikační, nedošlo k přesunu mezi kategoriemi.

Alois Jirásek (1851–1930) byl český prozaik, dramatik, tvůrce historického románu a představitel realismu.³²⁰

Máchova ulice (pův. *Goethe Strasse*)

Urbanonymum *Goethe Strasse*, které pojmenovávalo ulici před válkou, spadalo do kategorie honorifikačních jmen. Tato skutečnost se nemění ani po přejmenování v roce 1945. Vzhledem k dobovému odporu ke všemu německému byl i německý spisovatel v názvu ulice nevhodný. Zvolen byl tedy český spisovatel, a to Karel Hynek Mácha.

Karel Hynek Mácha (1810–1836) byl český básník a prozaik, představitel romantismu.³²¹

³¹⁷ M. Churaň et. al., o. c. v pozn. 299, s. 36–38.

³¹⁸ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, s. 34.

³¹⁹ Jan Hus. *Osobnosti.cz* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/jan-hus>

³²⁰ Alois Jirásek. *Osobnosti.cz* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/alouis-jirasek>

Smetanova ulice (pův. *Untersteinbühl Strasse*)

Ulice se před válkou nacházela pod sídlištěm zvaným *Steinbühl* (*Kamenný kopec*). Jelikož v pramenech z období let 1945–1948 se název tohoto sídliště nevyskytuje, pravděpodobně se tak již úředně nenazývalo. Název ulice přestal být aktuální a bylo nutné jej nahradit. Onou náhradou se stalo urbanonymum motivované osobností Bedřicha Smetany.

Bedřich Smetana (1824–1884) byl významný český hudební skladatel. Přestože na sklonku života ztratil sluch, zkomponoval mnoho proslulých skladeb např. cyklus *Má vlast* či opery *Čertova stěna*, *Tajemství aj.*³²²

Stalinovo náměstí (pův. *Schloßplatz*)

Náměstí obklopující *Zámek* se před rokem 1945 nazývalo *Schloßplatz*, tedy *Zámecké*, a bylo tak jasně motivováno blízkou stavbou *Zámku*. V roce 1945 byl tento název přeměněn na honorifikační urbanonymum ideologicky motivované osobností ruského politika Josefa Stalina.

Josef Vissarionovič Stalin, vlastním jménem J. V. Džugašvili (1878–1953), byl ruský diktátor a hlavní představitel Komunistické strany Sovětského svazu. V únoru 1948 vyvolal ve všech východních zemích převrat a nastolil komunistický režim, plně podřízený Moskvě. Za jeho vlády zemřelo v Sovětském svazu přes 40 milionů lidí.³²³

Studentský most (pův. *Studenten Brückl*)

Název tohoto mostu byl doslovně přeložen z německého urbanonyma. Podle našeho názoru není tento název orientačního typu, protože se v blízkosti objektu nenachází žádná škola. Pojmenování je tedy honorifikační a vyjadřuje úctu ke studentům.

³²¹ Karel Hynek Mácha. *Osobnosti.cz* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/karel-hynek-macha>

³²² Bedřich Smetana. *Osobnosti.cz* [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/bedrich-smetana.php>

³²³ Josif Vissarionovič Stalin. *Druhá světová válka* [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.druhasvetova.estranky.cz/clanky/stalin.html>

Sukova ulice (pův. *Obersteinbühl Strasse*)

Ulice, jež se nacházela nad sídlištěm označovaným před rokem 1945 jako *Steinbühl*. Vzhledem k pravděpodobné úřední neexistenci tohoto názvu sídliště po roce 1945, musela být přejmenována i ulice. Nové jméno bylo zvoleno na počest Josefa Suka.

Josef Suk (1874–1935) byl český skladatel a houslista, žák Antonína Dvořáka a jeden ze zakladatelů české hudební moderny.³²⁴

Šlikova ulice (pův. *Schlickgasse*)

Ulice nacházející se přímo u Zámku a propojující Stalinovo náměstí s náměstím Republiky se před rokem 1945 nazývala *Schlickgasse*. Tento název byl motivován panským rodem Šliků, kteří zde vystavěli mnoho významných památek, především pak samotný (tzv. *Šlikovský*) *Zámek*. Český název je překladem německého, nedošlo tak k přesunu mezi kategoriemi názvů ani k narušení historicity místa.

ulice T. G. Masaryka (pův. *Sepp Dietrich strasse*)

Název této ulice, jež vybíhá z *Karlovarské ulice* a táhne se podél nádraží a železniční trati směrem na Mořičov, se v minulosti již několikrát měnil. Ideologický válečný název odkazoval k postavě spojené s nacistickým Německem. Název byl tedy změněn, avšak byl ponechán honorifikační příznak. Ulice dostala jméno po prvním československém prezidentovi T. G. Masarykovi. Název ulice *Masaryk Strasse* platil již před druhou světovou válkou, a to od roku 1934. Poválečné přejmenování tak bylo návratem k původnímu názvu a dodržením jisté historicity místa.

Žižkova ulice (pův. *Fleischergasse/Kirchengasse*)

Jedna z nejstarších ulic města napojující se na *Malé náměstí* a vedoucí podél *náměstí Republiky* byla před rokem 1945 známa pod dvěma názvy. První pojmenování (pravděpodobně oficiální) odkazovalo k řeznickému cechu, zatímco druhé k blízkému objektu kostela. Po roce 1945 se název stal honorifikačním, protože byl motivován osobností Jana Žižky.

³²⁴ Josef Suk. *Osobnosti.cz* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/suk-josef.php>

Jan Žižka (1360–1424) byl český husitský válečník a vojevůdce, tvůrce vojenské defenzivní taktiky založené na vozové hradbě.³²⁵

ulice 38. pěšího pluku (pův. *J. Kühnl Strasse*)

Tato ulice byla poprvé pojmenována v roce 1933, a to na počest regionální osobnosti Josefa Kühnla, jednoho z prvních ostrovských historiků. Jelikož se však jednalo o občana německé národnosti, název byl v roce 1945 změněn.

38. pěší pluk byla československá vojenská jednotka, která bojovala při státním převratu v roce 1918.³²⁶

➤ *Urbanonyma motivovaná významnými dny či historickými událostmi*

náměstí 5. května (pův. *Lauenburg-Platz*)

Náměstí, do něhož směřuje celkem 5 ulic – *Hroznětínská, Jáchymovská, Dr. E. Beneše, Husova a Školní*. Původní název byl kodifikovaný v roce 1933 na počest významného panovnického rodu Lauenburských. V roce 1945 byl změněn a jako jedno z důležitých míst, jakýsi středobod několika hlavních ulic, musel nést i prestižnější a aktuálnější název. Přejmenování bylo jistě vyvoláno i jistým odporem ke všem německy znějícím názvům.

Nové pojmenování odkazuje k historické události, která proběhla 5. května 1945. Jednalo se o tzv. květnové povstání. Toto povstání bylo namířeno proti nacistické okupaci a patří k nejvýznamnějším domácím protinacistickým odbojům, které se udály v Československu.³²⁷ Květnové povstání bylo po válce často vyzdvihoováno, avšak interpretováno značně jednostranně. Význam se přikládal především úloze komunistů a Rudé armády na osvobození.³²⁸

³²⁵ Jan Žižka. *Osobnosti.cz* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.panovnici.cz/jan-zizka>

³²⁶ Dějiny 38. pěšího pluku. *VÚ9967*[online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.vu9967.cz/>

³²⁷ Pražské povstání. *Archiv hlavního města Prahy*[online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.ahmp.cz/povstani/>

³²⁸ E. Rajlichová. *Květnové povstání českého lidu bylo v různých dobách interpretováno různě*. Rozhlas [online]. 2013 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/historie/_zprava/1208153

U Francouze (pův. *Zum Westfalner*)

Tento hostinec s poněkud temnou minulostí byl původně nazýván *Zum Westfalner*, tedy *U Westfálce*. V období 1945–1948 však jeho název zněl *U Francouze*. Označení vychází z historické události, za války zde totiž byli vězněni francouzští váleční zajatci.³²⁹

Urbanonymum přešlo z kategorie orientačních názvů motivovaných pravděpodobnou národností původního majitele do skupiny honorifikačních jmen.

➤ **Urbanonyma motivovaná abstraktními pojmy a hodnotami**

náměstí Republiky (pův. *Adolf Hitler Platz*)

Hlavní náměstí neslo v první republice název podle své funkce, totiž *Marktplatz* (*Tržní náměstí*). Jelikož náměstí fungovalo jako centrum města, bylo příhodné jej za války pojmenovat nejvýznamnější osobností režimu Adolfem Hitlerem. V roce 1945 bylo náměstí okamžitě přejmenováno, avšak nedošlo k navrácení se k prvorepublikovému názvu. Důvodem byl zřejmě fakt, že náměstí pozbylo svou tržní funkci. Vzhledem k vysoké prestižnosti místa, musel být zvolen i prestižní název, a to nejlépe honorifikační. Jako výraz úcty k Československé republice bylo zvoleno jméno *náměstí Republiky*.

Co se týče náboženských budov, názvy byly mechanicky přeloženy do českého jazyka bez další výrazné změny. Výsledná urbanonyma tedy vypadala takto:

kaple sv. Anny; kaple sv. Floriána; kaple sv. Jana Nepomuckého; kaple Panny Marie Einsiedelské; Mariánská kaple; kostel sv. Jakuba (někdy zmíněn jako *Hřbitovní kostel sv. Jakuba*); *kostel sv. Michaela; kostel Zvěstování Panny Marie a klášter piaristů*.

³²⁹ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, s. 28.

SHRNUTÍ

V poválečném období let 1945–1948 se na území města vyskytovalo 42 urbanonym označujících 42 objektů. Rozdíl oproti minulým obdobím je způsoben úbytkem některých urbanonym (*Waisenhaus Strasse*, *PfortenBrunnl*, *Schießhaus Strasse*, *Schloß Strasse*, *Steinbühl*, *Seufzer Alee*, *Josefs Kapelle*, *Zapotocky Kapelle*). Důvodem zániku je fakt, že východiskem zmíněných urbanonym jsou objekty, které po roce 1945 již přestaly existovat, výjimkou je *Schloß Strasse* (Zámecká ulice). Místa byla buď úplně zničena či přiřazena k ulici jiné. Poslední dvě zmíněné kaple byly neurčitěho roku zbořeny.

Ostrov se v tomto období architektonicky nerozvíjel, takže nepřibyly žádné nové ulice. Velkou změnou však prošla městská urbanonyma. Tendence odstranit všechno německé vedla k počestění veškerých urbanonym. Stalo se tak dvěma způsoby.

Prvním byl mechanický překlad z češtiny do němčiny. Překládána byla pouze urbanonyma pocházející z první republiky a starší, urbanonyma vzniklá za války přeložena nebyla. Překlad se uskutečnil ve 13 případech (plus u všech náboženských objektů v celkovém počtu 9), z toho nejčastěji u orientačních urbanonym (přeložená honorifikační urbanonyma byla pouze 3). Tato metoda nenarušila historicitu daných míst.

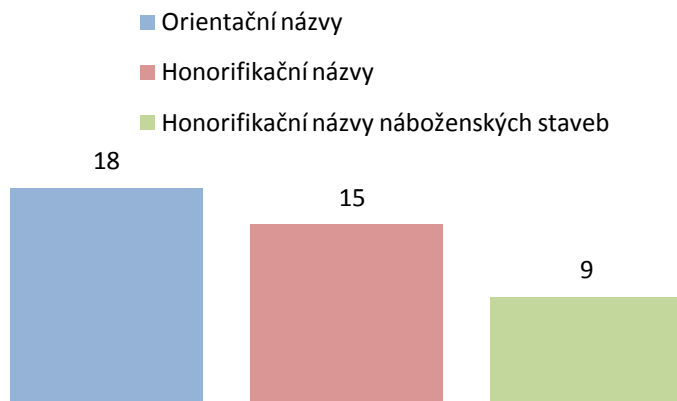
Druhou možností bylo utvoření zcela nových názvů. Tento způsob byl pocíťován jako nutný především u honorifikačních jmen, jejichž východiskem byla postava ideologicky motivovaná druhou světovou válkou či pouhá osobnost německé národnosti. Co se týče nově utvořených orientačních názvů, zde byl příčinou fakt, že daný název již nebyl aktuální a nedával v tehdejší době smysl. V Ostrově bylo po válce utvořeno 20 nových urbanonym. Pokud tedy nepočítáme urbanonyma náboženských budov, u nichž není nový název předpokládán, druhý způsob počestění byl v Ostrově produktivnější.

Na rozdíl od předchozího období nebyly názvy ideologicky motivované. Výjimku tvořilo jediné pojmenování motivované stále žijící osobností, a to *Stalinovo náměstí*.

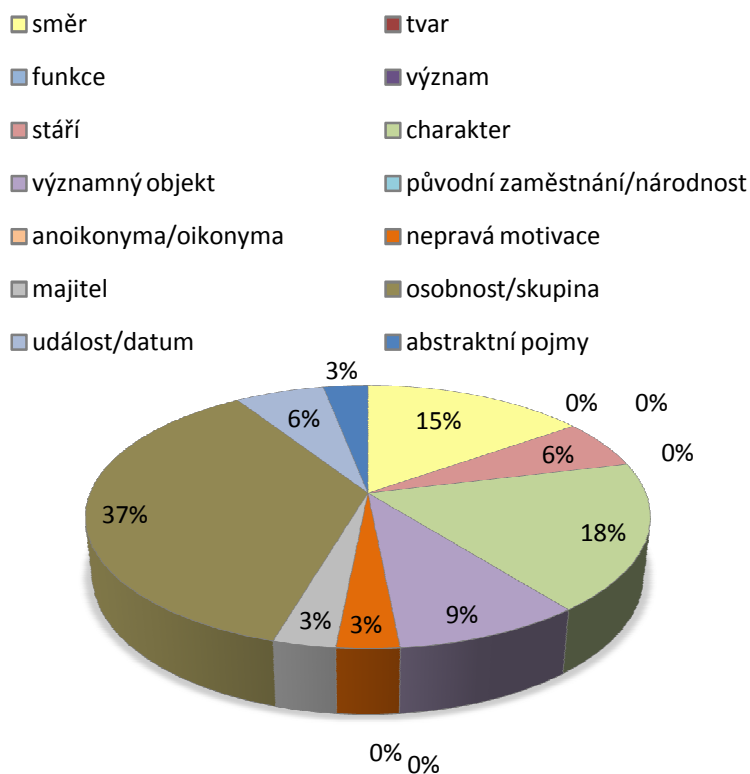
Co se týče skupiny uličního názvosloví, počet jmen honorifikačního a orientačního typu byl shodný (10 ulic). Nejčastěji byla volena jména podle osobností (10 ulic) a směru (4 ulice).

Hromadné počestění urbanonym způsobilo jejich početný přechod do jiných kategorií. V následujícím grafu je znázorněn poměr honorifikačních a orientačních jmen a jejich motivačních typů. V posledním grafu je zobrazeno zastoupení jednotlivých východisek užitých v honorifikačních urbanonymech.

Graf č. 7: Zastoupení honorifikačních a orientačních názvů v období 1945-1948

Graf č. 8: Typy motivace uplatňující se při pojmenování v období 1945-1948

Graf č. 9: Struktura motivů uplatňující se v honorifikačních názvech v období 1945-1948

Z grafů je patrné již pouze mírné převládající zastoupení orientačních urbanonym, honorifikační urbanonyma procentuelně vzrostla.

Změna oproti minulým obdobím nastala u skupiny orientačních názvů. Nejproduktivnější motivací byl charakter, dále směr a významný objekt (v minulém období 1. objekt, 2. směr, 3. charakter). U urbanonym pojmenovaných podle objektu došlo k výraznému poklesu (ze 14 případů na 4), naopak k nárůstu došlo u urbanonym s nepravou orientační motivací (z 0 na 2 případy). Pojmenování motivovaná tvarem, funkcí, významem se v tomto období v Ostrově nevyskytovala. Vymizely i názvy podle zaměstnání/národnosti obyvatel a anoikonym/oikonym.

Co se týče jednotlivých motivů honorifikačních urbanonym, nejčastějším východiskem se stali politici a spisovatelé. Nejpočetněji zastoupený motiv v předchozích obdobích – panovník zaznamenal výrazný pokles (ze 4 případů na 1). Nově se objevila pojmenování, jejichž základem se stal skladatel a historická událost/datum. Osobnost regionálního či uměleckého významu nebyla zastoupena vůbec. Při utváření nových honorifikačních pojmenování byl dodržen shodný typ osobnosti z původního německého názvu pouze v jednom případě, a to u *Máchovy ulice*, původně *Goethe Strasse*.

Aby byla zdůrazněna jistá „českost“ a národní hrdost, do honorifikačních názvů byly voleny pouze historické české osobnosti celorepublikového významu. Za oblíbené platily především osobnosti z dob husitství či národního obrození. Výjimkou je osobnost J. Stalina, která se objevila v názvu náměstí (*Stalinovo náměstí*).

6.4 Urbanonyma 1948–1961

V únoru roku 1948 nastal v Československé republice komunistický převrat. V Ostrově zesílil příliv nových členů do KSČ a došlo k celkové společenské proměně. Po vzniku podniku Jáchymovské doly, který byl založen roku 1946 a pod jehož záštitou měl být těžen uran a následně vyvážen do SSSR, vznikla potřeba přesunutí zaměstnanců žijících v Karlových Varech blíže městu Jáchymov. Podle původních plánů z roku 1949 měli být vystěhováni všichni obyvatelé měst Jáchymov a Vejprty, přičemž jejich byty a domy se měly poskytnout zaměstnancům dolů. Tento plán však nebyl uskutečněn a jako náhradní lokace byl zvolen prostor severovýchodně od Ostrova. Zde nastala výstavba sídlišť a zároveň vznik nové části města. Výstavba započala u *Nádražní ulice*, v níž vznikly nové ulice s dřevěnými dvojdomky finského typu (novodobé dvojdomky jsou zde dodnes). Největší výstavba, probíhající v osmnácti etapách, se však uskutečnila severně od *Jáchymovské ulice*. Vzniklo 35 nových ulic včetně nového náměstí, obchodního domu, restauračního domu a *Domu kultury*. Na výstavbě nového města se z velké části podíleli vězni z tábora nucených prací ve Vykmanově. Roku 1958 byly Jáchymovské doly zrušeny.³³⁰

V komplexu nové výstavby vznikaly značné problémy s orientací. *Nové domy byly označovány popisnými čísly, bližší určení však naprosto chybělo. Obyvatelstvo v adresách často označovalo své bydliště podle stavebních etap a stavebních čísel domů. Rada proto doporučila, aby se příslušné komise zabývaly otázkou označení ulic a náměstí. Kulturně-školská komise podala návrh na jména, zůstalo však problémem, ke kterým ulicím zařadí domy, u jejich většiny jsou vchody z vnitřních prostranství etap. Bylo rozhodnuto, aby byly současně pojmenovány čtvrtě, které ponesou jméno ulice*

³³⁰. Kvůli hrozbě odchodu velkého množství obyvatel, byl přijat nový plán, podle něž se měl Ostrov stát průmyslovým městem. Z tohoto důvodu byl v Horním Žďáru zřízen nový závod Škoda vyrábějící trolejbusy (L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 233–244).

na západní straně.³³¹ Tzv. *Nové Město* vzniklo během deseti let (1949–1959) a řadí se mezi nejvýznamnější příklady architektury 50. let 20. století v České republice.

V této kapitole budeme čerpat z mapy města Ostrova datované do konce 50. let, která je přílohou knihy J. Urbana *Ostrov* (1959).³³² Dalším zdrojem informací bude rovněž *Kronika města* (1946–1964)³³³ a *Seznam ulic v Ostrově* (1953–1955).³³⁴ V knize L. Zemana *Dějiny města Ostrova*³³⁵ je zobrazena mapa realizace výstavby města s vyznačením jednotlivých stavebních etap.

1) Orientační urbanonyma

➤ *Urbanonyma motivovaná polohou*

ulice Na Příkopě

Nově postavená ulice vycházela ze Stalinovy ulice a vedla nad vlakovým nádražím. Byla dostavěna v roce 1955 v rámci sedmé stavební etapy.³³⁶

Název je motivován postavením ulice na původním příkopu. Pojmenování nesouvisí s prvorepublikovým urbanonymem *Graben* (*Příkopy*). Tyto dvě ulice jsou totiž značně vzdáleny.

➤ *Urbanonyma motivovaná funkcí*

Dům kultury

Výstavba domů páté stavební etapy v letech 1954–1955 znamenala i realizaci nového náměstí. Jeho dominantou se stala stavba nazvaná *Dům kultury*. Slavnostní otevření proběhlo 1. května 1955 promítnutím premiéry filmu *Mistr Jan Hus*.³³⁷

³³¹ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, s. 133–134.

³³² J. Urban, o. c. v pozn. 13.

³³³ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36.

³³⁴ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Seznamy ulic v Ostrově (1953–1955)*, inv. č. 194, kart. N15.

³³⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

³³⁶ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

³³⁷ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, s. 56.

Dům kultury byl pojmenován podle své kulturní funkce. V budově se nacházelo divadlo, kino, taneční sál a další prostory pro městskou zábavu.³³⁸

park Kultury a oddechu (pův. park Státních lesů)

Tento zámecký park byl spolu s *Palácem princů* odkoupen Jáchymovskými doly od Státních lesů a částečně zrenovován. *Bylo v něm vybudováno letní kino, řada kiosků, taneční parket, hudební pavilon a loutkové divadlo. Dále byly upraveny pěšiny, vysázeny nové stromy a keře a pro sportovce zřízeno volejbalové hřiště a tenisové kurty.*³³⁹ 1. května 1952 byl nový park slavnostně otevřen.³⁴⁰ Změny ve využití parku se odrazily i ve změně názvu. Park jej dostal podle své funkce, kterou má být především oddech a kulturní vyžití.

➤ *Urbanonyma motivovaná stářím*

Nové Město

Urbanonymum označovalo nově vybudovanou městskou část. Je protikladem k původnímu prvorepublikovému městu, které bylo pojmenováno jako *Staré Město*.

Staré Město (pův. Staré Město)

Pojmenování *Staré Město* existovalo již v předchozím období, avšak v tomto období začalo označovat jiný prostor. Rozsáhlá výstavba nového sídliště posunula prvotní historické jádro města na periferii. Někdejší označení *Staré město* tak zahrnovalo nejen předměstí za městským opevněním u parku, ale nově celé původní město.³⁴¹

Staroměstské náměstí

Urbanonymem *Staroměstské náměstí* byl pojmenován prostor v *parku Kultury a oddechu*, nedaleko od *Staroměstské ulice*. Na novém náměstí se nacházel *piaristický klášter, kostel Zvěstování Panny Marie, kaple sv. Anny, kaple Panny Marie Einsiedelnské a kaple sv. Floriána*.

³³⁸ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 234.

³³⁹ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, s. 55.

³⁴⁰ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, s. 55.

³⁴¹ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, s. 246.

➤ *Urbanonyma motivovaná charakterem*

Myslivna (pův. U Francouze)

Stavba s poněkud temnou minulostí byla po roce 1948 přejmenována novým majitelem na *Myslivnu*. Důvodem byla zřejmě snaha odklonit se od historie objektu. Původní hostinec se stal hotelem a byl interiérově laděn do myslivecké podoby.

Urbanonymum přešlo z kategorie honorifikačních názvů k orientačním.

➤ *Urbanonyma motivovaná blízkým významným objektem*

Nádražní ulice (pův. ulice T. G. Masaryka)

Tato ulice byla v každém analyzovaném období historie města přejmenována. V roce 1948 došlo k jejímu přejmenování z důvodu nevhodnosti zvolené osobnosti pro nový režim. T. G. Masaryk totiž symbolizoval demokracii. Při přejmenování se vycházelo z prvního pojmenování této ulice (z počátku 20. století) motivovaného blízkým objektem vlakového nádraží.

Urbanonymum se tak navrátilo ke své původní skupině orientačních jmen.

➤ *Urbanonyma motivovaná původním zaměstnáním či národností obyvatel*

Hornická ulice

Tato komunikace propojovala ulice *Nádražní* a *Stalinovu*. Byla otevřena již v roce 1951 v tzv. druhé etapě a čítala zděné svobodárny a ubytovny postavené za účelem ubytování pracovníků Jáchymovských dolů.³⁴² Mezi touto skutečností a názvem ulice lze najít souvislost. Byla totiž pojmenována podle zaměstnání jejich předpokládaných obyvatel.

³⁴² L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 233.

2) Honorifikační urbanonyma

➤ *Urbanonyma motivovaná osobností regionálního či celorepublikového významu, příp. vyjádřením úcty ke skupinám*

Alšova ulice

Ulice uzavírající město na jihovýchodní straně se nacházela pod *Dvořákovou ulicí* a byla přímým napojením na *Sládkovu ulici*. Je realizací sedmé stavební etapy, která proběhla v roce 1954.³⁴³

Východiskem pro pojmenování ulice se stala osobnost Mikoláše Alše (1852–1913), významného českého malíře.³⁴⁴

ulice B. Němcové

Ulice nacházející se ve východní části města byla součástí sedmé stavební etapy realizované v roce 1954.³⁴⁵ Spolu s dalšími dvěma komunikacemi propojovala ulici *Moskevskou* a *Na Příkopě*. V roce 1961 byla tato ulice spolu s *Švermovou ulicí* zbourána. Na jejich místě začala stavba 2. základní školy a gymnázia, které byly slavnostně otevřeny roku 1967.³⁴⁶ Ulice nesla jméno po Boženě Němcové.

Božena Němcová (1820–1862) byla česká spisovatelka, zakladatelka novodobé české prózy.³⁴⁷

Bezručova ulice (pův. U starobince)

Bezručova ulice se nacházela v blízkosti *Starého Města* a propojovala dvě hlavní ulice – *Hroznětínskou* a *Jáchymovskou*. Původní název, a to jak prvorepublikový, tak poválečný byl motivován budovou městského starobince, jež se v ulici nacházela. Na počátku 50. let byl však starobinec zrušen a jeho obyvatelé přemístěni do Mariánských Lázní. V budově byl od roku 1954 nově umístěn Závodní ústav národního zdraví. Toto zdravotnické středisko pojímalo lékařské ordinace různých specializací včetně laboratoře a lékárny.³⁴⁸ V roce 1958 zde bylo zřízeno lůžkové

³⁴³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 236; s. 241.

³⁴⁴ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, 1. díl, Praha 1998, s. 58.

³⁴⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

³⁴⁶ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 250.

³⁴⁷ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, 3. díl, Praha 1998, s. 252.

³⁴⁸ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 251.

oddělení, na které docházeli horníci Jáchymovských dolů za účelem podrobení se týdennímu pozorování z důvodu denního pobytu v radioaktivním prostředí.³⁴⁹ Nové urbanonymum označující ulici se přesunulo z kategorie orientačních jmen do skupiny honorifikačních názvů. Pojmenování bylo motivováno spisovatelem Petrem Bezručem.

Petr Bezruč (1867–1958), vl. jm. Vladimír Vašek, byl český básník tvořící především tzv. sociální a národní poezii.³⁵⁰

třída Československé lidové armády (zkráceně ČSLA)

Třída vznikla na severovýchodě města jako pokračování *třídy Slovenského národního povstání*. Spojovala domy realizované v tzv. jedenácté a dvanácté etapě, kterými se v letech 1957–1958 rozšiřovalo *Nové Město* na východní straně.³⁵¹

Při pojmenování byl zvolen honorifikační typ urbanonyma vyjadřující úctu Československé armádě (zformované roku 1918 z bývalé rakousko-uherské armády a ze zahraničních československých legií a od roku 1954 přejmenované na Československou lidovou armádu). Po okupaci republiky byla rozpuštěna, po skončení války došlo opět k jejímu obnovení. Chránila československé území až do roku 1992, v němž byla po rozdělení Česka a Slovenska zrušena.³⁵²

Dimitrovova ulice

Dimitrovova ulice je ústím ulic *Enegelsovy* a *Marxovy*, rovněž propojuje *Vítěznou ulici* s *Thälmannovou*. Byla postavena v roce 1952 jako realizace třetí stavební etapy.³⁵³

Název vychází ze jména Georgi Dimitrova (1882–1949), bulharského revolucionáře, politika a spoluzakladatele komunistické strany. Za druhé světové války byl členem nejvyššího sovětu SSSR a od r. 1945 vůdcem bulharské komunistické

³⁴⁹ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, s. 208.

³⁵⁰ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 344, s. 261.

³⁵¹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 293; 241.

³⁵² Československá armáda. *Vojenství* [online]. 2013 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z:

<http://armada.vojenstvi.cz/index.htm>.

³⁵³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

strany.³⁵⁴ Po jeho smrti byl pěstován kult osobnosti. Na počest Dimitrova byl postaven chrám, jeho tělo bylo mumifikováno a vystaveno v mauzoleu.³⁵⁵

ulice Dukelských hrdinů

Tato ulice byla vybudována v rámci druhé stavební etapy roku 1951.³⁵⁶ Ústí ve *Stalinově ulici* a propojuje *Třidu odborů*, *ulici Víta Nejedlého* a *ulici Julia Fučíka*.

Název ulice byl zvolen na počest účastníků bitvy o Dukelský průsmyk, která se odehrála roku 1944 na slovensko-polských hranicích a skončila vítězstvím československých a sovětských vojsk.³⁵⁷

Dvořákova ulice

Komunikace vedoucí z ulice *Na Příkopě* do *Stalinovy*. Postavena byla v rámci sedmé stavební etapy roku 1954 jako uzávěra jihovýchodní části města.³⁵⁸

Východiskem označení ulice je jméno Antonína Dvořáka (1841–1904), významného českého hudebního skladatele, jednoho ze zakladatelů české moderní hudby, který proslul svými skladbami po celém světě.³⁵⁹

Engelsova ulice (pův. Maxima Gorkého)

Engelsova ulice nesla při svém budování roku 1952³⁶⁰ název motivovaný osobností Maxima Gorkého. V průběhu 50. let však byla přejmenována. Tato skutečnost se odráží i v mapě z konce 50. let, v níž je již uveden název *Engelsova ulice*. Ten je rovněž zmíněn na mnoha místech v městských kronikách z 60. a pozdějších let.

³⁵⁴ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 344, s. 558.

³⁵⁵ Gottwaldova mumie. *Technet* [online]. 2013 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://technet.idnes.cz/gottwaldova-mumie-na-vitkove-djl>

³⁵⁶ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

³⁵⁷ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 344, s. 608.

³⁵⁸ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

³⁵⁹ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 344, s. 619.

³⁶⁰ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

Název ulice byl změněn na počest Friedricha Engelse (1820–1895), německého filosofa a ekonoma. Proslul především jako spoluzakladatel marxismu a komunistického hnutí. Ve spolupráci s K. Marxem vytvořil manifest komunismu.³⁶¹

F. Engels byl blízkým přítelem K. Marxe. Spolu s ním, G. Dimitrovem a E. Thälmannem patřil ke skupině komunistických revolucionářů. Tento fakt je důvodem pojmenování sousedících ulic po těchto osobnostech.

ulice Julia Fučíka

Ulice vedoucí pod ulicí *Víta Nejedlého* byla postavena ve druhé etapě roku 1951.³⁶² Urbanonymum je motivováno osobností J. Fučíka.

Julius Fučík (1903–1943) byl český komunistický novinář, literární a divadelní kritik. Roku 1942 byl kvůli své komunistické činnosti zatčen gestapem a rok poté popraven. Ve vězení napsal knihu *Reportáž psaná na oprátce* (v roce 1945 byla poprvé vydána, avšak s úpravami, po roce 1995 již bez cenzury). Totalitní režim z této osobnosti udělal pomocí propagandy národního hrdinu.³⁶³

Jungmannova ulice

Tato ulice byla vybudována spolu se stavbou čtvrté etapy v roce 1952. V 60. letech zde byl v rámci osmnácté etapy postaven z druhé strany vysoký panelový dům.³⁶⁴ Ulice vycházející ze *Zahradní* a *Kollárovy ulice* dostala jméno na počest J. Jungmanna.

Josef Jungmann (1773–1847) byl český jazykovědec, básník a překladatel.³⁶⁵ Spolu s J. Kollárem, F. Palackým a L. Štúrem patřil mezi přední osobnosti národního obrození. Tato skutečnost se odráží i v postavení sousedních ulic nesoucích jména těchto osobností.

³⁶¹ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 344, s. 662.

³⁶² L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

³⁶³ M. Churaň et. al., o. c. v pozn. 299, s. 165–166.

³⁶⁴ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

³⁶⁵ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, 2. díl, Praha 1998, s. 369

náměstí K. Gottwalda (náměstí Republiky)

Centrální náměstí městské části Staré Město bylo po roce 1945 přejmenováno na *náměstí Republiky* jako vyjádření úcty Československé republice a symbolizovalo podporu národní hrdosti. Dne 23. 11. 1948 poslali zástupci města dopis prezidentu Klementu Gottwaldovi ve věci jmenování čestným občanem Ostrova k příležitosti oslav jeho 52. narozenin.³⁶⁶ Spolu s tím bylo přejmenováno *náměstí Republiky* Gottwaldovým jménem. Urbanonymum nadále zůstalo honorifikačním typem.

Klement Gottwald (1896–1953) byl českým komunistickým politikem a od roku 1948 čtvrtým československým prezidentem.³⁶⁷

Kollárova ulice

Ulice nacházející se na severu města ve směru na Jáchymov spojovala obytné domy postavené v šesté (1954), čtrnácté a osmnácté stavební etapě.³⁶⁸ Poslední dvě zmíněné stavby proběhly až v 60. letech. V té době zde byl postaven nejvyšší panelový dům ve městě – osmipatrový.³⁶⁹ Pro označení tohoto panelového domu v *Kollárově ulici* se i v současnosti užívá lidový název *Čínská zed'*.³⁷⁰ Pojmenování je motivované vzhledem budovy, která se táhne celou *Kollárovou ulicí* a ve stejné linii pokračuje panelovým domem v *Jungmannově ulici*.

Urbanonymum pojmenovávající ulici vychází ze jména osobnosti Jana Kollára (1793–1852), básníka, jazykovědce, slavisty a historika. Byl propagátorem myšlenky panslavismu.³⁷¹

³⁶⁶ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Jmenování Klementa Gottwalda čestným občanem města Ostrova a návrh na pojmenování hlavního náměstí jeho jménem*, inv. č. 189, kart. N15.

³⁶⁷ M. Churaň et. al., o. c. v pozn. 299, s. 176–178.

³⁶⁸ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

³⁶⁹ J. Urban, o. c. v pozn. 13, s. 68.

³⁷⁰ Na základě sdělení Jaroslava Janeckého (nar. 1952), 10. 4. 2014.

³⁷¹ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 365, s. 476.

ulice Komenského

Ulice propojující hlavní komunikace města – *Lidickou ulici* a *Leninovu třídu* vznikla v rámci sedmé stavební etapy v roce 1954.³⁷² Kolmo k ní byla z východní strany postavena 5. základní škola.

Název ulice motivovaný významným českým pedagogem J. A. Komenským (1592–1670), který prosazoval edukační systém založený na hře a respektování přirozeného vývoje dítěte. Kromě toho byl také teologem, filosofem, spisovatelem a posledním biskupem jednoty bratrské.³⁷³ Urbanonymum mohlo být zvoleno záměrně z důvodu blízkého školního objektu.

Leninova třída

Jedna z hlavních rušných ulic vedoucí středem tzv. *Nového Města* byla vybudována postupně a propojovala mnoho bloků realizovaných v různých stavebních etapách. Mezi významné objekty nacházející se v ulici patří pošta a restaurační podnik *Družba* (1959). V roce 1958 zde byla postavena 3. základní škola.³⁷⁴ Urbanonymum bylo motivováno osobností V. I. Lenina.

Vladimír Iljič Lenin (1870–1924), vl. jménem Uljanov, byl ruský komunistický politik a revolucionář. Propracoval teorii, jejímž výsledkem byl totalitní systém. Zároveň jej uvedl do praxe jakožto vládu jedné politické strany nad celou společností.³⁷⁵

Lidový název *Leninka* byl běžně rozšířený mezi obyvateli města a starší generací je užíván až do současné doby.³⁷⁶

³⁷² L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

³⁷³ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 365, s. 483.

³⁷⁴ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 239; 250.

³⁷⁵ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 365, s. 626.

³⁷⁶ Na základě sdělení Jaroslava Janeckého (nar. 1952), 10. 4. 2014.

Makarenkova ulice

Jedna ze spojnic dvou hlavních ulic *Lidické* a *Leninovy*. Byla postavena roku 1957 v rámci osmé etapy.³⁷⁷ Kolmo k ní se nacházela 5. základní škola.

Základem urbanonyma označujícího ulici se stalo jméno Antona Semjonoviče Makarenka (1888–1939), sovětského pedagoga, který byl zakladatelem systému kolektivní výchovy, přičemž kolektiv považoval za základní výchovný prostředek. Jeho pedagogické ideje byly prosazovány v socialistických zemích.³⁷⁸

Tato osobnost byla zvolena příznačně k sousední ulici Komenského, která byla rovněž pojmenována podle významného pedagoga a spisovatele. Ulice se navíc nachází v linii urbanonym motivovaných spisovateli.

Mánesova ulice

Nová ulice vybudovaná v rámci třinácté etapy na konci 50. let³⁷⁹ propojovala *ulice Makarenkovu* a *S. K. Neumanna*. Název byl motivován osobností Josefa Mánesa (1820–1871), českého malíře, zakladatele českého novodobého umění.³⁸⁰

Ulice navazuje na *Myslbekovu ulici*, což je příznačné vzhledem k profesní podobnosti těchto dvou osobností.

Marxova ulice

Ulice byla budována v rámci třetí stavební etapy roku 1952³⁸¹ jako spojnice ulic *Hornické* a *Dimitrovovy*. Nacházela se v těsné blízkosti *Engelsovy ulice*, což je příznačné vzhledem ke skutečnosti, že tyto osobnosti byly velmi úzce spjaty.

Urbanonymum je inspirováno osobností Karla Marxe (1818–1883), německého filosofa, ekonoma a politika. Spolu s F. Engelsem je považován za zakladatele marxismu.³⁸²

³⁷⁷ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

³⁷⁸ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 347, s. 37.

³⁷⁹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

³⁸⁰ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 347, s. 55.

³⁸¹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

³⁸² *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, 3. díl, Praha 1998, s. 76.

ulice Maxima Gorkého

Tato ulice byla budována v rámci třetí etapy roku 1952. Propojovala *Stalinovu* a *Dimitrovovu ulici* a zahrnovala tzv. dvouletkové činžovní domy orientované podélnou stranou k jihu.³⁸³ Ulice je zmíněna pod tímto názvem na *Seznamu ulic v Ostrově (1953–1955)*.³⁸⁴ V průběhu 50. let však byla změněna na *Engelsovu ulici*, protože významově nezapadala do bloku ulic pojmenovaných podle komunistických revolucionářů – Marxe, Thälmana a Dimitrova.

Maxim Gorkij (1868–1936), z jehož jména původní název vycházel, byl ruský spisovatel, dramatik, publicista a politik. Byl průkopníkem socialistického realismu.³⁸⁵

Myslbekova ulice

Myslbekova ulice propojuje *ulice Komenského* a *Makarenkovu*. Byla postavena v rámci osmé stavební etapy v roce 1956. Podle původních plánů zde měly stát dvě školní budovy situovány svým vstupním průčelím zrcadlově k sobě. V konečné fázi však byla realizována pouze jedna, a to 5. základní škola. Rok poté zde byl postaven první panelový dům ve městě.³⁸⁶

Honorifikační název ulice vychází ze jména Josefa Václava Myslbeka (1848–1922), významného českého sochaře, zakladatele moderního českého sochařství.³⁸⁷

třída Odborů

Dlouhá ulice propojující *ulici Dukelských hrdinů*, *Hornickou*, *Moskevskou* a *Stalinovu* byla vybudována ve druhé etapě roku 1951.³⁸⁸

Pojem *odborní*, který nese ulice v názvu, znamená sdružení občanů-zaměstnanců, kteří se prostřednictvím této organizace snaží prosazovat své pracovní, hospodářské a sociální zájmy. Historie vzniku odborů sahá až do roku 1870. *Hlavními cíli odborového hnutí byly ve druhé polovině 19. století především bezpečnost práce,*

³⁸³ K. Kuča, o. c. v pozn. 122, s. 904.

³⁸⁴ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Seznamy ulic v Ostrově (1953–1955)*, inv. č. 194, kart. N15.

³⁸⁵ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 347, s. 63.

³⁸⁶ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 237; s. 241.

³⁸⁷ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, 3. díl, Praha 1998, s. 217.

³⁸⁸ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

omezování práce dětí a mladistvých a zájem na zkracování pracovní doby. Po komunistickém převratu v roce 1948 byla myšlenka odborového hnutí znásilněna tehdejšími režimem. Bylo ustaveno centrálně řízené tzv. *Revoluční odborové hnutí (ROH)*, které nicméně neplnilo tradiční funkce odborů, ale bylo spíše jen prodlouženou rukou tehdejšího režimu a státní moci. Přesto právě odbory sehrály důležitou roli ve společenských změnách, které vedly k pádu totalitního režimu na konci roku 1989.³⁸⁹

Palác princů (pův. Bílý dvůr)

Významná ostrovská památka pocházející ze 17. století je součástí zámeckého komplexu. Urbanonymum užívané před rokem 1948 pojmenovávalo tento monument jako *Bílý dvůr* (v první republice jako *Weisses Schloß*, tedy *Bílý zámek*). Název vycházel z původního pojmenování hospodářského dvora nacházejícího se v místě stavby. Po roce 1948 bylo urbanonymum změněno na *Palác princů*. V mapě z konce 90. let se vyskytuje druhá varianta názvu *Dům princů*.

Výraz *palác* označuje honosné šlechtické sídlo podobné zámku.³⁹⁰ Druhá část názvu je připomínkou šlechtických rodů, které v minulosti pobývaly na území města a vystavěly zde celý zámecký komplex.

Palackého ulice

Ulice propojující *Leninovu třídu* a *třídu Slovenského národního povstání* byla postavena v rámci deváté stavební etapy v letech 1955–1956.³⁹¹ Kolmo k ulici se nacházela administrativní budova a pošta, přímo v ulici pak budova mateřské škola a jeslí.

Urbanonymum spadá do skupiny honorifikačních jmen a bylo motivováno osobností F. Palackého.

František Palacký (1798–1876) byl český historik a politik. Je považován za zakladatele novodobého českého dějepisectví.³⁹² Spolu s J. Jungmannem, J. Kollárem a L. Štúrem tvořil skupinu význačných obrozeneckých osobností. Tento fakt se odráží i v pojmenování blízkých ulic po těchto postavách.

³⁸⁹ Mladí odboráři. *Odbory* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.mladiodborari.cz/>

³⁹⁰ Palác. *Definice a význam slova*. [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.vyznam-slova.com/pal%C3%A1c>

³⁹¹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 247.

³⁹² *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 347, s. 400.

třída Rudé armády (pův. Dr. E. Beneše)

Ulice *Starého Města* se nacházela na původních příkopech chránících město (odtud prvorepublikový název *Graben*). V roce 1945 dostala honorifikační název vycházející ze jména prezidenta E. Beneše. Jelikož však tato osobnost nezapadala do představ socialistického režimu, byla ulice přejmenována.

Základem nového jména se stala ideologií opěvovaná sovětská armáda, zvaná Rudá, která Československý stát „osvobodila“ od válečného teroru. Atribut *rudá* byl zaveden L. Trockým v roce 1918 jako protipól názvu *Bílá armáda*, který označoval armádu bojující proti bolševické revoluci (1918–1920). Ačkoliv byl po druhé světové válce tento název změněn na oficiální pojmenování *Sovětská armáda*, původní označení se běžně užívalo. Jako vzdání díky za osvobození byly po této armádě pojmenovány ulice v celé republice.³⁹³

ulice S. K. Neumanna

Tato komunikace propojující *Lidickou ulici* a *Stalinovu třídu* uzavírala město z východní strany. Byla realizací osmé stavební etapy roku 1957.³⁹⁴ Motivací pro vznik honorifikačního urbanonyma byla osobnost S. K. Neumanna.

Stanislav Kostka Neumann (1875–1947) byl český básník, publicista, prozaik a kritik. Jeho tvorba prošla různými podobami, byl redaktorem *Moderní Revue*, psal proletářskou poezii i texty hlásící se k socialistickému realismu.³⁹⁵

Sládkova ulice

Nová ulice vybudovaná v roce 1951 v tzv. druhé stavební etapě.³⁹⁶ Jednalo se o poměrně krátkou ulici vedoucí z *ulice Moskevské* do *Alšovy*. Ulice dostala honorifikační název inspirovaný osobností J. V. Sládka.

Josef Václav Sládek (1845–1912) byl český básník a překladatel, redaktor časopisu *Lumír*. Věnoval se žánru ohlasové písně a dětské lyrice.³⁹⁷

³⁹³ Rudá armáda. *Abeceda reálného socialismu* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

<http://www.abecedasocialismu.cz/ruda-armada>.

³⁹⁴ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

³⁹⁵ M. Churaň et. al., *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*, II. díl, N–Z, Praha 1998, s. 20.

³⁹⁶ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

³⁹⁷ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 238, s. 133.

Stalinova ulice (pův. ulice 38. pěšího pluku)

Nejdelší ulice města (měřící cca 1,5 km³⁹⁸) byla v roce 1945 pojmenována podle významné vojenské jednotky. V roce 1948 byl v socialistických zemích pěstován kult osobnosti J. V. Stalina, nejvyššího představitele Komunistické strany SSSR. V důsledku tohoto procesu vznikla řada urbanonym vycházející ze jména této osobnosti. Zvolení právě této komunikace bylo příznačné vzhledem k jejímu významu ve městě.

Štúrova ulice

Štúrova ulice vycházela z *Leninovy třídy* a vedla až na sever města. Byla postavena v letech 1956–1957 pod označením desátá etapa.³⁹⁹ Kolmo k hlavní ose ulice se nacházel restaurační dům *Družba* a 3. základní škola.

Název ulice je motivován osobností Ludovíta Štúra (1815–1856), slovenského básníka, jazykovědce, historika, politika a vůdčí osobnosti slovenského národního hnutí. Za hlavní znak národa považoval jeho jazyk, aby zdůraznil právo Slovenska na samostatnost, kodifikoval zásady spisovné slovenštiny. Spolu s F. Palackým prosazoval myšlenku austroslavismu.⁴⁰⁰ Tato významová souvislost mezi oběma jazykovědci se odrazila v pojmenování dvou sousedících ulic jejich jmény.

Švermova ulice

Tato ulice se nacházela pod *ulicí Boženy Němcové* a stejně jako ona byla postavena v roce 1954. O sedm let později však došlo k jejímu zrušení z důvodu stavby nové školy.⁴⁰¹ Urbanonymum je motivováno osobností Jana Švermy.

Jan Šverma (1901–1944) byl český novinář a československý komunistický politik. Od roku 1929 byl vedoucím funkcionářem vedení KSČ, v letech 1936–1938 navíc šéfredaktorem Rudého práva. Za války odešel do exilu a v roce 1944, v době Slovenského národního povstání, byl vyslán jako zástupce exilového vedení KSČ na Slovensko. Nedlouho poté zahynul vysílením po výstupu do hor. Po své smrti byl prohlášen za hrdinu ČSSR.⁴⁰²

³⁹⁸ Stalinova ulice, *Googlemaps.com* [online]. [cit. 2014-04-25].

³⁹⁹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

⁴⁰⁰ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 238, s. 338.

⁴⁰¹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241; s. 250.

⁴⁰² M. Churaň et. al., o. c. v pozn. 395, s. 212–213.

Thälmannova ulice

Tato ulice propojuje dvě hlavní ulice města *Lidickou* a *Stalinovu*. Byla vybudována v rámci třetí etapy roku 1957–1958 jako dostavění volné plochy a uzávěr uliční sítě. Sídli zde 4. základní škola, slavnostně otevřená roku 1958.⁴⁰³

Základem názvu ulice se stalo jméno Ernsta Thälmana (1886–1944), německého politika, který byl od roku 1920 vůdcem komunistické strany Německa. Roku 1944 byl za své revolucionářské myšlenky zastřelen v koncentračním táboře Buchenwald.⁴⁰⁴

Tylova ulice

Tylova ulice se táhla podél východní strany *Mírového náměstí* a propojovala tak dvě hlavní ulice města *Lidickou* a *Leninovu*. Projektový plán na stavbu sedmé etapy byl dopracován roku 1954, ulice tak vznikala společně s dostavbou *Domu kultury*, za níž vedla.⁴⁰⁵

Josef Kajetán Tyl (1808–1856), na jehož počest je ulice pojmenována, byl významný český dramatik, prozaik a novinář, osobnost národního obrození.⁴⁰⁶

ulice Víta Nejedlého

Ulice Víta Nejedlého se nachází pod *třídou Odborů* a nad *ulicí Julia Fučíka*, všechny zmíněné propojují *ulice Hornická, Moskevská* a *Dukelských hrdinů*. Byla postavena v roce 1951 jako realizace druhé stavební etapy.⁴⁰⁷

Vít Nejedlý (1912–1945), český hudební skladatel, dirigent a publicista, byl synem politika KSČ Zdeňka Nejedlého. Svou tvorbou se hlásil k žánru budovatelské písně. Zemřel v bitvě o Dukelský průsmyk.⁴⁰⁸

Urbanonymum je ideologického charakteru a významově navazuje na název *ulice Dukelských hrdinů*, v níž ústí.

⁴⁰³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 247; s. 250.

⁴⁰⁴ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 238, s. 395.

⁴⁰⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

⁴⁰⁶ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 238, s. 469.

⁴⁰⁷ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

⁴⁰⁸ Vít Nejedlý. *Osobnosti.cz* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.osobnosti.cz/vit-nejedly.php>

➤ *Urbanonyma motivovaná významnými dny, historickými událostmi*

Jaselská ulice

Nová ulice vybudovaná v roce 1958 jako tzv. dvanáctá stavební etapa.⁴⁰⁹ Vycházela z *Leninovy třídy* a uzavírala město na východní straně. Byla pojmenována podle události, která se stala v polském městě zvaném *Jaslo*. V něm byla v lednu 1945 zahájena tzv. jaselská operace, jejíž součástí bylo dělostřelectvo 1. čs. armádního sboru bojující spolu s vojskem SSSR proti německým vojskům. Událost se stala nejúspěšnějším bojovým vystoupením československých dělostřelců. Jako projev uznání byly po této operaci pojmenované ulice a 15. leden byl ustanoven jako Den československého dělostřelectva.⁴¹⁰

Zvolení urbanonyma nebylo náhodné. Název totiž významově souvisel s pojmenováními *Jaselské* a *Stalingradské ulice*. Tato urbanonyma pojila honorifikační motivace významnými bitvami. Dané ulice navíc propojovala *třída ČSLA*.

Lidická třída

Jedna z hlavních ulic vedoucí jihovýchodně od *Mírového náměstí*. Po roce 1962 byla prodloužena až k *Bezručově ulici* (zkrácením *ulice Zahradní*) ve *Starém městě* a táhla se celým středem Ostrova. Spolu se Stalinovou ulicí tak propojovala *Staré* a *Nové Město*.

Urbanonymum odkazuje k události, která se stala 10. června 1942 v malé vsi *Lidice*. Obec byla nacistickými okupanty kompletně vypálena, muži zastřeleni, ženy a děti otráveny výfukovými plyny. Tento hrůzný akt byl pomstou za smrtelný atentát na R. Heydricha. Na počest *Lidic* byla řada obcí a ulic po celém světě pojmenována jejich jménem.⁴¹¹

⁴⁰⁹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

⁴¹⁰ Dělostřelectvo AČR, *II. světová válka* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.delostrelectvo.army.cz/html/historie-20.html>

⁴¹¹ Památník Lidice. *Historie obce Lidice* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: http://www.lidice-memorial.cz/history_cz.aspx

třída Slovenského národního povstání (zkráceně SNP)

Ulice se nacházela na severu města a vycházela z *Kollárovy ulice*. Stavba, která proběhla v roce 1954, byla označena jako šestá etapa.⁴¹² V ulici byly postaveny budovy svobodáren a obytných domů. *Po personální stabilizaci Jáchymovských dolů a zrušení přechodné brigádnické práce zde zůstali již jen stálí zaměstnanci; objekty svobodáren byly proto v roce 1958 změněny na Dům služeb, hudební školu a 2. základní školu.*⁴¹³

Urbanonymum vychází z názvu jedné z největších odbojových akcí druhé světové války, která vypukla 29. srpna 1944. Povstalci byli poraženi a ze strany Němců nastal brutální teror, v jehož důsledku došlo k vypálení desítek vesnic a vykonání bezdůvodných poprav.⁴¹⁴

Vítězná ulice

Ulice je přímým propojením dvou největších bulvárů města *Lidické třídy* a *Stalinovy ulice*. Vedla kolem bývalého sirotčince, který se stal roku 1954 měšťanskou školou. Ulice byla pravděpodobně vybudována spolu s domy řadícími se do třetí stavební etapy (1952).⁴¹⁵ Existuje však možnost, že se zde vyskytovala již v první republice pod označením *Waisenhaus Strasse* (viz *Waisenhaus Strasse*). Po roce 1948 byla pojmenována jako *Vítězná*.

Název je pravděpodobně odkazem na vítězství SSSR ve válce nad Německem. Domníváme se, že motivací nebyly vítězné boje za samostatnost Československa jako je tomu u urbanonyma vyskytujícího se na území Prahy (srov. *Pražský uličník*⁴¹⁶) či Bubenče (srov. *Bubenečský uličník*⁴¹⁷). Na těchto a dalších místech republiky⁴¹⁸ byl tento název poprvé užit již za první republiky a po roce 1948 okamžitě změněn.

⁴¹² L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

⁴¹³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 236.

⁴¹⁴ Slovenské národní povstání. *Česká televize* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/65031-slovenske-narodni-povstani-dobry-napad-se-spatnym-koncem/>

⁴¹⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241, s. 1952.

⁴¹⁶ M. Lašťovka M. – V. Ledvinka et. al., *Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*, II. díl, O-Ž, Praha 1998, s. 407.

⁴¹⁷ Veřejná prostranství. *Bubeneč* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://bubenec.eu/prostranstvi/ulicnik.htm>

⁴¹⁸ Vítězná v městech a obcích České republiky. *Kurzy.cz* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://regiony.kurzy.cz/?q=v%C3%ADt%C4%9Bzn%C3%A1>

K obnovení došlo až po pádu komunistického režimu. V případě Ostrova však tento proces probíhal opačným způsobem. Ostrovská ulice byla pojmenována se vznikem režimu a změněna při velkém přejmenování ideologicky motivovaných názvů v roce 1992. Tento fakt nás vede k tvrzení, z něhož vyplývá, že motivace názvu byla jiná než v případě zmíněných měst. K tomuto výroku přispívá i informace vztahující se k návrhu přejmenování ulice,⁴¹⁹ která je uvedena v *Kronice (1963–1973)*: *Rada konstatovala, že název Vítězná vystihuje spojenectví se Sovětským svazem, neboť i Ostrov byl osvobozen sovětskou armádou.*⁴²⁰

ulice 9. května

Ulice byla vybudována severně od *Mírového náměstí* v deváté stavební etapě, která proběhla v letech 1955–1956.⁴²¹ Vedla z *Leninovy třídy* k *třídě Slovenského národního povstání*. Název odkazuje k významnému datu 9. května 1945, v němž se událo osvobození většiny měst Československa (včetně města Ostrova) od německé nadvlády.⁴²²

Moskevská ulice

Ulice byla postavena na jihu města v rámci sedmé stavební etapy roku 1954.⁴²³ Do *Moskevské ulice* ústilo šest ulic (*Odborů, Víta Nejedlého, Julia Fučíka, B. Němcové, Švermova* a *Jiráskova*). Urbanonymum vycházelo z názvu ruského hlavního města, u nějž se v letech 1941–1942 odehrála bitva končící krachem operace Tajfun (německého pokusu o dobytí *Moskvy*) a následnou porážkou německých vojsk sovětským svazem.⁴²⁴

⁴¹⁹ Na 9. zasedání rady MěNV dne 12. 5. 1970 byl projednáván návrh přejmenování Vítězné ulice na třídu Svazu československo-sovětského přátelství. Návrh však neuspěl, neboť podle rady urbanonymum Vítězná rovněž symbolizuje přátelství mezi oběma státy (SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1963–1973*, inv. č. 37, kart. K37, s. 7).

⁴²⁰ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1963–1973*, inv. č. 37, kart. K37, tamtéž.

⁴²¹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 238, 241.

⁴²² L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 226.

⁴²³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

⁴²⁴ Moskva 1941. *Válka.cz* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_14763.html

Stalingradská ulice

Stalingradská ulice byla postavena v rámci jedenácté stavební etapy roku 1957.⁴²⁵ Vedla z *Leninovy třídy* a uzavírala uliční síť ze severní strany města. Byla pojmenována na památku bitvy u ruského města *Stalingrad*, která se odehrála v letech 1942–1943 a znamenala vítězství sovětských vojsk nad německým wehrmachtem.⁴²⁶

Urbanonymum nebylo zvoleno náhodně, zapadalo do významového bloku ulic pojmenovaných podle význačných bitev *Sokolovské* a *Jaselské*, které navíc propojovala *třída ČSLA*.

Sokolovská ulice

Ulice je realizací dvanácté stavební etapy, která proběhla v roce 1957 na severovýchodě města.⁴²⁷ Urbanonymum, které ulici označuje, bylo motivováno názvem ukrajinského města Sokolovo, v němž se uskutečnila roku 1943 vítězná bitva československých a sovětských vojsk proti německému wehrmachtu. *Boj u Sokolova byl povýšen na klíčový okamžik československého vojenského exilu za druhé světové války.*⁴²⁸

Urbanonymum významově souviselo s názvy *Jaselská* a *Stalingradská ulice*, které byly pojmenovány podle významných bitev. Všechny ulice navíc propojovala *třída ČSLA*.

➤ Urbanonyma motivovaná abstraktními pojmy a hodnotami

Družba

Družba je název budovy restauračních podniků v Ostrově, která byla postavena na rušné *Leninově třídě* a slavnostně otevřena v roce 1959. V objektu se nacházela vinárna, kavárna, restaurace a taneční kavárna.⁴²⁹ Výraz *družba* (*дружба*) pochází

⁴²⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

⁴²⁶ Bitva u Stalingradu. *Wehrmacht* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.wehrmacht.cz/cz/slavne-bitvy/vychodni-fronta/bitva-u-stalingradu>

⁴²⁷ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

⁴²⁸ Sokolovo. *Technet* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://technet.idnes.cz/sokolovo-odvracena-tvar-legendy-dop->

⁴²⁹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 245.

z ruštiny a v překladu znamená *přátelství*.⁴³⁰ Použití tohoto slova jako ideologického urbanonyma bylo v období do roku 1989 časté, mělo totiž symbolizovat česko-ruské přátelství.

Urbanonymum (stejně jako samotná funkce zařízení) zůstalo po revoluci zachováno i a je užíváno i v současnosti.

Mírové náměstí

V roce 1953 bylo severně od druhé (ulice nacházející se nad vlakovým nádražím) a třetí (ulice nad *Stalinovou třídou*) stavební etapy vytyčeno centrální náměstí, ze dvou stran (severní a jižní) obestavené komplexy domů. Tato zástavba představovala pátou stavební etapu. Na východní straně náměstí se tyčí *Dům kultury*, postavený v roce 1955.⁴³¹

Urbanonymum bylo motivováno všeobecně uznávanou hodnotou – mírem. Název náměstí se však v běžné komunikaci mezi obyvateli města neužívá, prostor je označován pouhým apelativním výrazem *náměstí*.⁴³²

Brigádník

Brigádník je obchodní dům nacházející se v obytném bloku na jižní straně *Mírového náměstí*. V době svého vzniku (roku 1955) se měl jmenovat *Úsvit*, ale nedlouho po otevření byl přejmenován na *Brigádník*.⁴³³

Slovo *brigáda* vychází z původního italského výrazu *brigata* ve významu bojové jednotky. Druhý význam slova se objevil po válce a označoval pracovní skupinu či dobrovolnou pracovní činnost.⁴³⁴ V 50. letech 20. století byl výraz užíván ve spojení *brigáda socialistické práce*.⁴³⁵

Ačkoliv na konci 70. let došlo k přejmenování obchodního domu na *Prior* a v současnosti je bez oficiálního názvu, pojmenování *Brigádník* se velmi vžilo a stále se užívá.

⁴³⁰ J. Vlček, *Rusko-český slovník*, Moskva 1968, s. 407.

⁴³¹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

⁴³² Na základě sdělení Jaroslava Janeckého (nar. 1952), 10. 4. 2014.

⁴³³ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1963–1973*, inv. č. 37, kart. K37, s. 49.

⁴³⁴ J. Rejzek o. c. v pozn. 201, s. 91.

⁴³⁵ Z. Hrušková, Brigáda (dílna, provoz) socialistické práce, *Naše řeč* 44, číslo 5–6, 1961.

SHRNUTÍ

V období let 1948–1961 se na území města vyskytovalo 84 urbanonym označujících 83 objektů (dvě urbanonyma označují jeden objekt, který byl v období přejmenován – *Maxima Gorkého* → *Engelsova*). Oproti minulému období došlo při budování nové městské aglomerace k téměř dvojnásobnému nárůstu urbanonym.

Názvy náboženských budov (v počtu 9) zůstaly neměnné, stejně tak většina urbanonym pocházejících z let 1945–1948, které označovaly objekty *Starého Města*. K přejmenování došlo pouze v osmi případech, konkrétně: *ulice U Starobince* → *Bezručova ulice*; *ulice E. Beneše* → *ulice Rudé armády*; *ulice T. G. Masaryka* → *Nádražní ulice*; *ulice 38. pluku* → *Stalinova ulice*; *náměstí Republiky* → *Gottwaldova ulice*; *hostinec U Francouze* → *Myslivna*, *park Státních lesů* → *park Kultury a oddechu*; *Bílý dvůr* → *Palác princů*. Při přejmenování byly ve dvou případech použity původní předválečné názvy (*park Kultury a oddechu*, *Nádražní ulice*). Pouze dvě urbanonyma nepřešla do jiné významové kategorie, zůstala honorifikačními – motivovanými osobností či významnou skupinou. V žádném přejmenovaném názvu nebyl dodržen shodný typ motivu. Obecným důvodem přejmenování byl buď zánik původního východiska motivace, či ideologické příčiny.

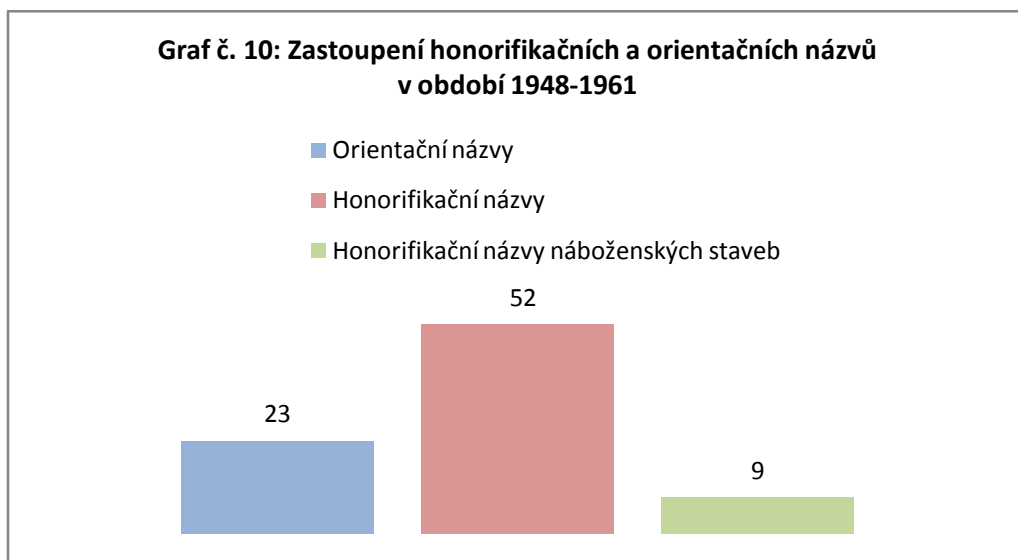
V letech 1948–1961 byl zaznamenán vysoký nárůst především uličních urbanonym, a to v počtu 36 nových názvů. Spolu se zachovanými urbanonymy z předchozího období se jedná o celkový počet 56 názvů ulic vyskytujících se na území města v tomto období. Z toho nejvíce byly zastoupeny ulice s honorifikačním názvem (44 případů), orientačních jmen bylo pouze 12, nejčastěji vycházejících ze směru/polohy.

Názvy byly ve většině případů ideologicky motivované. U třech urbanonym byla základem pojmenování dosud žijící osobnost (*Stalinova ulice*, *Stalinovo náměstí*, *náměstí K. Gottwalda*).

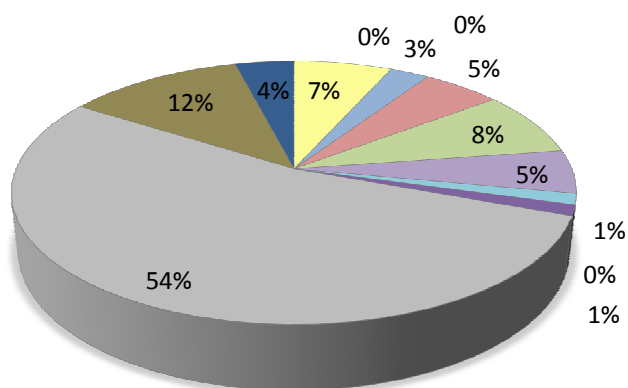
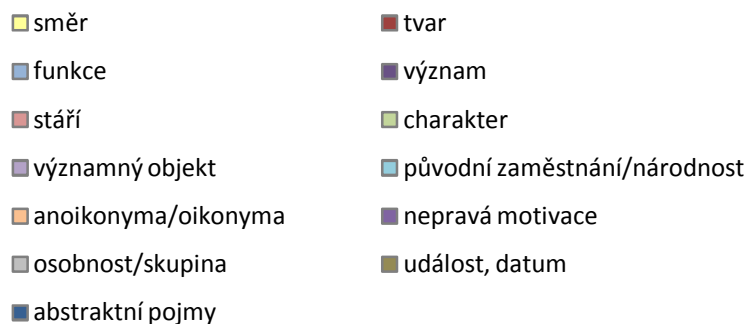
Nově vzniklá honorifikační urbanonyma nebyla vždy volena náhodně. Například významově spojené *ulice Stalingradská*, *Sokolovská* a *Jaselská*, které jsou motivovány významnými bitvami, spolu sousedí, přičemž je propojuje *třída ČSLA*. Další významové spojení lze pozorovat v případě sousedících ulic *Makarenkovy* a *Komenského*, které vycházejí z osobností pedagogů a navíc se nacházejí v linii ulic pojmenovaných podle významných spisovatelů. Nepochybným významovým spojením je i pojmenování sousedních ulic podle komunistických revolucionářů Marxe, Engelse,

Dimitrova a Thälmana či blok ulic motivovaných osobnostmi národního obrození Jungmannem, Kollárem, Palackým a Štúrem.

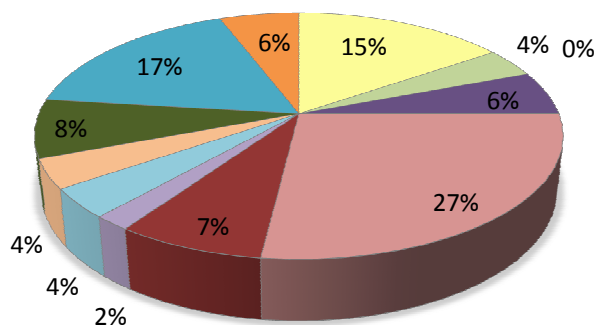
V následujícím grafu je znázorněn poměr honorifikačních a orientačních jmen a jejich motivačních typů. V posledním grafu je zobrazeno zastoupení jednotlivých východisek užitých v honorifikačních urbanonymech.

Graf č. 11: Typy motivace uplatňující se při pojmenování v období 1948-1961

Graf č. 12: Struktura motivů uplatňující se v honorifikačních názvech v období 1948-1961

Z grafů je patrné převládající zastoupení honorifikačních urbanonym, která oproti minulému období vrostla více jak trojnásobně. Honorifikační jména jsou zastoupena 69 %, zatímco orientační pouze 31 %.

Změna oproti minulým obdobím nastala u skupiny orientačních názvů. Nejproduktivnější motivací byl směr, dále charakter a poté významný objekt a stáří (v minulém období 1. charakter, 2. směr a objekt). U urbanonym pojmenovaných podle směru došlo k nárůstu, objevila se také nová urbanonyma motivovaná stářím. Pojmenování motivovaná tvarem a významem se v tomto období v Ostrově nevyskytovala. Vymizely i názvy podle anoikonym/oikonym.

Co se týče jednotlivých motivů honorifikačních urbanonym, téměř u všech východisek došlo k vysokému nárůstu. Nejčastějším východiskem se stali spisovatelé, a to především z dob národního obrození. Druhou nejpočetnější skupinou se staly významné dny a historické události, u nichž došlo k výraznému nárůstu oproti minulým obdobím. Důraz byl kladen na události z druhé světové války, jimiž mohlo být zdůrazněno vítězství Rudé armády nad Německem a jejich úloha při osvobození Československa. Častým východiskem v názvech byly i osobnosti politiků. Volena byla jména jak současných politiků, tak osobností spojených s komunistickým režimem. Jména politiků z dob první republiky se v nových názvech nevyskytovala a z názvů minulého období byla vymazána přejmenováním. Nově se objevila motivace významnými pedagogy a filozofy, kteří (kromě Komenského) souvisely s komunistickou ideologií. Obecně byly voleny především osobnosti úzce spjaté s režimem, tedy spisovatelé hlásící se k socialistickému realismu, revolucionáři prosazující komunistické ideje, politici či hrdinové, kteří padli v bitvách mezi SSSR a Německem. Odpor vůči Německu byl zdůrazňován také zvolením osobností umučených gestapem (V. Vančura či J. Fučík). Důraz byl kladen především na zdůraznění vítězství SSSR ve válce a jeho úlohu při osvobození Československa. Volba postav národního obrození měla zdůrazňovat národní hrdost. Navíc byly obrozenecké myšlenky blízké komunistickým idejím. Volené osobnosti musely být „neškodné“ pro současný režim, nesměly v minulosti prosazovat demokratické myšlenky, kterými by například podněcovaly k revoluci či snižovaly politiku SSSR.

Jediným nezastoupeným motivem honorifikačních názvů se stala osobnost regionálního významu. Panovníci či historické postavy spjaté s městem se v názvech vyskytovali pouze v malé míře. Tato skutečnost je odrazem celkové výměny obyvatel a s tím spojená neznalost a zapomnění městské historie.

6.5 Urbanonyma 1962–1989

Průlomovou událostí 50. let a jejími důsledky v 60. letech se stala řeč N. Chruščova na XX. sjezdu KSSS dne 25. 2. 1956. V projevu s názvem Kult osobnosti Chruščov odsoudil diktátorské praktiky svého předchůdce J. Stalina. Stalinismus tak přestal být oficiální politikou sovětských zemí, avšak o konkrétním obsahu projevu se dlouho před veřejností mlčelo. Změna nastala až po XXII. sjezdu KSSS roku 1961, na němž Chruščov nařídil odstranění všech Stalinových soch a přejmenování všech veřejných prostranství, která do té doby nesla jeho jméno.⁴³⁶ V Ostrově k těmto změnám také došlo, a to 28. května 1962.⁴³⁷

V Československé republice vyšla ke dni 4. září 1961 *vyhláška 97/1961 Sb. o názvech obcí, označování ulic a číslování domů*. Ta nařizovala obcím provádět přejmenování jejich názvů či názvů městských částí pouze výjimečně a s řádným odůvodněním. Co se týče názvů ulic a jiných veřejných prostranství pojmenovaných podle osobnosti veřejného života, bylo nutné získat souhlas Ústředního úřadu pro věci národních výborů. Názvy nesměly být motivovány dosud žijícími osobnostmi.⁴³⁸

V 60. letech stále probíhal urbanistický rozvoj města, v jehož důsledku vzniklo několik nových ulic. Z důvodu stavby 2. základní školy roku 1961 byly zbourány a zrušeny ulice *B. Němcové* a *Švermova*.⁴³⁹ Rovněž byla zrušena ulice *Jiráskova*.

Neuvážené zbourání velké části zchátralých historických objektů na tehdejším *Stalinově náměstí* mělo za následek celkové zaniknutí prostoru, a tak již nebylo nutné jej pojmenovat. Na jeho místě stály autobusové zastávky vybudované v roce 1952.⁴⁴⁰

Ačkoliv byly na konci 60. let zrušeny Jáchymovské doly, nevyvolalo to odliv obyvatel. K 1.7 1959 byl zřízen nový závod Škoda, který nahradil ztracená pracovní

⁴³⁶ Největší pomník v Evropě k věčné slávě generalissima Stalina. *Czech free press* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

<http://www.czechfreepress.cz/pavel-victorin/takovi-jsme-byli-nejvetsi-pomnik-v-evrope-k-vecne-slave-generalissima-stalina-4-4.html>

⁴³⁷ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, s. 305.

⁴³⁸ Vyhlaška č. 97/1961 Sb. *Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: https://www.vugtk.cz/odis/sborniky/cd/cd_zak/zakony/97_1961.htm

⁴³⁹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 250.

⁴⁴⁰ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 246.

místa, a výstavba Ostrova tak mohla dále pokračovat.⁴⁴¹

V srpnu roku 1968 proběhly v Ostrově četné demonstrace proti vpádu ruských vojsk, avšak větší vliv na urbanistický vývoj Ostrova událost neměla.

V této kapitole budeme čerpat z kronik města do r. 1989, zápisů ze schůzí pléna MěstNV a nedatované uliční mapy Ostrova.⁴⁴² Názvy ulic se v pramenech objevují již ve zkrácené formě, tedy bez apelativ ulice či třída. Tato skutečnost se netýká náměstí ani jiných neuličních objektů.

1) Orientační urbanonyma

➤ *Urbanonyma motivovaná směrem (polohou)*

Na Kopci

Ulice *Na Kopci* vychází z ulice *Únorového vítězství* a uzavírá město z východní strany (dále se nacházejí pouze louky a lesy). Urbanonymum je motivováno polohou ulice, která se nachází na vyvýšenině lidově zvané *Kopce*. Ačkoliv je ve městě několik kopců, pouze tento nese název, který vznikl prostřednictvím jazykového procesu proprializace.

Nad Nádražím

Ulice byla postavena pravděpodobně již v rámci sedmé stavební etapy roku 1955⁴⁴³ jako pokračování ulice *Na Příkopě*. Svědčí o tom mapa z konce 50. let, na které je však nepojmenována. Ve starší mapě už lze název nalézt, je motivován svou polohou, protože se nachází přímo nad vlakovým nádražím.

U Nemocnice

Nemocnice byla v Ostrově slavnostně otevřena 2. 12. 1961. Kronikář o ní píše jako o nejmodernější nemocnici ve střední Evropě, a to jak po stránce stavební, tak co se týče vybavy.⁴⁴⁴ Komunikace nesoucí název *U Nemocnice* začínala u křižovatky ulic

⁴⁴¹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 249.

⁴⁴² Předpokládáme, že mapa musela vzniknout po roce 1961, jelikož již uvádí 2. ZŠ postavenou v tomto roce. Zároveň její datace připadá před rok 1982, protože neuvádí 1. ZŠ postavenou roku 1982.

⁴⁴³ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

⁴⁴⁴ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, s. 297.

Zápotockého a *Volgogradské* a vedla až k budově nemocnice, která se nachází na severovýchodě města na klidném místě vzdáleném od rušného města.

Název ulice byl schválen 25. 8. 1964 na 2. plenárním zasedání Městského národního výboru (dále MěNV).⁴⁴⁵

➤ *Urbanonyma motivovaná charakterem*

Krátká

Urbanonymum této ulice bylo motivováno její délkou, měří totiž pouhých 180 m⁴⁴⁶ a je jednou z nejkratších ulic města. Vychází z *Nádražní ulice* a vede jižně k mostu železniční tratě, pod nímž protéká říčka Bystřice. Ulice byla pravděpodobně vybudována již v minulém období (soudě podle mapy z konce 50. let), avšak tehdy spadala pod *Nádražní ulici*.

Letohrádek (pův. Zámeček)

Významná památka nacházející se v parku byla postavena na konci 17. století. V předcházejícím období byla známa pod názvem *Zámeček*, v předválečném období dokonce jako *Gartenhaus*. Urbanonymum *Letohrádek* se začalo objevovat v městských kronikách 60. let 20. století. Bylo pravděpodobně změněno v souvislosti se zřízením městské galerie, která si *Letohrádek* zvolila jako své sídlo.⁴⁴⁷

Název vychází z charakteru budovy, která původně sloužila k letní rekreaci pánů Ostrova. V 19. století byla využívána jako letní restaurace.⁴⁴⁸ Urbanonymum tedy nepřešlo do jiné významové kategorie a je užíváno i v současnosti.

⁴⁴⁵ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna MěstNV od 28. 1. do 8. 12. 1964*, inv. č. 340, ev. č. N27.

⁴⁴⁶ *Googlemaps.com* [online]. [cit. 2014-04-25].

⁴⁴⁷ *Historie. Letohrádek Ostrov* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.letohradekostrov.cz/historie>

⁴⁴⁸ *Tamtéž*.

➤ *Urbanonyma motivovaná blízkým významným objektem*

Brigádnická

Nově vybudovaná ulice se nacházela za obchodním domem *Brigádník*, který byl postaven v rámci páté etapy roku 1955.⁴⁴⁹ Urbanonymum je motivované právě tímto objektem. Ke schválení názvu došlo 25. 8. 1964 na 2. plenárním zasedání MěNV.⁴⁵⁰

2) Honorifikační urbanonyma:

➤ *Urbanonyma motivovaná osobností regionálního či celorepublikového významu, příp. vyjádřením úcty ke skupinám*

Fibichova

Fibichova ulice je uvedena v zápisu z 2. plenárního zasedání MěNV roku 1964.⁴⁵¹ V mapě Ostrova však vyobrazena není. Zápis uvádí, že se jedná o ulici vedoucí z *Leninovy třídy* do *třídy Slovenského národního povstání*. Pokud přihlédneme k mapě současného Ostrova, mohlo se jednat o uličku mezi ulicí *9. května* a *Palackého* (v současnosti je tato ulička přiřazena k ulici *Masarykově* (pův. ulici *9. května*).

Název byl inspirován osobností Zdeňka Fibicha (1850–1900), významného českého skladatele, představitele hudebního romantismu.⁴⁵²

Klicperova

Klicperova ulice byla nově vybudována ve volném prostoru mezi ulicemi *Tylovou* a *Komenského* za účelem propojení *Lidické* a *Leninovy třídy*. Návrh názvu byl odsouhlasen při 2. plenárním zasedání MěNV roku 1964.⁴⁵³

Motivem se stala osobnost V. K. Klicpery (1792–1859)⁴⁵⁴ a jeho zvolení je příznačné vzhledem k názvu sousední ulice *Tylovy*. J. K. Tyl a V. K. Klicpera byli

⁴⁴⁹ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 241.

⁴⁵⁰ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna MěstNV od 28. 1. do 8. 12. 1964*, inv. č. 340, ev. č. N27.

⁴⁵¹ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna MěstNV od 28. 1. do 8. 12. 1964*, inv. č. 340, ev. č. N27.

⁴⁵² *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 344, s. 716–717.

⁴⁵³ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna MěstNV od 28. 1. do 8. 12. 1964*, inv. č. 340, ev. č. N27.

významní dramatici 19. století. Obě ulice navíc zapadají do linie urbanonym pojmenovaných podle spisovatelů.

Kpt. Jaroše

Ulice *Kpt. Jaroše* je zmíněna v zápisu 2. plenárního zasedání MěNV 25. 8. 1964,⁴⁵⁵ avšak v mapě se tento název nevyskytuje. V zápisu je uvedeno, že ulice vede z *Leninovy třídy* do *třídy ČSLA*. Pokud přihlédneme k současné mapě města, mohlo se jednat o jednu ze dvou ulic vedoucích mezi ulicí *Volgogradskou* a *Sokolovskou*. V současnosti jsou přiřazeny k ulici *Luční* (pův. *Volgogradské*) a *Horské* (pův. *Sokolovské*).

Urbanonymum je motivováno osobností Otakara Jaroše (1912–1943), československého důstojníka a člena protinacistického odboje. In memoriam byl jmenován kapitánem a jako první nesovětský občan povýšen na hrdinu Sovětského svazu.⁴⁵⁶

Název zapadá do celkové významové koncepce bloku města. Ulice se pravděpodobně nacházela v sousední blízkosti *ulice Sokolovské*, což je příznačné vzhledem ke skutečnosti, že kapitán Jaroš padl v bitvě u Sokolova.

Kpt. Nálepky

Ulice *Kpt. Nálepky* byla pojmenována na 2. plenárním zasedání MěNV 25. 8. 1964.⁴⁵⁷ V mapě města tato ulice však vyobrazena není. Je možné, že se jednalo o jednu z ulic vedoucích mezi ulicí *Volgogradskou* a *Sokolovskou* (viz ulice *Kpt. Jaroše*).

Východiskem názvu se stala osobnost Jana Nálepky (1912–1943), velitele 1. čs. partyzánského oddílu v SSSR bojujícího proti německé armádě. Padl v bitvě o ukrajinské město Ovruč. In memoriam byl jmenován hrdinou Sovětského svazu

⁴⁵⁴ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 365, s. 454.

⁴⁵⁵ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna MěstNV od 28. 1. do 8. 12. 1964*, inv. č. 340, ev. č. N27.

⁴⁵⁶ M. Churaň et. al., o. c. v pozn. 299, s. 281.

⁴⁵⁷ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna MěstNV od 28. 1. do 8. 12. 1964*, inv. č. 340, ev. č. N27.

a v roce 2004 brigádním generálem. Ačkoliv byl po válce oslavován jako příkladný komunistický hrdina, sám byl stoupencem Masarykovy demokracie.⁴⁵⁸

Urbanonymum se významově váže k bloku ulic pojmenovaných podle významných bitev. Ulice vede do *třídy ČSLA*, což má rovněž významovou souvislost, protože kapitán Nálepka byl členem této armády.

Nerudova

Krátká ulice vedoucí z *Mírového náměstí* severně do *Leninovy třídy*. Byla pojmenována po osobnosti J. Nerudy.

Jan Neruda (1834–1891) byl český básník, prozaik, novinář, kritik a hlavní osobnost generace májovců.⁴⁵⁹ Tato volba osobnosti zapadá do významového komplexu ulic středu města, které jsou pojmenovány po význačných spisovatelích.

Šafaříkova

Ulice *Šafaříkova* byla postavena jako spojnice tříd *Lidické* a *Leninovy* v prostoru mezi *Jungmannovou* a *Vítěznou ulicí*. Název ulice byl schválen 25. 8. 1964 na 2. plenárním zasedání MěNV.⁴⁶⁰ Východiskem pojmenování se stal P. J. Šafařík.

Pavel Josef Šafařík (1795–1861) byl český historik, jazykovědec, slavista a básník.⁴⁶¹

Zvolení právě této osobnosti do názvu ulice významově zapadalo do konceptu sousedních ulic Jungmannovy, Kollárovy, Palackého a Štúrovy motivovaných významnými osobnostmi 19. století. Jungmannova ulice nacházející se v těsném sousedství navíc odráží blízké přátelství obou osobností v reálném životě.

třída T. G. Masaryka (pův. Vítězná)

Název ulice propojující dva hlavní bulváry města *třídy Lidickou* a *Leninovu* byl původně motivován vítězstvím SSSR nad německými okupanty. Na 29. plenárním

⁴⁵⁸ Ján Nálepka. *Fórum válka* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/p/121844#121844>

⁴⁵⁹ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 347, s. 268.

⁴⁶⁰ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna MěstNV od 28. 1. do 8. 12. 1964*, inv. č. 340, ev. č. N27.

⁴⁶¹ Pavel Josef Šafařík. *Osobnosti.cz* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/pavel-josef-safarik>

zasedání MěstNV, které se uskutečnilo dne 15. 10. 1968, byl schválen návrh na přejmenování ulice při příležitosti výročí 50 let od vzniku Československé republiky. Ulice měla nést název vyjadřující úctu prvnímu československému prezidentovi T. G. Masarykovi.⁴⁶² Urbanonymum však ve městě existovalo pouhé 2 roky. Na 38. plenárním zasedání, které proběhlo dne 23. 6. 1970, bylo zjištěno, že *není přípustné měnit názvy ulic a prostranství bez vážného důvodu. Plenární zasedání tak na návrh rady zrušilo své usnesení a obnovuje původní název (Vítězná ulice).*⁴⁶³

Vančurova

Nová ulice *Vančurova* uzavírala východní stranu města a propojovala *Lidickou třídu* s *třídou Leninovou*. Byla pojmenována na 2. plenárním zasedání MěNV roku 1964.⁴⁶⁴ Východiskem urbanonyma je osobnost V. Vančury.

Vladislav Vančura (1891–1942) byl český prozaik, filmový scénárista a publicista, který se řadil k levicově orientovaným tvůrcům. Za války se stal vedoucím spisovatelské skupiny ilegálního výboru inteligence. Byl zastřelen gestapem.⁴⁶⁵

Název motivovaný jménem spisovatele V. Vančury významově souvisí s vedlejší *ulicí S. K. Neumanna*. Obě postavy byly současníci a hlásily se v první polovině 20. století k proletářskému umění.

Zápotockého

Ulice se nachází na nejsevernějším místě města. Napojuje se na *Kollárovu ulici* zleva a *Volgogradskou ulici* zprava. Ke schválení názvu *Zápotockého ulice* došlo 25. 8. 1964 na 2. plenárním zasedání MěNV.⁴⁶⁶

Urbanonymum bylo motivováno osobností Antonína Zápotockého (1884–1957), od roku 1953 pátého československého prezidenta. Ve své funkci se podílel

⁴⁶² SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna MěstNV od 16. 1. do 17. 12. 1968*, inv. č. 340, ev. č. N29.

⁴⁶³ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna Měst NV od 3. 2. do 15. 12. 1970*, inv. č. 340, ev. č. N29.

⁴⁶⁴ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna MěstNV od 28. 1. do 8. 12. 1964*, inv. č. 340, ev. č. N27.

⁴⁶⁵ M. Churaň et. al., o. c. v pozn. 395, s. 250–251.

⁴⁶⁶ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna MěstNV od 28. 1. do 8. 12. 1964*, inv. č. 340, ev. č. N27.

na organizaci politických procesů, spolurozhodoval o zatčeních a internacích, byl přímo zodpovědný za teror nastolený po roce 1948.⁴⁶⁷

➤ *Urbanonyma motivovaná významnými dny, historickými událostmi*

Kyjevská

Ulice se nacházela na východě Ostrova u městského koupaliště. Propojovala třídy *Leninovu* a *ČSLA*. Název byl schválen na 2. plenárním zasedání MěNV 25. 8. 1964,⁴⁶⁸ přičemž jeho východiskem se stala tzv. bitva o Kyjev, která proběhla v roce 1943. Bitva byla ukončena vítězstvím vojsk SSSR a Československé armády. Událost vedla k osvobození hlavního města Ukrajiny od německých okupantů.⁴⁶⁹

Ačkoliv se ulice nacházela přímo u významného orientačního bodu (koupaliště), byla pojmenována podle významové koncepce honorifikačních názvů v této oblasti. Ulice byla totiž součástí bloku ulic souvisejících s armádou a významnými bitvami.

Únorového vítězství (pův. Stalinova)

K přejmenování tohoto hlavního bulváru Ostrova vedly politické změny, o nichž jsme se již zmínili. V důsledku odmítnutí osobnosti Stalina byly ulice a města nesoucí jeho jméno přejmenovány. Původní Stalinova ulice tak dostala název *Únorového vítězství* podle tzv. Vítězného února, v němž došlo roku 1948 ke komunistickému státnímu převratu. Touto událostí byla motivovaná i ulice *Vítězná*, která v Ostrově existovala již od 50. let a do konce ústila v ulici *Únorového vítězství*.

Název byl schválen 28. května 1962 na zasedání pléna Městského národního výboru.⁴⁷⁰

⁴⁶⁷ M. Churaň et. al., o. c. v pozn. 395, s. 292–293.

⁴⁶⁸ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna MěstNV od 28. 1. do 8. 12. 1964*, inv. č. 340, ev. č. N27.

⁴⁶⁹ Kyjev 43. *Druhá válka východ* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://druhavalkavychod.euweb.cz/kyjev43.htm>

⁴⁷⁰ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, s. 367 1946–1962.

Volgogradská (pův. Stalingradská)

Ulice nesla původně jméno *Stalingradská* na počest vítězství SSSR v bitvě u Stalingradu. Ruské město *Stalingrad* však bylo v rámci destalinizace roku 1961 přejmenováno na *Volgograd*. V souvislosti s tím byla přejmenována i ulice. Stalo se tak 28. května 1962 na zasedání pléna Městského národního výboru.⁴⁷¹

➤ *Urbanonyma motivovaná abstraktními hodnotami*

Družební

Ulice propojující dvě hlavní ulice města *Únorového vítězství* a *Leninovu*. Nepojmenovaná část ulice, která ústila v *Leninově třídě* a vedla a do ulice *Zahradní* (později *Lidické*) existovala již v 50. letech. Druhý úsek, který komunikaci prodloužil až ke *Stalinově ulici*, byl vybudován v 60. letech a je vyobrazen na mapě náležící přibližně do období od r. 1961.

Ačkoliv se ve městě nachází významný objekt s názvem *Družba*, a urbanonymum by tak mohlo být orientačního charakteru, ulice se nachází ve značné vzdálenosti od této stavby. Pojmenování bylo tedy pravděpodobně motivováno hodnotou přátelství, která je překladem ruského výrazu *družba* (дружба).⁴⁷² Tento ideologický název měl symbolizovat přátelství mezi Sovětským svazem a Československem.

náměstí Republiky (pův. Mírové náměstí)

Název centrálního náměstí *Nového Města* byl přejmenován na 29. plenárním zasedání MěstNV 15. 10. 1968. Důvodem pro změnu názvu mělo být výročí 50 let Československé republiky.⁴⁷³ Urbanonymum se tak vrátilo ke své podobě, kterou mělo v období let 1945–1948. Ač byl název schválen, existoval pouhé 2 roky. Na 38. plenárním zasedání, které proběhlo dne 23. 6. 1970, bylo zjištěno, že *není*

⁴⁷¹ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36, s. 367 1946–1962.

⁴⁷² J. Vlček, o. c. v pozn. 430, s. 407.

⁴⁷³ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna MěstNV od 16. 1. do 17. 12. 1968*, inv. č. 340, ev. č. N29.

přípustné měnit názvy ulic a prostranství bez vážného důvodu. Plenární zasedání tak na návrh rady zrušilo své usnesení a obnovuje původní název (Mírové náměstí).⁴⁷⁴

SHRNUTÍ

V období let 1962–1989 se na území města vyskytovalo 96 urbanonym označujících 94 objektů. Příčinou rozdílu je skutečnost, že dva objekty byly v tomto období přejmenovány, avšak pouze na dva roky, poté jim byl navrácen původní název. Jednalo se o urbanonyma *Vítězná* → *T. G. Masaryka* a *Mírové náměstí* → *náměstí Republiky*. Názvy byly změněny při příležitosti oslav 50. výročí vzniku Československé republiky. V roce 1970 však byly objektům navráceny původní názvy kvůli vyhláše zakazující měnit názvy bez závažného důvodu. Je zajímavé, že tato pojmenování byla zvolena ve stávajícím politickém systému, zvláště pak po událostech srpna 1968.

Ačkoli stále pokračovala výstavba města, nárůst nových urbanonym již nebyl tak markantní, přibylo pouze 15 nových ulic.

Názvy náboženských budov (v počtu 9) zůstaly neměnné, stejně tak většina urbanonym označujících objekty *Starého* a *Nového Města* z let 1945–1961. Pevně přejmenována byla pouze tři urbanonyma, konkrétně: *Stalinova ulice* → *Únorového vítězství*; *Stalingradská ulice* → *Volgogradská*; *Zámeček* → *Letohrádek*. Důvodem přejmenování byl v prvních dvou případech proces destalinizace. U objektu *Letohrádek* se jednalo o změnu spojenou s nově zřízenou galerií, která pravděpodobně nový název zvolila z důvodu snadné záměny s objektem zvaným *Zámek*. V žádném z přejmenovaných objektů nebyly použity původní předválečné názvy, urbanonyma ani nepřešla do jiné významové kategorie. K přechodu došlo pouze u motivů v rámci skupiny honorifikačních jmen. Původní název *Stalinova ulice* motivovaný osobností byl změněn na název inspirovaný významnou událostí.

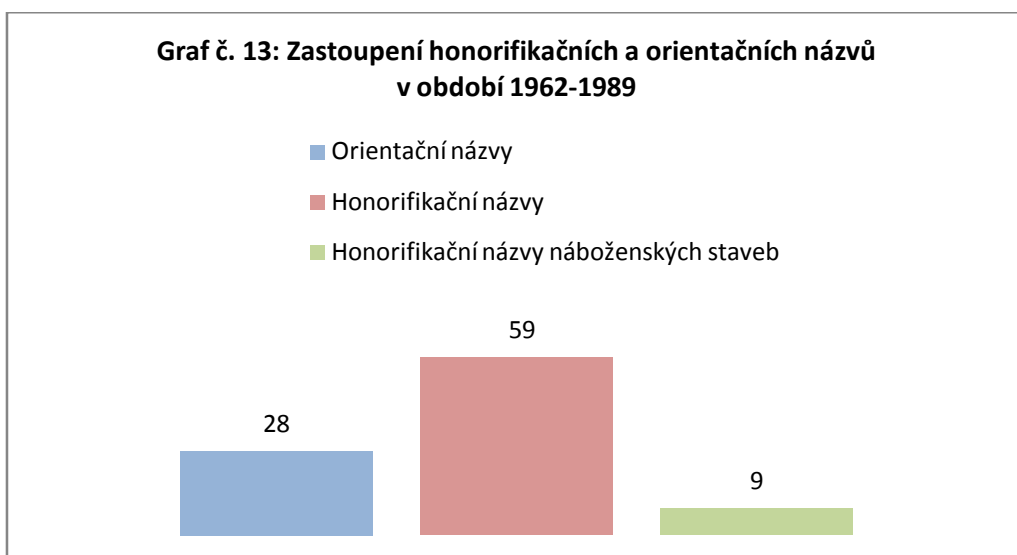
Co se týče konkrétně souboru ulic, v Ostrově se v období 1962–1989 vyskytovalo celkem 69 uličních urbanonym. Z toho nejvíce byly zastoupeny ulice s honorifikačním názvem (52 případů), orientačních jmen bylo pouze 17, nejčastěji vycházející ze směru/polohy.

⁴⁷⁴ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna Měst NV od 3. 2. do 15. 12. 1970*, inv. č. 340, ev. č. N29.

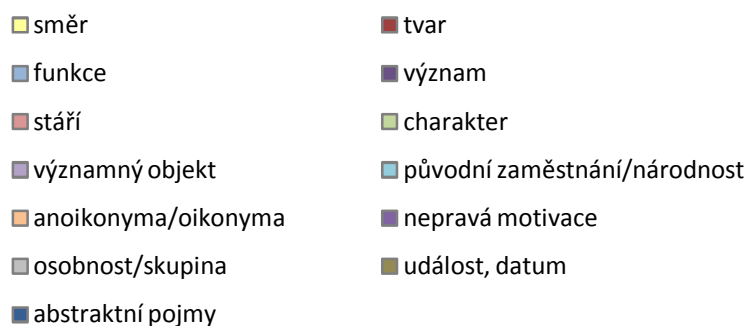
Názvy byly ve většině případů ideologicky motivované. U žádného z pojmenování již nebyla základem žijící osobnost.

Nově vzniklá honorifikační urbanonyma byla opět volena podle významové uliční koncepce. Například nově vzniklá *Šafaříkova ulice* vznikla hned vedle ulice *Jungmannovy*, *Klicperova* byla zasazena vedle ulice *Tylovy*. Významové spojení lze pozorovat i u nově vzniklé ulice *Kyjevské*, která byla součástí bloku pojmenovaného podle významných bitev a armádních činitelů, a to i přesto, že by lépe plnila funkci orientačního názvu (nacházela se přímo u významného objektu koupaliště).

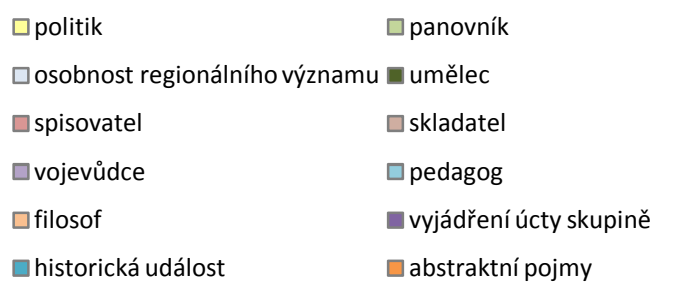
V následujícím grafu je znázorněn poměr honorifikačních a orientačních jmen a jejich motivačních typů v tomto období. V posledním grafu je zobrazeno zastoupení jednotlivých východisek užitých v honorifikačních urbanonymech.

Graf č. 14: Typy motivace uplatňující se při pojmenování v období 1962-1989

Graf č. 15: Struktura motivů uplatňující se v honorifikačních názvech v období 1962-1989

Z grafů je patrné přetrvávající vyšší zastoupení honorifikačních urbanonym, která však oproti minulému období poklesla (ač nijak výrazně). Důvodem je zrušení tří ulic a jednoho náměstí s honorifikačními názvy.

Výrazná změna nenastala ani u skupiny orientačních názvů. Nejproduktivnější motivací byl směr, dále charakter a poté významný objekt. U urbanonym pojmenovaných podle směru došlo k nárůstu o 3 nové názvy. Pojmenování motivovaná tvarem, významem či anoikonymy/oikonymy se v tomto období v Ostrově nevyskytovala.

Co se týče jednotlivých motivů honorifikačních urbanonym, k mírnému procentuálnímu poklesu došlo u jmen motivovaných významnými spisovateli, ale přesto nadále zůstávají nejčastějším motivačním východiskem. Druhou nejpočetnější skupinou jsou významné dny a historické události následované politiky. Nárůst lze sledovat u kategorie názvů podle abstraktních hodnot a vojevůdců. Volena byla především taková honorifikační urbanonyma, aby zapadala do již vytvořených významových celků ulic.

V souvislosti s událostmi roku 1968 nenastaly žádné proměny městského názvosloví. Naopak překvapivě na konci tohoto roku došlo k pojmenování jedné ulice po T. G. Masarykovi, do té doby nepřístupné osoby.

Jediným nezastoupeným motivem honorifikačních názvů byla stále osobnost regionálního významu.

6.6 Urbanonyma od roku 1990

Nespokojenost s komunistickým vedením státu projevovala veřejnost na celém území republiky (včetně Ostrova), přičemž toto napětí vyvrcholilo v listopadu a prosinci roku 1989. Komunistický režim byl svržen. Komunističtí představitelé Ostrova byli odvoláni a do rady města byli zvoleni noví členové.⁴⁷⁵ Po tomto společenském převratu si mnozí obyvatelé začali stěžovat na některé názvy ulic a náměstí připomínající bývalý režim. Městský národní výbor tyto stížnosti začal řešit dne 22. března 1990 na 21. plenárním zasedání. Bylo schváleno přejmenování tří ulic a jednoho náměstí.⁴⁷⁶

K dalším návrhům přejmenování ulic (tentokrát ve větším rozsahu ve snaze zbavit město ideologicky motivovaných názvů) došlo 6. září 1990 na 23. plenárním zasedání městského národního výboru. *V návrhu změn ulic komise vycházela z místních názvů a s přihlédnutím k tomu, aby názvy byly složeny jen z jednoho slova, bez číselných údajů.*⁴⁷⁷ Ulice byly zveřejněny v Ostrovských novinách a občané je okamžitě přijali za své.⁴⁷⁸ Nové pojmenování ulic však mohlo být kodifikováno a uvedeno do praxe až po schválení novým zastupitelstvem. Jednání se uskutečnilo 1. 4. 1991 a všechna navržená pojmenování byla přijata (výjimku tvořily dvě ulice, u nichž zastupitelstvo názvy přehodilo).⁴⁷⁹

Architektonický rozvoj města se ani po roce 1990 nezastavil, bylo postaveno několik nových ulic, které jsou tvořeny rodinnými domy. Historické jádro Ostrova bylo v roce 1992 prohlášeno městskou památkovou zónou a od roku 1993 až do současnosti probíhá rekonstrukce celého zámeckého areálu, ulice *Starého Města* byly vydlážděny a upraveny. Návrat k historickým kořenům město stvrdilo přijetím insignií – znaku, praporu a pečeti vycházejících z historických předloh.

V této kapitole vycházíme především z *Kronik města* (1990, 1991, 2004, 2008), v nichž se nachází zápisy z jednání městského výboru a zastupitelstva.

⁴⁷⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 262–264.

⁴⁷⁶ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1990*, inv. č. 44, kart. K44, s. 30–31.

⁴⁷⁷ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1990*, inv. č. 44, kart. K44, s. 71.

⁴⁷⁸ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1990*, inv. č. 44, kart. K44, s. 71.

⁴⁷⁹ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352, s. 17–18.

Dalším pramenem je současná mapa Ostrova,⁴⁸⁰ seznam ulic Ostrova, který eviduje Ministerstvo vnitra České republiky⁴⁸¹ a mapka historického jádra města.⁴⁸²

1) Orientační urbanonyma

➤ *Urbanonyma motivovaná směrem (polohou)*

Horská (pův. Sokolovská)

Ulice byla roku 1991⁴⁸³ oficiálně přejmenována z názvu motivovaného bitvou u ukrajinského města *Sokolovo* na ulici *Horskou*. Tento název vychází z polohy komunikace, která se nachází na severu města a směřuje ke *Krušným horám*, pod nimiž město leží. Ačkoliv byl název původně honorifikační, po změně přísluší k orientačním urbanonymům.

Na Máchadle

Roku 1995⁴⁸⁴ byla rekonstruována krátká ulička v části *Starého Města*, která propojuje ulici *Dlouhou* a *Jáchymovskou*. V historii nebyla úředně pojmenována. Nové jméno bylo zvoleno podle starého lidového názvu. Tento prostor se totiž v minulosti lidově nazýval *Na Máchadle*. Důvodem byl mlýnský náhon, který tudy vedl již od 17. století a sloužil k máchání prádla.⁴⁸⁵

⁴⁸⁰ Ostrov. *Googlemaps.com* [online]. [cit. 2014-04-25].

⁴⁸¹ Ostrov. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/adresy/Region.aspx?regid=15877>

⁴⁸² Historické jádro Ostrova. *Ostrov* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: http://www.ostrov.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=11588&id_dokumenty=2705

⁴⁸³ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352, s. 19.

⁴⁸⁴ Souhrn nákladů vložených do území MPZ v letech 1994–2009. *Ostrov* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: www.ostrov.cz

⁴⁸⁵ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 57.

Pod Křížkem

Nově vybudovanou ulici nacházející se u městské nemocnice tvoří novostavby rodinných domů. Urbanonymum vychází z polohy ulice, která se nachází pod kopcem zvaným *Křížek*. Tato vyvýšenina je pojmenována podle velkého dřevěného kříže, který je její dominantou.⁴⁸⁶

Severní (pův. Zápotockého)

Ulice nacházející se na nejsevernější části města byla původně pojmenována podle pátého československého prezidenta. Specifická poloha ulice byla také východiskem nového názvu, které bylo městským národním výborem navrženo roku 1990.⁴⁸⁷ Urbanonymum bylo následně úředně kodifikováno na 2. jednání městského zastupitelstva 1. 4. 1991⁴⁸⁸ a stalo se orientačním typem názvu.

náměstí U Brány (pův. náměstí 5. května)

Malé náměstí se nachází v historickém jádru města a původně neslo název motivovaný květnovým povstáním, které se událo 5. května 1945. Roku 1990 bylo navrženo městským národním výborem zrušení tohoto prostoru, protože se zde nachází pouze 4 domy, a následné zařazení do *Jáchymovské* a *Hroznětínské* ulice.⁴⁸⁹ Tento návrh byl o rok později schválen i městským zastupitelstvem.⁴⁹⁰ V rámci rekonstrukce *Starého Města* a návratu k jeho původní historii bylo náměstí obnoveno a pojmenováno podle své polohy. Nachází se totiž u místa, v němž v minulosti stávala tzv. *Horní brána* (původní místo je barevně vyznačeno), která chránila vstup do města ze směru od vesnice *Kfely*.⁴⁹¹ Urbanonymum, které bylo ve všech obdobích historie honorifikačním se přesunulo do kategorie orientačních názvů.

⁴⁸⁶ Na základě sdělení Jaroslava Janeckého (nar. 1952), 10. 4. 2014.

⁴⁸⁷ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1990*, inv. č. 44, kart. K44, s. 71.

⁴⁸⁸ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352, s. 18.

⁴⁸⁹ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1990*, inv. č. 44, kart. K44, s. 71.

⁴⁹⁰ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352, s. 18.

⁴⁹¹ Historické jádro Ostrova. *Ostrov* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

http://www.ostrov.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=11588&id_dokumenty=2705

U Koupaliště (pův. Kyjevská)

Ulice obloukového tvaru vychází z *Hlavní třídy* a ústí v ulici *Májové* na východě města. Vzhledem k tomu, že se nachází přímo u městského koupaliště, byla podle této polohy také pojmenována, a to na 2. jednání městského zastupitelstva 1. 4. 1991.⁴⁹² Ačkoliv bylo toto koupaliště postaveno již začátkem 60. let, původní název ulice byl motivován bitvou o Kyjev, aby zapadal do komplexu názvů se stejnou motivací. Urbanonymum přešlo z kategorie honorifikačních jmen do orientačních.

➤ *Urbanonyma motivovaná funkcí*

Obchodní

Nová ulice byla vybudována na severozápadní straně města. Jedná se o jakýsi ostrůvek oddělený od zbytku města. Ulice je tvořena pouze obchodními centry, které zde byly postaveny v roce 2008–2009.⁴⁹³ Z této skutečnosti pramení funkce ulice, kterou je spojovat jednotlivé obchodní domy.

Průmyslová

Průmyslová ulice, rovněž zvaná jako *Průmyslová zóna*, byla postavena v letech 2000–2002⁴⁹⁴ na jižním okraji ve směru na Karlovy Vary. Vybudována byla na místě původních luk, zcela odděleně od města. Ulice propojuje průmyslové podniky, které tuto oblast výlučně tvoří.

➤ *Urbanonyma motivovaná významem*

Hlavní třída (pův. Leninova)

Ulice byla před rokem 1989 známa pod názvem *Leninova třída*. I v současnosti je možné lidový název *Leninka* slyšet od starší generace.

Urbanonymum bylo však změněno, a to na 2. jednání městského zastupitelstva 1. 4. 1991.⁴⁹⁵ Motivací se stal samotný význam ulice. Tento široký bulvár prochází

⁴⁹² SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352, s. 18.

⁴⁹³ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 2008*, č. fondu 1352, s. 57.

⁴⁹⁴ Nové průmyslové zóny zaostávání Karlovarského kraje nezastavily. *Regiony24* [online]. 2008 [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: http://www.regiony24.cz/clanek/clanek.aspx?id_clanku=31843

⁴⁹⁵ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352, s. 18.

centrem města a nachází se na něm významné objekty jako pošta, městský úřad, *Družba*, policejní stanice a další. Vede ze západní strany *Nového Města* až na východní okraj a propojuje veškeré ulice vedoucí středem Ostrovem.

Je zde patrný přechod názvu ze skupiny honorifikačních jmen k orientačním.

➤ *Urbanonyma motivovaná stářím*

Staré náměstí (pův. náměstí K. Gottwalda)

Náměstí bylo přejmenováno jako jedno z prvních urbanonym ve městě. Stalo se tak na 21. plenární zasedání MěstNV dne 22. března 1990.⁴⁹⁶ Jeho původní ideologická motivace nebyla v novém režimu vhodná, a tak byl zvolen název, který náměstí vystihuje z hlediska jeho stáří. Středem *Starého Města* je totiž již od 14. století.⁴⁹⁷ Urbanonymum přešlo ze skupiny honorifikačních názvů zpět k orientačním, k nimž spadalo již od svého vzniku (*Marktplatz*).

Mezi občany Ostrova je všeobecně rozšířena zkratka názvu, kterou se náměstí označuje, a to *Starák*.

➤ *Urbanonyma motivovaná blízkým významným objektem*

Klášterní areál (pův. Staroměstské náměstí)

Prostor, který je rovněž neoficiálně nazývaný *Posvátný okrsek*, byl původně pojmenován jako *Staroměstské náměstí*. Areál se nachází na severní straně *Zámeckého parku* a tvoří jej náboženské objekty z období baroka – *piaristický klášter*, *kostel Zvěstování Panny Marie*, *kaple sv. Anny*, *kaple sv. Floriána* a *kaple Panny Marie Einsiedelnské*. Od 50. let 20. století zde sídlil vojenský útvar. V důsledku této skutečnosti byl prostor velmi poničen. Rozsáhlá rekonstrukce probíhající v letech 2001–2007 všem památkám vrátila původní podobu a zpřístupnila je veřejnosti.⁴⁹⁸

Urbanonymum bylo motivováno blízkou dominantou místa *piaristickým klášteřem*.

⁴⁹⁶ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1990*, inv. č. 44, kart. K44, s. 30–31.

⁴⁹⁷ L. Zeman, o. c. v pozn. 17, s. 33–37.

⁴⁹⁸ *Památky. Klášterní areál v Ostrově*[online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://klaster-ostrov.webnode.cz/pamatky/>

Radniční

Krátká ulička byla zrekonstruována v rámci opravy *Starého Města*. Vychází ze *Starého náměstí* a vede do *Dlouhé ulice*. Pojmenování je motivované významným objektem, který se v ní nachází, tzv. *Radnicí*.

Zámecký park (pův. park Kultury a oddechu)

Park kdysi prohlašovaný za osmý div světa prošel mnoha proměnami. Od pompézní zahrady s bohatou sochařskou výzdobou po zchátralý prostor nevypovídající nic o své původní historické podobě. Urbanonymum užívané v předchozím období bylo motivováno funkcí parku. Po revoluci byl park přejmenován, aby byla zdůrazněna jeho historicita a příslušnost k budově *Zámku*. V roce 1993 byla zahájena rekonstrukce celého *Zámeckého parku* částečně do podoby z období 17.–18. století, avšak se zachováním většího množství zeleně.⁴⁹⁹ Rekonstruován byl i *Palác princů*, *Kláštevní areál* a v současné době probíhá stavební obnova *Zámku*.

➤ *Urbanonyma motivovaná původním zaměstnáním/národností obyvatel*

Studentská (pův. Moskevská)

Ulice s původním názvem motivovaným tzv. bitvou o Moskvu byla přejmenována jako jedna z prvních ulic, a to již 22. 3. 1990.⁵⁰⁰ Důvodem zvolení nového pojmenování bylo, podle našeho názoru, gymnázium, které se v ulici nachází. Motivací názvu se tak stali její „obyvatelé“ – studenti. Oproti tomu *Studentský most*, který jsme zařadili do honorifikačních názvů, nemá žádnou významovou souvislost se studenty či studiem.

⁴⁹⁹ Město Ostrov a obnova zámeckého parku v Ostrově. *eStav.cz* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.estav.cz/region/karlovarsko/ostrov.asp>

⁵⁰⁰ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1990*, inv. č. 44, kart. K44, s. 30–31.

➤ *Urbanonyma motivovaná anoikonymy/ oikonymy*

Klínovecká (pův. Thälmannova)

Podle původního návrhu z 23. plenárního zasedání MěstNV roku 1990 mělo toto urbanonymum označovat spojené původní ulice *9. května* a *Vítěznou*.⁵⁰¹ Zvolený název byl městským zastupitelstvem přijat, ale ulice, které měl označovat, schváleny nebyly. Jméno bylo použito pro původní *Thälmannovu ulici* nacházející se jižně od *Mírového náměstí*.⁵⁰²

Název je odvozen od anoikonyma označujícího nejvyšší vrchol *Krušných hor*. Ulice k hoře nesměřuje ani se nenachází v její bezprostřední blízkosti, název tak spadá k motivaci pomístním jménem.

Krušnohorská (pův. Únorového vítězství)

Jedna z hlavních ulic města prošla přeměnou v každém historickém období. Střídaly se jak samotné názvy, tak významové kategorie urbanonyma. Od prvotního orientačního typu motivovaného blízkým objektem nádraží přešlo k honorifikačním typům vyjadřujícím úctu T. G. Masarykovi, J. Stalinovi a události únorového převratu roku 1948 až k současnému orientačnímu názvu, který je motivován názvem blízkého pohoří. Ulice však k němu nesměřuje ani se nenachází v jeho bezprostřední blízkosti, proto ji zařazujeme do kategorie názvů motivovaných anoikonymem.

Ulice byla pojmenována dne 22. 3. 1990 na 1. plenárním zasedání MěstNV.⁵⁰³

➤ *Urbanonyma s nepravou orientační motivací*

Borecká (pův. Jaselská)

Ulice *Borecká* spadala v minulém období do komplexu ulic pojmenovaných podle vítězných bitev armády SSSR nad Německem. Po revoluci byl tento významový blok zrušen a ulice přejmenovány. Původní *Jaselská ulice* tak byla na 2. jednání městského zastupitelstva dne 1. 4. 1991⁵⁰⁴ pojmenována jako *Borecká*. Toto

⁵⁰¹ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1990*, inv. č. 44, kart. K44, s. 71.

⁵⁰² SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352, s. 19.

⁵⁰³ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1990*, inv. č. 44, kart. K44, s. 32–33.

⁵⁰⁴ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352, s. 18.

urbanonymum má nepravou orientační motivaci, nenachází se totiž u žádného boru či borku ani k němu nevede.

Habrová

Ulice je tvořena zástavbou rodinných domů a nachází se v klidném prostředí vzdáleném od centra, přímo u městské nemocnice. Byla postavena roku 2004 a pojmenována jako *Habrová*.⁵⁰⁵ V tomto prostoru byl vytvořen komplex pěti ulic, jejichž názvy jsou motivovány přírodou. Jedná se o nepravou orientační motivaci, která byla zvolena především za účelem jisté reklamní funkce. Název v potenciálních kupcích domů evokuje pozitivní asociace spojené s klidnou a tichou lokalitou. Tyto názvy jsou v současné době v oblibě.

Jedlová

Ulice byla postavena v klidné lokalitě u nemocnice jako jedna z pěti ulic, které mají v názvu přírodní motiv. Název ulice byl schválen roku 2004⁵⁰⁶ a má nepravou orientační motivaci, v ulici se totiž nenachází jedlový les. Tento název vzbuzuje kladné emoce, a je tak vhodným reklamním názvem zvoleným za účelem nalákání nových obyvatel.

Lesní

Ulice byla vybudovaná u městské nemocnice v roce 2004 a tvoří ji zástavba rodinných domů. Téhož roku byl zastupitelstvem města schválen název *Lesní*.⁵⁰⁷ Toto urbanonymum je jedním z nejčastějších názvů v České republice (celkem u 343 ulic).⁵⁰⁸

Urbanonymum má nepravou orientační motivaci. Název byl zvolen z důvodu jisté reklamní funkce, vyvolává totiž pozitivní asociace, evokuje tiché a klidné prostředí vhodné pro stavbu či koupi rodinného domu. Pojmenování významově zapadá do komplexu pěti ulic, které se v tomto prostoru nacházejí a jejichž východiskem je přírodní motiv.

⁵⁰⁵ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 2004*, č. fondu 1352, s. 46.

⁵⁰⁶ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 2004*, č. fondu 1352, s. 46.

⁵⁰⁷ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 2004*, č. fondu 1352, s. 46.

⁵⁰⁸ Lesní v městech a obcích České republiky. *Kurzy.cz* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://regiony.kurzy.cz/?q=lesn%C3%AD>

Lipová (pův. Marxova)

Ulice se původně nacházela v bloku ulic pojmenovaných po revolucionářích spjatých s komunistickými idejemi. Po rozpadu režimu byla tato ideologická urbanonyma zrušena a ulice dostaly nové názvy. Stalo se tak 1. 4. 1991.⁵⁰⁹ Bohužel však již nebyl dodržen významový koncept. Dvě ulice byly motivovány významným spisovatelem (*Seifertova, Halasova*), avšak ulice *Lipová* a *Klínovecká* z tohoto bloku vybočují, dokonce přešly z kategorie honorifikačních jmen k orientačním. Název *Lipová* má nepravou orientační motivaci a v současnosti je považován za jistý trend v oblasti pojmenovávání ulic. Evokuje totiž pozitivní emoce.

Luční (pův. Volgogradská)

Ulice byla přejmenována na 2. jednání městského zastupitelstva dne 1. 4. 1991⁵¹⁰ po předchozím návrhu městského národního výboru.⁵¹¹ Vede z *Hlavní třídy* na sever města do ulice *Severní*. Původní honorifikační název byl změněn na urbanonymum s nepravou orientační motivací. Urbanonymum má určitý venkovský příznak, je tedy vhodným reklamním pojmenováním, protože evokuje v potenciálních obyvatelích ulice asociace klidu, ticha a pohody, a to i přesto, že se ulice nachází v rušném centru města.

Smrková

Ulice je tvořena novostavbami rodinných domků a byla vybudována roku 2004 u objektu nemocnice. Jelikož je součástí bloku ulic s názvy motivovanými přírodou, byla pojmenována jako *Smrková*.⁵¹² Název má reklamní funkci, jelikož evokuje pozitivní asociace. Tato urbanonyma jsou příznačná pro nové zástavby a v současnosti se často objevují.⁵¹³

⁵⁰⁹ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352, s. 19.

⁵¹⁰ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352, tamtéž..

⁵¹¹ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1990*, inv. č. 44, kart. K44, s. 71.

⁵¹² SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 2004*, č. fondu 1352, s. 46.

⁵¹³ Smrková v městech a obcích České republiky. *Kurzy.cz* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://regiony.kurzy.cz/?q=smrkov%C3%A1>

Topolová

Ulice nacházející se v bloku dalších ulic pojmenovaných podle stromů. Byla pojmenována roku 2004.⁵¹⁴ Motivace tohoto názvu je nepravá, jelikož se v okolí žádné topoly nenacházejí.

2) Honorifikační urbanonyma:

➤ *Urbanonyma motivovaná osobností regionálního či celorepublikového významu, příp. vyjádřením úcty ke skupinám*

Čapkova (pův. Fučíkova)

Název ulice vystavěné na jihu města byl ke dni 1. 4. 1990 změněn z tendenčního názvu motivovaného J. Fučíkem na pojmenování podle jednoho z bratří Čapků.⁵¹⁵ Urbanonymum tak zůstalo honorifikačním, dokonce byl zachován stejný typ motivu.

Karel Čapek (1890–1938) a Josef Čapek (1887–1945) byli významní čeští spisovatelé, kteří tvořili jak odděleně (Josef byl rovněž malířem a scénografem, Karel novinářem a překladatelem), tak společně.⁵¹⁶

Halasova (Engelsova)

Ulice s původním názvem zapadajícím do komplexu urbanonym motivovaných komunistickými revolucionáři byla v roce 1991 úředně přejmenována městským zastupitelstvem.⁵¹⁷ Motivací názvu se stala osobnost F. Halase, název tak zůstal honorifikačním.

František Halas (1901–1949) byl významným českým básníkem, pro jehož básně jsou typické motivy smrti, zániku, zmaru a beznaděje.⁵¹⁸

Masarykova (pův. 9. května a Vítězná)

Název motivovaný prvním československým prezidentem T. G. Masarykem měl původně označovat ulici *Thälmannovu* (dnes *Klínoveckou*) a název *Klínovecká* dvě

⁵¹⁴ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 2004*, č. fondu 1352, s. 46.

⁵¹⁵ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1990*, inv. č. 44, kart. K44, s. 30.

⁵¹⁶ M. Churaň et. al., o. c. v pozn. 299, s. 84–85.

⁵¹⁷ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352, s. 18.

⁵¹⁸ M. Churaň et. al., o. c. v pozn. 299, s. 193–194.

spojené ulice *9. května* a *Vítěznou*, jak navrhoval městský národní výbor.⁵¹⁹ Zastupitelstvo města však tento návrh nepřijalo,⁵²⁰ pravděpodobně z důvodu nedostatečné prestižnosti urbanonyma, které by mělo pojmenovávat hlavní ulici vedoucí kolmo centrem města. Názvy tedy byly prohozeny.

Seifertova (pův. Dimitrovova)

Ulice nacházející se v centru města, jižně od *Mírového náměstí*, byla původně označena honorifikačním názvem motivovaným osobností G. Dimitrova. Vzhledem k tomu, že tato osobnost byla spjata s komunistickým režimem, byla nahrazena spisovatelem J. Seifertem. K přejmenování došlo na 2. jednání městského zastupitelstva 1. 4. 1991.⁵²¹

Jaroslav Seifert (1901–1986) byl významný český básník, jehož tvorba se po prvotním ovlivnění proletářskou poezií ustálila v žánru zvaném poetismus. Jako jediný český spisovatel obdržel Nobelovu cenu.⁵²²

Oranžerie Václava Havla

Po smrti prvního českého prezidenta Václava Havla byla v Ostrově rozpoutána diskuze o uctění jeho památky. Návrhy zněly pojmenovat dosud neoznačené ulice, a to buď spojnici mezi ulicemi *S. K. Neumanna* a *Mánesovou*, či nepojmenované ulice u *Mírového náměstí*.⁵²³ Nakonec nebyla uskutečněna žádná z možností a po tomto významném státníkovi byla pojmenována pouze oranžerie, která je součástí *Paláce princů v Zámeckém parku*. Nové urbanonymum bylo schváleno zastupitelstvem 1. 10. 2012, a to ihned po obdržení souhlasu od Dagmar Havlové.⁵²⁴

Václav Havel byl nejen prezidentem, ale rovněž dramatikem a esejistou, osobností symbolizující pád komunismu.⁵²⁵

⁵¹⁹ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1990*, inv. č. 44, kart. K44, s. 71.

⁵²⁰ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352, s. 18.

⁵²¹ SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352, s. 18.

⁵²² M. Churaň et. al., o. c. v pozn. 299, s. 118.

⁵²³ Petr Kozohorský. Ulice Václava Havla? Na mapě Ostrova se možná objeví! *Karlovarský deník* [online]. 2011 [cit. 2014-05-08]. Dostupné z:

http://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/ulice-vaclava-havla-na-mape-ostrova-se-mozna.html

⁵²⁴ Oranžerie Václava Havla. *Městská knihovna Ostrov* [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

<http://mkostrov.cz/2012/10/oranzerie-vaclava-havla/>

⁵²⁵ M. Churaň et. al., o. c. v pozn. 299, s. 201.

➤ *Urbanonyma motivovaná významnými dny, historickými událostmi*

Májová (pův. třída Československé lidové armády a třída Slovenského národního povstání)

Dlouhá ulice na severu města vznikla spojením dvou ulic původně pojmenovaných honorifikačními názvy. Nový název byl zvolen na 2. jednání městského zastupitelstva 1. 4. 1991⁵²⁶ a stále spadal do kategorie honorifikačních jmen. Stejně jako původní část nazvaná *třída SNP* bylo i nové urbanonymum motivováno významnou historickou událostí – tzv. květnovým povstáním, které vypuklo v květnu roku 1945 a znamenalo bezpodmínečnou kapitulaci Německa a definitivní ukončení druhé světové války.⁵²⁷

SHRNUTÍ

Od roku 1990 do současnosti se na území města vyskytuje 98 urbanonym označujících 98 objektů. Tato etapa města započala odstraněním většiny tendenčních a oslavných názvů spojených s bývalým režimem. Po revoluci bylo 5 ulic zrušeno a přiřčeno k jiným (*Kpt. Nálepky; Kpt. Jaroše; Fibichova; Rudé armády, Makarenkova*). Rovněž došlo ke spojení čtyř urbanonym do dvou (*9. května + Vítězná → Masarykova; Československé lidové armády + Slovenského národního povstání → Májová*). Důvodem změny názvu nebyl jen jejich ideologický příznak, ale i délka urbanonyma. Nové názvy ulic byly výlučně jednoslovné či jednoslovné s předložkou.

I v tomto období pokračovala výstavba města, a došlo tak k nárůstu 10 nových urbanonym. Názvy náboženských budov (v počtu 9) zůstaly neměnné. Co se týče Starého Města většina urbanonym zde zůstala zachována. Přejmenována byla pouze náměstí (*náměstí K. Gottwalda → Staré náměstí; náměstí 5. května → náměstí U Brány; Staroměstské náměstí → Klášterní areál*). Vzhledem k rekonstrukci celé této městské části byly nově pojmenovány 2 uličky (*Na Máchadle; Radniční*). Ačkoliv byly všechny nově utvořené názvy motivovány starými objekty, žádný z nich nebyl pojmenován podle prvotního pojmenování z doby první republiky či starší (s výjimkou urbanonyma

⁵²⁶ SOKA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352, s. 18.

⁵²⁷ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, o. c. v pozn. 365, s. 583.

Na Máchadle, které bývalo lidovým názvem). Rekonstrukce, která má za cíl obnovit původní historii místa, tak podle našeho názoru nemůže být bez těchto názvů úplná.

Nové Město prošlo větší přeměnou především z důvodu většího počtu ideologicky motivovaných urbanonym. Při procesu přejmenování však často nebyl kladen důraz na dodržení stejné významové kategorie urbanonyma a pokud ano, nebyl již dodržen shodný motiv. V důsledku toho byly narušeny významové komplexy ulic.

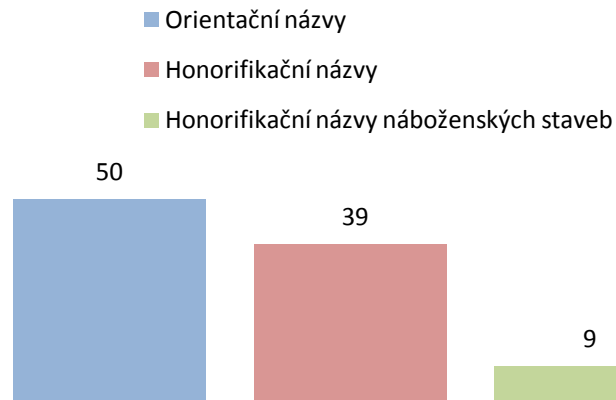
Je překvapivé, že i přes snahu odstranit všechny názvy související s režimem, byly některé zachovány až do současnosti. Jedná se například o ulici *Družební* a *Družbu* (související s ruským výrazem družba). Pravděpodobně u těchto názvů není již ideologický příznak pocíťován. Ostatní zachovaná urbanonyma přímo nesouvisela s komunistickým režimem, a nemusela tak být měněna.

Co se týče konkrétně souboru ulic, v Ostrově se v současnosti vyskytuje celkem 72 uličních urbanonym. Oproti minulému období je patrný velký pokles honorifikačních jmen ulic ve prospěch orientačních. Nejvíce jsou zastoupeny ulice s orientačním názvem (37 případů), honorifikačních jmen je 35, poměr je tedy velmi vyrovnaný. Orientační uliční urbanonyma nejčastěji vycházející ze směru/polohy.

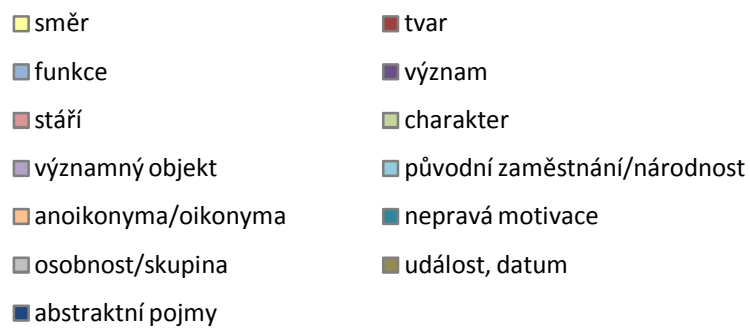
Názvy nebyly ideologicky motivované. U žádného z pojmenování nebyla základem žijící osobnost. Tendencí, která se však začala projevovat je užívání názvů s nepravou orientační motivací, které mají reklamní funkci. Úmyslně jsou volena urbanonyma evokující pozitivní asociace související s bydlením jako venkovské, tiché a klidné prostředí, a to přesto, že se ulice často nachází v rušném centru města.

V následujícím grafu je znázorněn poměr honorifikačních a orientačních jmen a jejich motivačních typů v tomto období. V posledním grafu je zobrazeno zastoupení jednotlivých východisek užitých v honorifikačních urbanonymech.

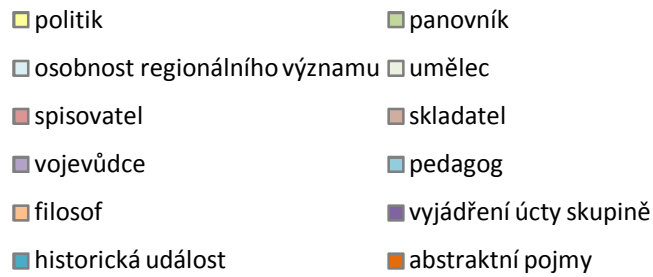
Graf č. 16: Zastoupení honorifikačních a orientačních názvů v období od r. 1990

Graf č. 17: Typy motivace uplatňující se při pojmenování v období od r. 1990

Graf č. 18: Struktura motivů uplatňující se v honorifikačních názvech v období od r. 1990

Ve srovnání s poválečnými etapami, které byly charakteristické především vyšším podílem honorifikačních urbanonym, se v období od roku 1990 počet honorifikačních jmen snížil, a to na úkor procentuálního zvýšení orientačních názvů. Poměr obou skupin je velmi vyrovnaný (56 % orientačních ku 44 % honorifikačním), avšak oproti minulému období je patrná výrazná změna (v letech 1962–1989 bylo ve městě 32 % orientačních a 68% honorifikačních názvů), to znamená nárůst orientačních urbanonym a zároveň pokles honorifikačních o celých 24 %. Tato skutečnost se blíží předválečnému stavu, v němž bylo ve městě 75 % orientačních názvů a 25 % honorifikačních. Důvodem poklesu honorifikačních názvů je jistě snaha odstranit oslavné a tendenční názvy, které byly především založené na honorifikaci.

Trendem se stalo užívání názvů s nepravou orientační motivací, které jsou pojmenovány podle přírodních motivů. Tato urbanonyma jsou užívána především pro nové zástavby (ne však nutně) a mají reklamní funkci. Svým venkovským příznakem vzbuzují v potenciálním kupci pozitivní asociace spojené s novým bydlením. Kromě nepravé orientační motivace se v urbanonimech také hojně uplatňoval motiv směru a polohy. Poprvé bylo užito urbanonymum motivované významem (*Hlavní ulice*). Do městského názvosloví se opětovně vrátily názvy motivované

anoikonymy/oikonymy (*Krušnohorská, Klínovecká*). Tato motivace urbanonym se naposledy objevila v období 1945–1948, v dalších etapách nebyla užita nebyla vůbec. Názvy motivované tvarem zastoupeny nebyly.

Co se týče jednotlivých motivů honorifikačních urbanonym, k výraznému poklesu došlo u nejpčetnější kategorie minulých let – u jmen motivovaných politiky (ze 7 případů na 2). Tento pokles je příznačný vzhledem ke skutečnosti, že v minulých obdobích byli politici důležitými činiteli při tvorbě kultu osobnosti. V současnosti se v názvech objevují pouze dva ideologicky nemotivovaní politici, a to T. G. Masaryk a V. Havel. Nejčastějším motivačním východiskem se stali spisovatelé, následovaní skladateli a abstraktními pojmy. K poklesu došlo rovněž u skupiny vojevůdců, jediným zástupcem této skupiny v současných názvech je Jan Žižka. Vůbec největší ztráta je patrná u urbanonym motivovaných významnou událostí či datem, která se snížila z 11 případů na pouhé 2. Názvů, které byly původně honorifikačními a zůstaly jimi i po přejmenování bylo pouze 6 a typ motivu byl zachován jen u *Čapkovy ulice* (pův. *Fučíkova*). Jedinými dvěma nezastoupenými motivy honorifikačních názvů byly osobnosti regionálního významu a filosofové.

7 Souhrnný přehled urbanonym

od r. 1990	1962–1989	1948–1961	1945–1948	1938–1945	do r. 1938
Alšova	Alšova	Alšova	x	x	x
Bezručova	Bezručova	Bezručova	U Starobince	Altenheim Strasse	Altenheim Strasse)
Bílá brána	Bílá brána	Bílá brána	Bílá brána	Weisses Tor	Weisses Tor
Borecká	Jaselská	Jaselská	x	x	x
Brigádnická	Brigádnická	x	x	x	x
Brigádník	Brigádník	Brigádník	x	x	x
Čapkova	Fučíkova	Julia Fučíka	x	x	x
Dlouhá	Dlouhá	Dlouhá	Dlouhá	Lange Gasse	Lange Gasse
Družba	Družba	Družba	x	x	x
Družební	Družební	x	x	x	x
Dukelských hrdinů	Dukelských hrdinů	Dukelských hrdinů	x	x	x
Dům kultury	Dům kultury	Dům kultury	x	x	x
Dvořákova	Dvořákova	Dvořákova	x	x	x
Habrová	x	x	x	x	x
Halasova	Engelsova	Engelsova/ Maxima Gorkého	x	x	x
Hlavní třída	Leninova	Leninova	x	x	x
Hornická	Hornická	Hornická	x	x	x
Horská	Sokolovská	Sokolovská	x	x	x
Hroznětínská	Hroznětínská	Hroznětínská	Hroznětínská	Konrad Henlein Strasse	Lichtenstädter Strasse

Husova	Husova	Husova	Husova	Josefgasse	Josefgasse
Jáchymovská	Jáchymovská + Rudé armády	Jáchymovská + Rudé armády	Jáchymovská + Dr. E. Beneše	Hans Knirsch Strasse + Graben Alee	Joachimsthaler Strasse + Graben
Jánský most	Jánský most	Jánský most	Jánský most	Johannis Brücke	Johannis Brücke
Jedlová	x	x	x	x	x
Jungmannova	Jungmannova	Jungmannova	x	x	x
kaple sv. Anny	kaple sv. Anny	kaple sv. Anny	kaple sv. Anny	Anna Kapelle	Anna Kapelle
kaple sv. Floriána	kaple sv. Floriána	kaple sv. Floriána	kaple sv. Floriána	Floriani Kapelle	Floriani Kapelle
kaple sv. Jana Nepomuckého	kaple sv. Jana Nepomuckého	kaple sv. Jana Nepomuckého	kaple sv. Jana Nepomuckého	Nepomuk Kapelle	Nepomuk Kapelle
kaple Panny Marie Einsiedelské	kaple Panny Marie Einsiedelské	kaple Panny Marie Einsiedelské	kaple Panny Marie Einsiedelské	Maria- Einsiedeln Kapelle	Maria- Einsiedeln Kapelle
Karlovarská	Karlovarská	Karlovarská	Karlovarská	Karlsbader Strasse	Karlsbader Strasse
Klášterní	Klášterní	Klášterní	Klášterní	Piaristen Strasse	Piaristen Strasse
kostel sv. Jakuba	kostel sv. Jakuba	kostel sv. Jakuba	kostel sv. Jakuba	St. Jakob Kirche	St. Jakob Kirche
kostel sv. Michaela	kostel sv. Michaela	kostel sv. Michaela	kostel sv. Michaela	St. Michael StadtKirche	St. Michael StadtKirche
kostel Zvěstování Panny Marie	kostel Zvěstování Panny Marie	kostel Zvěstování Panny Marie	kostel Zvěstování Panny Marie	Kirche Verkündigung Maria	Kirche Verkündigung Maria
klášter piaristů	klášter piaristů	klášter piaristů	klášter piaristů	Piaristen Kloster/Maria Treu	Piaristen Kloster/Maria Treu
Klášterní areál	Staroměstské náměstí	Staroměstské náměstí	x	x	x
Klicperova	Klicperova	x	x	x	x

Klínovecká	Thälmannova	Thälmannova	x	x	x
Kollárova	Kollárova	Kollárova	x	x	x
Krátká	Krátká	x	x	x	x
Krušnohorská	Únorového vítězství	Stalinova	38. pěšího pluku	J. Kühnl Strasse	J. Kühnl Strasse
Lesní	x	x	x	x	x
Letohrádek	Letohrádek	Zámeček	Zámeček	Lustgartenhaus/ Gartenhaus/ Gartenpavillon	Lustgartenhaus/ Gartenhaus/ Gartenpavillon
Lidická	Lidická	Lidická	x	x	x
Lipová	Marxova	Marxova	x	x	x
Luční	Volgogradská	Stalingradská	x	x	x
Máchova	Máchova	Máchova	Máchova	Goethe Strasse	Goethe Strasse
Májová	Československé lidové armády + Slovenského národního povstání	Československé lidové armády + Slovenského národního povstání	x	x	x
Malé náměstí	Malé náměstí	Malé náměstí	Malé náměstí	Kirchenplatz	Kirchenplatz
Mánesova	Mánesova	Mánesova	x	x	x
Mariánská kaple	Mariánská kaple	Mariánská kaple	Mariánská kaple	Marian Kapelle	Marian Kapelle
Masarykova	9. května + Vítězná/ T. G. Masaryka	9. května + Vítězná	x	x	x
Mírové náměstí	Mírové náměstí/ náměstí Republiky	Mírové náměstí	x	x	x
Mořičovská	Mořičovská	Mořičovská	Mořičovská	Liditzauer Strasse	Liditzauer Strasse

Myslbečkova	Myslbečkova	Myslbečkova	x	x	x
Myslívna	Myslívna	Myslívna	U Francouze	Zum Westphälner	Zum Westphälner
Na Kopci	Na Kopci	x	x	x	x
Na Máchadle	x	x	x	x	x
Na Příkopě	Na Příkopě	Na Příkopě	x	x	x
Nad Nádražím	Nad Nádražím	x	x	x	x
Nádražní	Nádražní	Nádražní	T. G. Masaryka	Sepp Dietrich Strasse	Bahnhof Strasse/ Masaryk Strasse
Nejedlého	Víta Nejedlého	Víta Nejedlého	x	x	x
Nerudova	Nerudova	x	x	x	x
Nové Město	Nové Město	Nové Město	x	x	x
Obchodní	x	x	x	x	x
Odborů	Odborů	Odborů	x	x	x
Oranžerie Václava Havla	x	x	x	x	x
Palác princů	Palác princů	Palác princů	Bílý dvůr	Weisses Schloß	Weisses Schloß
Palackého	Palackého	Palackého	x	x	x
Pod Křížkem	x	x	x	x	x
Průmyslová	x	x	x	x	x
Radniční	x	x	x	x	x
S. K. Neumanna	S. K. Neumanna	S. K. Neumanna	x	x	x
Seifertova	Dimitrovova	Dimitrovova	x	x	x

Severní	Zápotockého	x	x	x	x
Sládkova	Sládkova	Sládkova			
Smetanova	Smetanova	Smetanova	Smetanova	Untersteinbühl Strasse	x
Smrková	x	x	x	x	x
Staré Město	Staré Město	Staré Město	Staré Město	Altstadt	Altstadt
Staré náměstí	náměstí K. Gottwalda	náměstí K. Gottwalda	náměstí Republiky	Adolf Hitler Platz	Marktplatz
Staroměstská	Staroměstská	Staroměstská	Staroměstská	Schanz Strasse	Schanz Strasse
Studentská	Moskevská	Moskevská	x	x	x
Studentský most	Studentský most	Studentský most	Studentský most	Studenten Brückl	Studenten Brückl
Sukova	Sukova	Sukova	Sukova	Obersteinbühl Strasse	x
Šafaříkova	Šafaříkova	x	x	x	x
Školní	Školní	Školní	Školní	Schulgasse	Schulgasse
Šlikova	Šlikova	Šlikova	Šlikova	Schlickgasse	Schlickgasse
Štúrova	Štúrova	Štúrova	x	x	x
Topolová	x	x	x	x	x
Tylova	Tylova	Tylova	x	x	x
náměstí U Brány	náměstí 5. května	náměstí 5. května	náměstí 5. května	Lauenburg- Platz	Lauenburg- Platz
U Koupaliště	Kyjevská	x	x	x	x
U Nemocnice	U Nemocnice	x	x	x	x
Vančurova	Vančurova	x	x	x	x
Zahradní	Zahradní	Zahradní	Zahradní	Gwend Strasse	Gwend Strasse
Zámecký park	Park kultury a oddechu	Park kultury a oddechu	Park Státních lesů	Schloßpark	Schloßpark/ Lustgarten

Zámek	Zámek	Zámek	Zámek	Herzogliches Schloß	Herzogliches Schloß
Žižkova	Žižkova	Žižkova	Žižkova	Fleischergasse /Kirchengasse	Fleischergasse /Kirchengasse
x	x	B. Němcové	x	x	x
x	x	Jiráskova	Jiráskova	Leopoldgasse	Leopoldgasse
x	x	Stalinovo náměstí	Stalinovo náměstí	Schloßplatz	Schloßplatz
x	x	Švermova	x	x	x
x	x	x	x	Josefs Kapelle	Josefs Kapelle
x	x	x	x	Pfortenbrünnl	Pfortenbrünnl
x	x	x	x	Schießhaus straße	Schießhaus straße
x	x	x	x	Schloß Strasse/ Schloßgasse	Schloß Strasse/ Schloßgasse
x	x	x	x	Seufzer Alee	Seufzer Alee
x	x	x	x	Steinbühl	Steinbühl
x	x	x	x	Waisenhaus Strasse	Waisenhaus Strasse
x	x	x	x	Zapotocky Kapelle/ kaple sv. Michala	Zapotocky Kapelle/ kaple sv. Michala

8 Závěr

Předmětem diplomové práce byl výzkum urbanonym (tj. ulic, parků, ulic, náměstí, parků, sadů, mostů, významných budov a památek) nacházejících se na území města Ostrova v různých historických etapách 20. století. Získaná urbanonyma byla analyzována a roztržena z hlediska sémantické motivace. Pozornost byla zaměřena na faktory, které danou motivaci ovlivňují a jejich proměny v průběhu let. Cílem práce bylo přispět k onomastice Ostrova, jíž se dosud nikdo nezabýval.

Cílem **teoretické části** bylo představení onomastiky jako vědecké disciplíny, vymezení jejích subdisciplín a klíčových pojmů, které s oborem souvisejí. Pozornost jsme zaměřili především na charakteristiku pojmu *urbanonymum*, jeho druhy a třídění. Jelikož jsme se při tvorbě této práce nesetkali s žádnou publikací českých lingvistů, která by se dané problematice věnovala komplexně, uvádíme různé pohledy na tuto oblast. Termín *urbanonymum* se v raných onomastických pracích nevyskytoval. Jako jeden z prvních se o jeho definici pokusil R. Šrámek v článku *Urbanonymie a urbonymie* (1990). Pojem *urbanonymum* je v současnosti užíván velmi často, ačkoliv jej někteří badatelé stále nepřijímají jako název označující skupinu onym, jež zahrnuje převážně uliční názvosloví. Z klasifikací lingvistek J. Matúšové (*Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí*, 1989) a E. Krošlákové, (J. Šindelářová, *Klasifikace českých a slovenských urbanonym*, 2010), vyplývá, že urbanonyma jsou dvojího typu, rozdělená podle motivace na orientační a honorifikační. V práci jsme se zaměřili především na honorifikační skupinu. Honorifikace se projevila u českých urbanonym ve 2. polovině 19. století. Důvodem byl jak rozvoj české politiky, tak samotných měst, kterým nedostačovala původní motivační východiska. Vznikl tím nový trend, jímž bylo nejprve oslavování členů panovnických rodů, později i dalších významných osobností. Honorifikační motiv byl v průběhu dějin často využíván pro účely pěstování ideologie v různých politických režimech. Této skutečnosti odpovídají i období, v nichž byly honorifikační názvy hojně využívány (1938–1945; 1948–1989). V centru města se vždy vyskytují urbanonyma s nejsilnějším ideovým příznakem, často odkazující k slavným osobnostem. Naopak je tomu u urbanonym na periferii, která mívají pro většinu obyvatel nejasnou motivaci a při pozdějších případných změnách zůstávají zpravidla nepřejmenována. Tato skutečnost popsaná lingvistou J. Davidem byla potvrzena i v našem bádání.

V teoretické části jsme se dále zabývali současným stavem českých urbanonym, který je relativně stabilní a ke vzniku nových názvů nedochází příliš často. Výjimkou jsou nové zástavby, jejichž názvy mají často reklamní funkci. Jedná se o výrazy apelativního původu s meliorativním zabarvením, které působí kladně na psychiku člověka, evokují pozitivní asociace, exkluzivitu, prestiž, městský či venkovský příznak. Často jsou užívány motivy přírody. Ač jsou tyto názvy aktuálním trendem, vzhledem k politické bezpříznakovosti je zajištěna jejich dlouhodobá platnost.

Každé urbanonymum má druhovou a propriální složku. Podle *Pravidel českého pravopisu* (2013) by měla být druhová složka psána s malým písmenem, velké počáteční písmeno má až rozlišující bližší určení (včetně předložky). Výjimkou jsou názvy městských částí (např. *Staré Město*).

Urbanonyma v oblasti Sudet, do níž spadá i město Ostrov, jsou specifická především svou dvojjazyčnou formou. Tato pohraniční území měla před druhou světovou válkou zpravidla více obyvatel německé národnosti než české, což se projevilo i v názvech. V roce 1945 však nastal proces odsunu německého obyvatelstva a s tím spojený zlom jazykový. Výsledkem byla prudká změna z dvojjazyčného území na čistě jednojazyčné a nucená degermanizace, respektive bohemizace. V první etapě přejmenování byla změněna oikonyma, v druhé urbanonyma a následně anoikonyma. Přejmenování probíhalo dvojnásobem. Buď byl název mechanicky přeložen (překlad byl uplatňován u názvů souvisejících s prostou realitou, nikdy u honorifikačních názvů), nebo nahrazen zcela novým pojmenováním. V některých případech přejmenování byl zachován určitý sémantický vztah mezi starým a novým názvem. Tyto teoretické otázky jsme sledovali i v našem výzkumu.

V praktické části jsme se zabývali analýzou sebraných urbanonym z hlediska jejich proměn v různých etapách historického vývoje. Nejprve jsme charakterizovali Ostrov a jeho městské části z hlediska polohy, dále uvedli jejich stručnou historii a v neposlední řadě také motivaci pro vznik názvů. Do skupiny urbanonym jsme zahrnuli nejen názvy ulic, ale i pojmenování městských částí, náměstí, parků, mostů a některých významných budov. Dále jsme zařadili kaple, kostely a kláštery. Tato pojmenování náboženských budov však nezařazujeme do celkové statistiky, jelikož se v průběhu let nemění a jsou vždy honorifikační.

Urbanonyma jsme zařadili do šesti skupin podle jejich užití v různých historických etapách. Zařazené názvy jsme následně roztřídili podle motivace jejich vzniku. V rámci tohoto třídění jsme utvořili dvě primární skupiny názvů – orientační

a honorifikační. Obě kategorie zahrnovaly několik motivačních podskupin. V rámci každé kategorie byla urbanonyma ve formě hesel abecedně seřazena. Heslový odstavec charakterizuje daný objekt podle polohy, uvádí stručný popis vzniku a historie objektu (zvláště pokud přímo souvisí s názvem) a blíže vysvětluje motivaci urbanonyma. Jak jsme již zmínili, v oblasti Sudet se před válkou vyskytovala urbanonyma pouze v německém jazyce, a proto jsme se zaměřili rovněž na způsob jejich počestění, který nastal v poválečném období.

V **období do r. 1938** se na území města vyskytovalo 52 urbanonym. Nejstarší pojmenování ulic a dalších urbanonym není přesně datováno, avšak můžeme vycházet z počáteční architektonické podoby města. Město bylo zprvu velmi malé, obehnané hradbami. Nejstarší ulice se tak nacházely v centru, nejstarší stavby byly pojmenovány pravděpodobně ihned po svém vybudování. Tyto prvotní názvy byly orientačního typu. V období první republiky (především při hromadném pojmenovávání v roce 1933) se začala objevovat urbanonyma honorifikační. Vzhledem k pohraničnímu charakteru města, byly názvy věnovány panovníkům či postavám z řad německého národa. Jedinou československou osobností, která se objevila v názvu, byl T. G. Masaryk, a to pouze z důvodu neustálých žádostí české menšiny. Honorifikační urbanonyma měla v tomto období výrazně menší zastoupení než názvy orientační, jejich poměr byl 10 ku 30.

Ve válečném období let **1938–1945** bylo město přičleněno k Německu jako tzv. župa Sudety. Byl zastaven běžný život města, které se až na dvě výjimky nerozvíjelo ani stavebně. Na území města se vyskytovalo 51 urbanonym. Nově nastolený totalitní režim měl vliv na přejmenování několika názvů. Z ideologických důvodů byly voleny oslavné honorifikační názvy motivované politickými či vojenskými představiteli Říše. Východiskem byly osobnosti stále žijící, což popírá podstatu urbanonym, totiž jejich dlouhodobou platnost. Velký význam mělo i zvolení vhodných míst k přejmenování. Jednalo se o hlavní komunikační tepny města, tedy tzv. prestižní místa, což je příznačné vzhledem k tomu, že urbanonyma hrála významnou ideologicko-výchovnou roli. Důležitou událostí byl tzv. vítězný průjezd Adolfa Hitlera Ostrovem, který měl vliv na vytvoření aleje *Graben Alee* a pojmenování náměstí *Adolf Hitler Platz*. I přes nárůst jmen honorifikačního typu stále převládala orientační urbanonyma, a to poměrem 27 ku 13.

Pro poválečné období let **1945–1948** je charakteristický proces odsunu německého obyvatelstva a snaha odstranit všechny německé výrazy, tedy i urbanonyma. V roce 1945 v Ostrově nastalo největší přejmenovávání městského názvosloví

v dějinách. Nejprve byl změněn městský název *Schlackenwerth* na historické synonymum *Ostrov*, později také ostatní pojmenování. Některé názvy (celkem 18 případů + 9 názvů náboženských budov) vznikly překladem starých předválečných pojmenování (např. *Karlsbader Strasse* → *Karlovarská ulice*), a to mechanickým (*Altstadt* → *Staré Město*) či synonymickým překladem (*Piaristen Strasse* → *Klášterní ulice*). Překlad se uskutečnil nejčastěji u orientačních urbanonym, přeložená honorifikační urbanonyma byla pouze 3 (*Šlikova ulice*, *ulice T. G. Masaryka* a *Studentský most*). Tato metoda nenarušila historicitu daných míst. Druhým způsobem bylo utvoření zcela nových názvů (celkem v 18 případech). To bylo pocíťováno jako nutné především u honorifikačních jmen, jejichž východiskem byla postava ideologicky motivovaná druhou světovou válkou či pouhá osobnost německé národnosti. Aby byla zdůrazněna jistá „českost“ a národní hrdost, do honorifikačních názvů byly voleny pouze české osobnosti celorepublikového významu. Za oblíbené platily především osobnosti z dob husitství či národního obrození. Za velkou ztrátu pokládáme odstranění názvu ulice podle jediné osobnosti regionálního významu *J. Kühnla*. Název motivovaný touto osobností se již nikdy v Ostrově znovu neobjevil. Tato skutečnost má rovněž vliv na naprostou neznalost této význačné postavy u občanů města. Co se týče nově utvořených orientačních urbanonym, příčinou byla většinou dobová neaktuálnost motivace názvu. Jestliže nepočítáme urbanonyma náboženských budov, u nichž není nový název předpokládán, druhý způsob počestění byl v Ostrově produktivnější. Hromadné počestění urbanonym způsobilo jejich početný přechod do jiných kategorií. V tomto období se na území města vyskytovalo 42 urbanonym, u nichž bylo patrné pouze mírné převládající zastoupení orientační motivace, a to poměrem 18 ku 15.

V období let **1948–1961** nastal v Československé republice komunistický převrat. Nejdůležitější událostí pro město Ostrov byl vznik Jáchymovských dolů, který vyvolal potřebu výstavby nových sídlišť pro horníky. *Nové Město* vzniklo během deseti let (1949–1959). Počet urbanonym města se zdvojnásobil, a to na počet 84 názvů. Většina urbanonym *Starého Města* zůstala neměnná, k přejmenování došlo pouze v několika případech, přičemž v žádném přejmenovaném názvu nebyl dodržen shodný typ motivu. Obecným důvodem přejmenování byl buď zánik původního východiska motivace, či ideologické příčiny. U tří urbanonym byla základem pojmenování dosud žijící osobnost (*Stalinova ulice*, *Stalinovo náměstí*, *náměstí K. Gottwalda*). Nově vzniklá honorifikační urbanonyma nebyla vždy volena náhodně, byly tvořeny celé významové komplexy ulic se stejnou motivací. Nejčastějším východiskem se stali

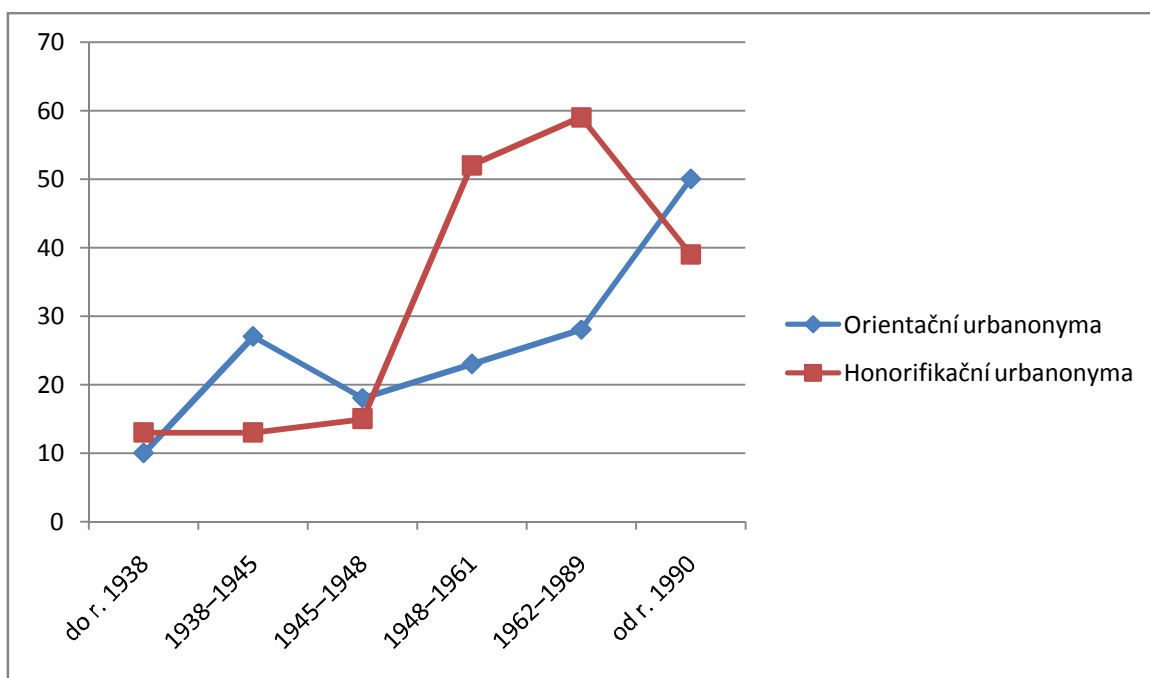
spisovatelé, a to především z dob národního obrození. Druhou nejpočetnější skupinu tvořily významné dny a historické události, u nichž došlo k výraznému nárůstu oproti minulým obdobím. Důraz byl kladen na události z druhé světové války, jimiž mohlo být zdůrazněno vítězství Rudé armády nad Německem a jejich úloha při osvobození Československa. Častým východiskem v názvech byly i osobnosti politiků. Počet honorifikačních urbanonym prudce vzrostl (více jak trojnásobně), poměr orientačních a honorifikačních názvů tak činil 23 ku 52.

V období let **1962–1989** došlo k procesu destalinizace, tedy přejmenování všech veřejných prostranství nesoucích Stalinovo jméno. Rovněž bylo zakázáno pojmenovávat objekty podle dosud žijících osobností. Ve městě stále probíhal stavební rozvoj a na konci období se v Ostrově vyskytovalo 96 urbanonym. Zajímavostí je, že v roce 1968 byla i přes nastalé historické události přejmenována ulice Vítězná na ulici *T. G. Masaryka*, podle do té doby nepřipustné osoby. Názvy byly ve většině případů ideologicky motivované. U žádného z pojmenování již nebyla základem žijící osobnost. Nově vzniklá honorifikační urbanonyma byla opět volena podle významové uliční koncepce. Honorifikační urbanonyma ve městě stále převažovala, a to počtem 59 ku 28 orientačním.

V období **od r. 1990** došlo v souvislosti se změnou politického systému k druhému velkému přejmenování v historii města. Byly odstraněny oslavné a tendenční názvy spojené s komunistickým režimem. Při procesu přejmenování však často nebyl kladen důraz na dodržení stejné významové kategorie urbanonyma a pokud ano, nebyl již dodržen shodný motiv. V důsledku toho byly narušeny významové komplexy ulic. Je překvapivé, že i přes snahu odstranit všechny názvy související s režimem, byly některé zachovány až do současnosti. Jedná se například o *Družební ulici* a *Družbu* (související s ruským výrazem *družba*). Pravděpodobně není u těchto názvů již pociťován ideologický příznak. Tendencí, která se začala projevovat, je užívání názvů s nepravou orientační motivací, které mají reklamní funkci. Úmyslně jsou volena urbanonyma evokující pozitivní asociace související s bydlením jako venkovské, tiché a klidné prostředí, a to přesto, že se ulice často nachází v rušném centru města. Ve srovnání s poválečnými etapami, které byly charakteristické především vyšším podílem honorifikačních urbanonym, se v období od roku 1990 počet těchto jmen snížil, a to na úkor procentuálního zvýšení orientačních názvů. Poměr obou skupin je velmi vyrovnaný (50 orientačních ku 39 honorifikačním), avšak oproti minulému období došlo k výraznému poklesu honorifikačních názvů o celých 24 %. Důvodem tohoto

snížení byla jistě snaha odstranit ideologické názvy, které byly založené na honorifikaci. Co se týče jednotlivých motivů honorifikačních urbanonym, k výraznému poklesu došlo u jmen motivovaných politiky. V současnosti jsou v názvech zastoupeni pouze dva ideologicky nemotivovaní politici, a to T. G. Masaryk a V. Havel. Nejčastějším motivačním východiskem se stali spisovatelé, skladatelé a abstraktní pojmy. Ačkoliv se v současnosti ve městě vyskytují 3 názvy náměstí (*U Brány, Mírové* a *Staré*), obyvatelé tato oficiální urbanonyma vůbec neužívají. Pro označení *Starého náměstí* se užívá lidový název *Starák*, pro *Mírové náměstí* pouhý apelativní výraz *náměstí*. Název náměstí *U Brány* se neužívá a mnozí obyvatelé jej ani neznají.

Vývoj zastoupení honorifikačních a orientačních urbanonym ve sledovaných obdobích je pro větší přehlednost znázorněn v následujícím grafu (č. 19).

Obecně se v celé urbanonymii města Ostrova objevují nejčastěji jména skladatelů, spisovatelů a umělců 19. století či postavy české reformace. Tato skutečnost pramení z faktu, že daná jména nepodléhala tendencím přejmenování v žádném politickém režimu. Navíc hodnoty představované osobnostmi byly režimům blízké, a to jak demokratickým, tak totalitním.

Urbanonym, která by si zachovala své prvotní názvy z první republiky (či starší), se dochovalo pouze málo. V celé historii nebyla nikdy přejmenována ulice *Dlouhá* (pův. *Lange Gasse*), *Školní* (pův. *Schulgasse*), *Karlovarská* (*Karlsbader Strasse*)

a jediná ulice honorifikačního typu *Šlikova*. Ulice *Hroznětínská* a *Jáchymovská* byly sice za druhé světové války přejmenovány, avšak v roce 1945 se vrátily ke svým původním názvům. Naopak nejvíce přejmenovávaným urbanonymem je dnešní *Krušnohorská* ulice. Ta v každé historické etapě (kromě válečné) změnila svůj název. Důvodem byl pravděpodobně význam a prestižnost místa. Změny tohoto urbanonyma vypadaly následovně: *J. Kühnl Strasse* → *ulice 38. pěšího pluku* → *Stalinova ulice* → *ulice Únorového vítězství* → *Krušnohorská ulice*.

Vzhledem k neucelené základně dokumentů, které by se věnovaly problematice urbanonym Ostrova, a nedostatku pamětníků žijících v předválečném období jsme se dané motivy názvů pokusili rozklíčovat sami. Oporou nám byly kroniky, vzpomínkové knihy, mapy i rozhovory se současnými obyvateli. V případě nesrovnalostí v jednotlivých názvech jsme se pokusili o vlastní hypotézu.

Město Ostrov mělo ve své historii dvě podoby a dvojí obyvatele. V předválečném období existovalo pouze Staré Město, v němž po generace žili především obyvatelé německé národnosti. Po jejich násilném vystěhování nastal příliv přistěhovalců, neznalých historické podstaty města. Došlo k obrovské výstavbě Nového Města, přičemž stará část se stala periferií. Ačkoliv se v současnosti projevuje snaha o rekonstrukci a odhalení staré tváře města, historicita místa byla narušena. Přerušení historické kontinuity spatřujeme v četných změnách prvotních urbanonym, které o původním městě leccos napovídají.

Hlavním **přínosem** této diplomové práce je sběr již zapomenutých urbanonym města, jejich systematické zpracování a přispění k poznání toponymie (a zároveň historie) města. Tato práce týkající se ostrovského městského názvosloví je první svého druhu a jistě může být přínosem jak pro běžné obyvatele Ostrova, tak pro místní historiky a badatele.

V budoucnu bychom se rádi věnovali výzkumu pomístních jmen Ostrova, na něž jsme při tvorbě této práce narazili. Nalezené názvy rozhodně stojí za pozornost a mohly by přispět k objevení další stránky Ostrova, která je doposud skryta.

9 Seznam grafů a tabulek

- Graf č. 1:** Zastoupení honorifikačních a orientačních názvů v období do r. 1938 s. 72
- Graf č. 2:** Typy motivace uplatňující se při pojmenovávání v období do r. 1938 s. 72
- Graf č. 3:** Struktura motivů uplatňující se v honorifikačních názvech v období do r. 1938 s. 73
- Graf č. 4:** Zastoupení honorifikačních a orientačních názvů v období 1938-1945 s. 78
- Graf č. 5:** Typy motivace uplatňující se při pojmenovávání v období 1938-1945 s. 78
- Graf č. 6:** Struktura motivů uplatňující se v honorifikačních názvech v období 1938-1945 s. 79
- Graf č. 7:** Zastoupení honorifikačních a orientačních názvů v období 1945-1948 s. 92
- Graf č. 8:** Typy motivace uplatňující se při pojmenovávání v období 1945-1948 s. 92
- Graf č. 9:** Struktura motivů uplatňující se v honorifikačních názvech v období 1945-1948 s. 93
- Graf č. 10:** Zastoupení honorifikačních a orientačních názvů v období 1948-1961 s. 116
- Graf č. 11:** Typy motivace uplatňující se při pojmenovávání v období 1948-1961 s. 117

Graf č. 12: Struktura motivů uplatňující se v honorifikačních názvech v období 1948-1961	s. 117
Graf č. 13: Zastoupení honorifikačních a orientačních názvů v období 1962-1989	s. 129
Graf č. 14: Typy motivace uplatňující se při pojmenovávání v období 1962-1989	s. 130
Graf č. 15: Struktura motivů uplatňující se v honorifikačních názvech v období 1962-1989	s. 130
Graf č. 16: Zastoupení honorifikačních a orientačních názvů v období od r. 1990	s. 145
Graf č. 17: Typy motivace uplatňující se při pojmenovávání v období od r. 1990	s. 145
Graf č. 18: Struktura motivů uplatňující se v honorifikačních názvech v období od r. 1990	s. 146
Graf č. 19: Vývoj zastoupení honorifikačních a orientačních urbanonym ve sledovaných obdobích	s. 159
Tabulka č. 1: Souhrnný přehled urbanonym	s. 148–153

10 Seznam zkratek

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
ČSL	Československá lidová armáda
ČSSR	Československá socialistická republika
ed.	editor
eds.	editoři
et. al.	et alii = a kolektiv
ev. č.	evidenční číslo
inv. č.	inventární číslo
kart.	karton
kol.	kolektiv
KSČ	Komunistická strana Československa
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
MěNV	Městský národní výbor
např.	například
nar.	narozen/a
něm.	německy
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei = Národně socialistická německá strana dělníků
o. c.	<i>opere citato</i> = v citovaném díle
pozn.	poznámka
pův.	původně
resp.	respektive
roč.	ročník
s.	strana
SdP	Sudetendeutsche Partei = Sudetoněmecká strana
s. l.	<i>sine loco</i> = bez místa vydání
SNP	Slovenské národní povstání
SoKA	Státní okresní archiv
srov.	srovnej
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
sv.	svatý

tj.	to jest
tzv.	takzvaný
vl. jm.	vlastním jménem

11 Seznam pramenů a literatury

11.1 Prameny

Městská knihovna Ostrov, J. Růžičková, *Překlad kroniky Schlackenwerth – Ostrov 1914–1934*, s. l. 1996.

SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1946–1962*, inv. č. 36, kart. K36.

SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1963–1973*, inv. č. 37, kart. K37.

SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1990*, inv. č. 44, kart. K44.

SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 1991*, č. fondu 1352.

SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 2004*, č. fondu 1352.

SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Kronika města 2008*, č. fondu 1352.

SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Stanovení českých názvů ulic a náměstí v Ostrově ke dni 12. 7. 1945*, inv. č. 194, ev. č. N15.

SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna MěstNV od 28. 1. do 8. 12. 1964*, inv. č. 340, ev. č. N27.

SOkA Karlovy Vary, Archiv města Ostrov, *Zápisy ze schůzí pléna Měst NV od 3. 2. do 15. 12. 1970*, inv. č. 340, ev. č. N29.

11.2 Literatura

- Abramowicz Z. – Bogdanowicz E. (ed.), *Onimizacja i apelativizacja*, Białystok 2006.
- Barandovská-Frank V., *Novinky v německém pravopisu*, Dobřichovice 1997.
- Beneš M., Psaní velkých písmen v tzv. druhové složce pojmenování, *Naše řeč* 95, číslo 4, 2012, s. 169–176.
- David J., Nová česká oikonyma typu Chodovec City, Barrandov Hills, Nové Měcholupy... a Šmoulov, *Naše řeč* 91, číslo 4, 2008.
- David J., *Srnov, Brežněves a Rychlonožkova ulice. Kapitoly z moderní české toponymie*, Praha 2011.
- David J. – Harvalík M. – Čornejová M. (eds.), *Mnohotvárnost a specifická onomastiky*, Ostrava – Praha 2010.
- Encyklopedický slovník češtiny*, Praha 2002.
- Foh K., *Vzpomínky*, Ostrov 2000.
- Hubatschek J., *Schlackenwerth eine Stadt in Böhmen*, s. 1. 1972.
- Harvalík M., *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*, Praha 2004.
- Hrušková Z., Brigáda (dílna, provoz) socialistické práce, *Naše řeč* 44, číslo 5–6, 1961.
- Churaň M. et. al., *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*, I. díl, A–M.
- Churaň M. et. al., *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*, II. díl, N–Z.
- Knappová M., Stav a perspektivy české onomastiky v mezinárodním kontextu, *Naše řeč* 68, číslo 1, 1985.

Knappová M., Urbanonyma v kontextu historie a současnosti, *Český jazyk a literatura*, sv. 49, roč. 1998–99, č. 1–2, s. 50–51.

Kneřová M., K urbanonymii a její dynamice, *Čeština doma a ve světě*, roč. XV, Praha 2007, s. 44.

Kuča K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, IV. Díl, Praha 2000.

Kühnl J., *Dějiny města Ostrova*, s. l. 1931.

Krištof Š. (ed.), *Zborník materiálov zo sympózia o teoretických a metodologických otázkách onomastiky a II. slovenskej onomastickej konferencie*, Bratislava 1970.

Lašťovka M. – Ledvinka V. et al., *Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*, I. díl, A–N, Praha 1997.

Lašťovka M. – Ledvinka V. et. al., *Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*, II. díl, O–Ž, Praha 1998.

Majtán M. – Odaloš P. (eds.), *Urbanonymá v kontexte histórie a súčasnosti*, Banská Bystrica 1996.

Matúšová J., Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí, *Naše řeč* 72, číslo 4, 1989.

Německo-český a česko-německý velký slovník, Brno 2006.

Nový akademický slovník cizích slov, Praha 2005.

Olivová-Nezbedová L., Pomístní jména v Čechách vzniklá ze jmen místních, *Naše řeč* 71, číslo 2, 1988.

Peňáz P., Zamyšlení nad jmény ulic. *Naše řeč* 70, číslo 2, 1987.

Poche E. et. al., *Umělecké památky Čech*, II. díl, K–O, Praha 1978.

Pražák J. – Novotný F. – Sedláček J., *Latinsko-český slovník*, Praha 1999.

Profous A., *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*, I. díl, A–H, Praha 1947.

Profous A., *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*, II. díl, CH–L, Praha 1949.

Profous A., *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*, III. díl, M–Ř, Praha 1951.

Profous A., *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*, IV. díl, S–Ž, Praha 1957.

Sedláček A., *Místopisný slovník historický království Českého*, Praha 1998.

Šrámek R., Urbanonymie a urbonymie, *Onomastický zpravodaj*, roč. 31, Praha 1990.

Šrámek R., *Úvod do obecné onomastiky*, Brno 1999.

Šrámek R., Onomastika. In: J. Pleskalová – M. Krčmová – R. Večerka – P. Karlík (eds.), *Kapitoly z dějin české jazykové a bohemistiky*, Praha 2007, s. 378–384.

Šindelářová J., Klasifikace českých a slovenských urbanonym. In: J. David – M. Harvalík – M. Čornejová (eds.), *Mnohotvárnost a specifičnost onomastiky*, Ostrava – Praha 2010, s. 463.

Šmilauer V., *Úvod do toponomastiky*, Praha 1966.

Urban J., *Ostrov*, Ostrov 1959.

Vlček J., *Rusko-český slovník*, Moskva 1968.

Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích, 1. díl, Praha 1998.

Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích, 2. díl, Praha 1998.

Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích, 3. díl, Praha 1998.

Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích, 4. díl, Praha 1998.

Zeman L., *Dějiny města Ostrova*, Ostrov 2001.

Žigo P. (ed.), *Onomastika a škola II, Urbanonymia*, Bratislava 1988.

11.3 Internetové zdroje

Abeceda reálného socialismu. Rudá armáda [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.abecedasocialismu.cz/ruda-armada>.

ABZ.cz: slovník cizích slov. Ras, pohodný – ABZ.cz: slovník cizích slov [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/ras-pohodny>.

Archiv hlavního města Prahy. Pražské povstání [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.ahmp.cz/povstani/>.

Archivní mapy. Císařské povinné otisky map stabilního katastru. [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: http://archivnimapy.cuzk.cz/coc/5560-1/5560-1-002_index.html.

Bubenec. Veřejná prostranství [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

<http://bubenec.eu/prostranstvi/ulicnik.htm>.

Czech free press. Největší pomník v Evropě k věčné slávě generalissima Stalina.

[online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

<http://www.czechfreepress.cz/pavel-victorin/takovi-jsme-byli-nejvetsi-pomnik-v-evrope-k-vecne-slave-generalissima-stalina-4-4.html>.

Česká televize. Slovenské národní povstání [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/65031-slovenske-narodni-povstani-dobry-napad-se-spatnym-koncem/>.

Český statistický úřad [online]. [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/50002DF52B/\\$File/13011303.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/50002DF52B/$File/13011303.pdf).

Definice a význam slova. Palác [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.vyznam-slova.com/pal%C3%A1c>.

Dělostřelectvo AČR. II. světová válka [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.delostrelectvo.army.cz/html/historie-20.html>.

Druhá světová válka. Josif Vissarionovič Stalin. [online] [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.druhasvetova.estranky.cz/clanky/stalin.html>.

Druhá válka východ. Kyjev 43 [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://druhavalkavychod.euweb.cz/kyjev43.htm>.

Duden.de. Duden-Newsletter vom 18.02.13 [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.duden.de/sprachwissen/newsletter/Duden-Newsletter-vom-180213>.

Dům kultury [online] [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: <http://www.dk-ostrov.cz/>.

Googlemaps.com [online]. [cit. 2014-04-25].

Encyklopedie mostů. Encyklopedie mostů – Ostrov nad Ohří [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://libri.cz/databaze/mosty/heslo.php?id=693>.

eStav.cz. Město Ostrov a obnova zámeckého parku v Ostrově [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.estav.cz/region/karlovarsko/ostrov.asp>.

Fórum válka. Ján Nálepka [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/p/121844#121844>.

Galerie umění Karlovy Vary. Historie [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.letohradekostrov.cz/historie>.

Historický Ostrov [online] [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: www.historickyostrov.cz.

Historie Litvínovska. Hans Knirsch [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://litvinov.sator.eu/encyklopedie/vseobecna/knirsch-hans>.

Historie obce Lidice. Památník Lidice [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

http://www.lidice-memorial.cz/history_cz.aspx.

Holocaust.cz. Adolf Hitler [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/people/hitler>.

iEncyklopedie. Piaristé [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/piariste/>.

Ing. Josef Macke. T. G. Masaryk a Ostrov [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

<http://www.josef-macke.webgarden.cz/rubriky/ostrov/ostrov-ruzne/t-g-masaryk-a-ostrov>.

Karlovarský deník. Petr Kozohorský. Ulice Václava Havla? Na mapě Ostrova se možná objeví! [online]. 2011 [cit. 2014-05-08]. Dostupné z:

http://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/ulice-vaclava-havla-na-mape-ostrova-se-mozna.html.

Kláštevní areál v Ostrově. Kláštevní kostel Zvěstování Panny Marie [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://klaster-ostrov.webnode.cz/pamatky/kostel-zvestovani-panny-marie/>.

Kláštevní areál v Ostrově. Památky [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

<http://klaster-ostrov.webnode.cz/pamatky/>.

Kurzy.cz. Lesní v městech a obcích České republiky [online]. [cit. 2014-04-25].
Dostupné z: <http://regiony.kurzy.cz/?q=lesn%C3%AD>.

Kurzy.cz. Vítězná v městech a obcích České republiky [online]. [cit. 2014-04-25].
Dostupné z: <http://regiony.kurzy.cz/?q=v%C3%ADt%C4%9Bzn%C3%A1>.

Městská knihovna Ostrov. Oranžerie Václava Havla [online]. [cit. 2014-04-25].
Dostupné z: <http://mkostrov.cz/2012/10/oranzerie-vaclava-havla>.

Ministerstvo vnitra České republiky. Ostrov [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:
<http://aplikace.mvcr.cz/adresy/Region.aspx?regid=15877>.

Na křídlech andělů. Archanděl Michael [online]. [cit. 2014-04-25].
Dostupné z: <http://www.nakridlechandelu.cz/svet-andelu/archandele>.

Odbory. Mladí odboráři [online]. [cit. 2014-04-25].
Dostupné z: <http://www.mladiodborari.cz/>.

Osobnosti.cz. Alois Jirásek [online]. [cit. 2014-04-25].
Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/alois-jirasek>.

Osobnosti.cz. Bedřich Smetana [online]. [cit. 2014-04-25].
Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/bedrich-smetana.php>.

Osobnosti.cz. Jan Hus [online]. [cit. 2014-04-25].
Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/jan-hus>.

Osobnosti.cz. Jan Žižka [online]. [cit. 2014-04-25].
Dostupné z: <http://www.panovnici.cz/jan-zizka>.

Osobnosti.cz. Karel Hynek Mácha [online]. [cit. 2014-04-25].
Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/karel-hynek-macha>.

Osobnosti.cz. Pavel Josef Šafřík [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/pavel-josef-safarik>.

Osobnosti.cz. Vít Nejedlý [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.osobnosti.cz/vit-nejedly.php>.

Ostrov. Historické jádro Ostrova [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

http://www.ostrov.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=11588&id_dokumenty=2705.

Ostrov město památek. Kolej piaristů [online]. [cit. 2014-04-25].

<http://www.historickyostrov.cz/omp/index.php?id=31&idd=5>.

Památky a příroda Karlovarska. Ostrov – piaristický klášter [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/ostrov-piaristicky-klaster/>.

Portál veřejné zprávy. Vyhláška 413/1951 sb. o změnách úředních názvů míst v roce 1950 [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=25998&recShow=0&fulltext=&nr=&part=&name=o~20zm~C4~9Bn~C4~9B~20~C3~BA~C5~99edn~C3~ADch&rpp=15#parCnt>.

Regiony24. Nové průmyslové zóny zaostávání Karlovarského kraje nezastavily [online]. 2008 [cit. 2014-05-08]. Dostupné z:

http://www.regiony24.cz/clanek/clanek.aspx?id_clanku=31843.

Rozhlas. E. Rajlichová. Květnové povstání českého lidu bylo v různých dobách interpretováno různě [online]. 2013 [cit. 2014-04-26].

Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/historie/_zprava/1208153.

Technet. Gottwaldova mumie [online]. 2013 [cit. 2014-04-26].

Dostupné z: <http://technet.idnes.cz/gottwaldova-mumie-na-vitkove-djl>.

Technet. Sokolovo [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://technet.idnes.cz/sokolovo-odvracena-tvar-legendy-dop->

Válka.cz. Generálplukovník Josef Sepp Dietrich [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_103.htm.

Válka.cz. Moskva 1941 [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_14763.htm.

Vojenství. Československá armáda [online]. 2013 [cit. 2014-04-26].

Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/index.htm>.

VÚ9967. Dějiny 38. pěšího pluku [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://www.vu9967.cz/>.

Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický. Vyhláška č. 97/1961 Sb. [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

https://www.vugtk.cz/odis/sborniky/cd/cd_zak/zakony/97_1961.htm.

Wehrmacht. Bitva u Stalingradu [online]. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:

<http://www.wehrmacht.cz/cz/slavne-bitvy/vychodni-fronta/bitva-u-stalingradu>.

Zákony ČR § 27, § 28, § 29. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: [http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-\(obecni-zrizeni\).html](http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-(obecni-zrizeni).html).

Životopisy svatých. Sv. Jáchym a sv. Anna [online]. [cit. 2014-04-25].

Dostupné z: <http://catholica.cz/index.php?id=3358>.

12 Seznam příloh

Příloha č. 1: Poloha Ostrova

Příloha č. 2: Městské části Ostrova

Příloha č. 3: Původní osada Ostrova

Příloha č. 4: Mapa stavebních etap (50. léta)

Příloha č. 5: Předválečná mapa Ostrova

Příloha č. 6: Mapa Ostrova (konec 50. let)

Příloha č. 7: Mapa Ostrova (60.–70. léta)

Příloha č. 8: Cesta Adolfa Hitlera Ostrovem (2. 10. 1938)

Příloha č. 9: Kostel sv. Jakuba

Příloha č. 10: Kostel sv. Michaela

Příloha č. 11: Staré náměstí před r. 1945, r. 1950 a v současnosti

Příloha č. 12: Zámek r. 1950, současná podoba a jeho probíhající rekonstrukce

Příloha č. 13: Zrekonstruovaná zámecká zahrada s Letohrádkem

Příloha č. 14: Kaple sv. Anny

Příloha č. 15: Piaristický klášter (před rokem 1945 a v současnosti)

Příloha č. 16: Kaple sv. Floriána

Příloha č. 17: Kaple Panny Marie Einsiedelské před rekonstrukcí (konec 20. století) a po rekonstrukci (2013)

Příloha č. 18: Palác princů (Bílý dvůr) před a po rekonstrukci

Příloha č. 19: Bílá brána

Příloha č. 20: Kaple sv. Jana Nepomuckého

Příloha č. 21: Mariánská kaple

Příloha č. 22: Kostel Zvěstování Panny Marie na rytině z 19. století, před rekonstrukcí (2002) a po rekonstrukci (2010)

Příloha č. 23: Jánský most se sochou sv. Jana Nepomuckého (1910)

Příloha č. 24: Měšťanská škola (v současnosti Městský dům dětí a mládeže)

Příloha č. 25: Myslivna

Příloha č. 26: Starobinec (dnes Poliklinika)

Příloha č. 27: Dům kultury na Mírovém náměstí

Příloha č. 28: Družba

Příloha č. 29: Brigádník

Příloha č. 30: Městský prapor, znak a maskot

Příloha č. 31 : Josef Kühnl a jeho památník

13 Přílohy

Příloha č. 1

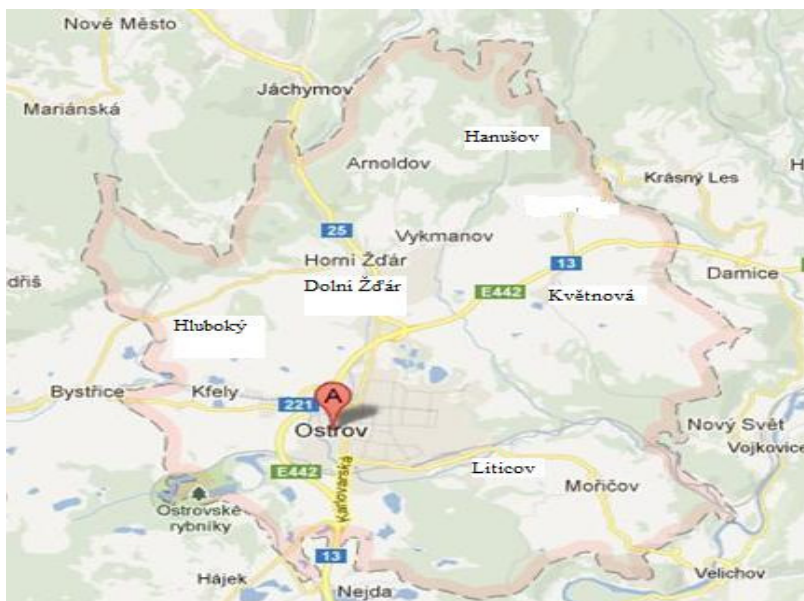
Poloha Ostrova

Zdroj: Ostrov. *Googlemaps.com* [online]. 2013 [cit. 2014-04-26].

Příloha č. 2

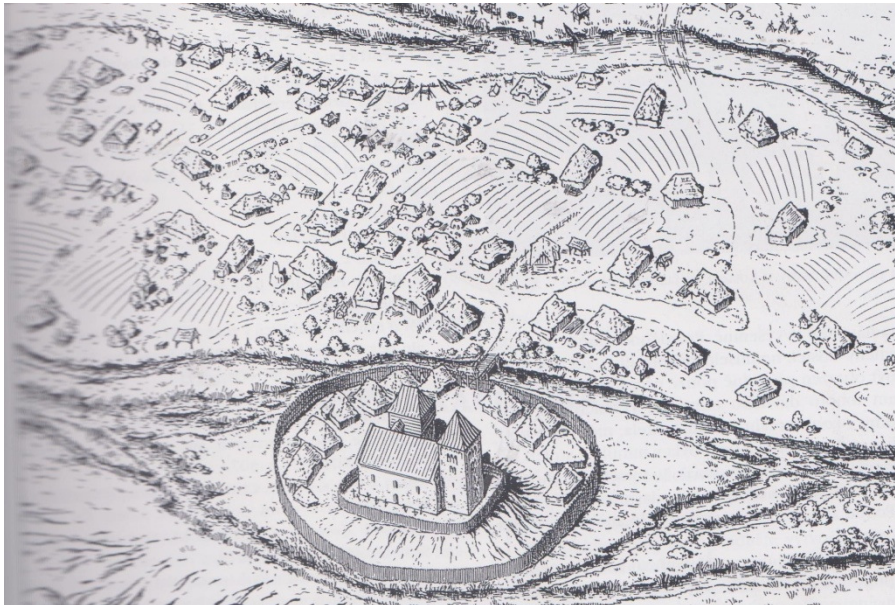
Městské části Ostrova

Zdroj: Ostrov. *Googlemaps.com* [online]. 2013 [cit. 2014-04-26].

Příloha č. 3

Původní osada Ostrova

Zdroj: L. Zeman, Dějiny města Ostrova, Ostrov 2001, s. 27.

Příloha č. 4

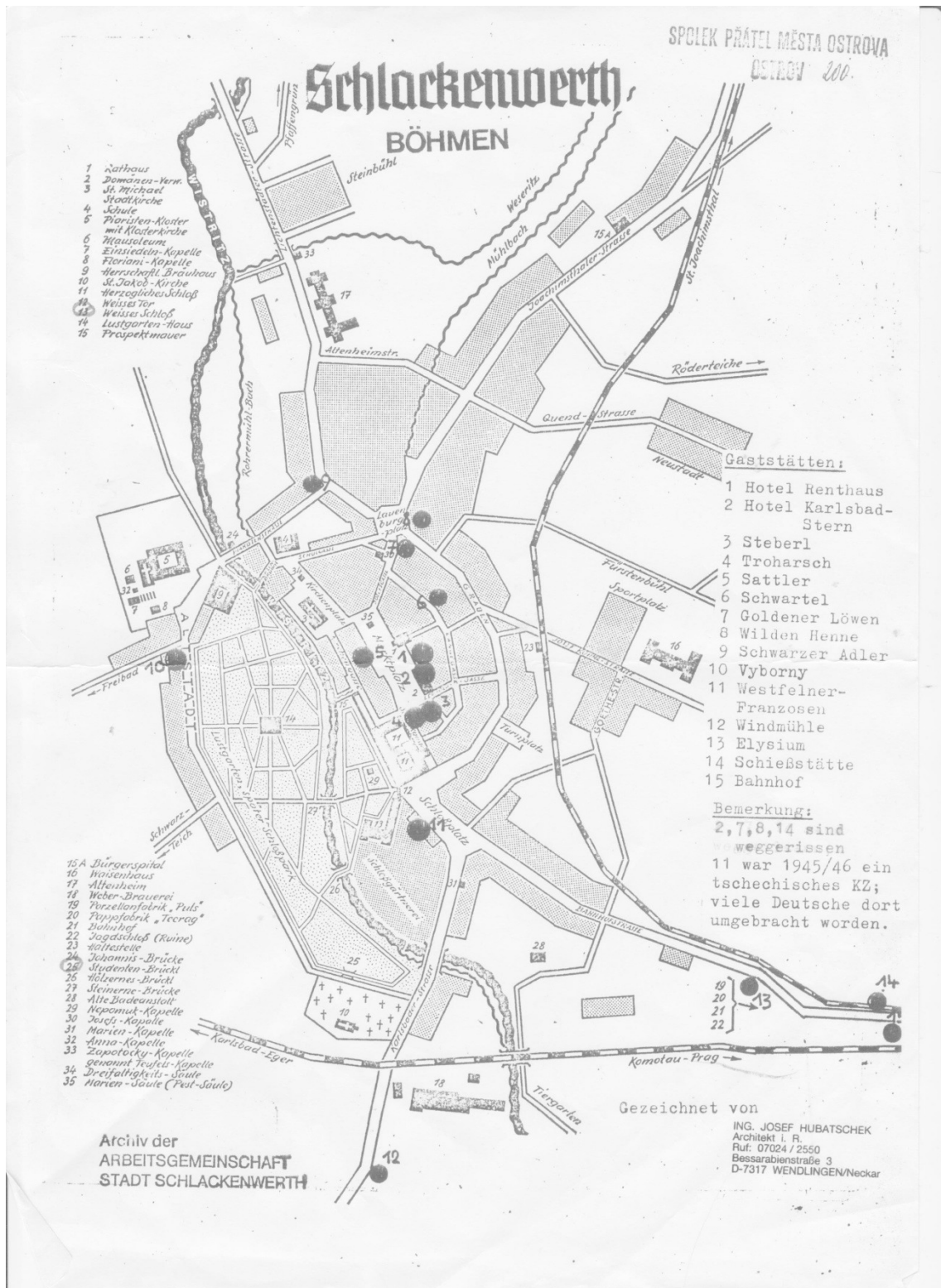
Mapa stavebních etap (50. léta)

Zdroj: L. Zeman, Dějiny města Ostrova, Ostrov 2001, s. 241.

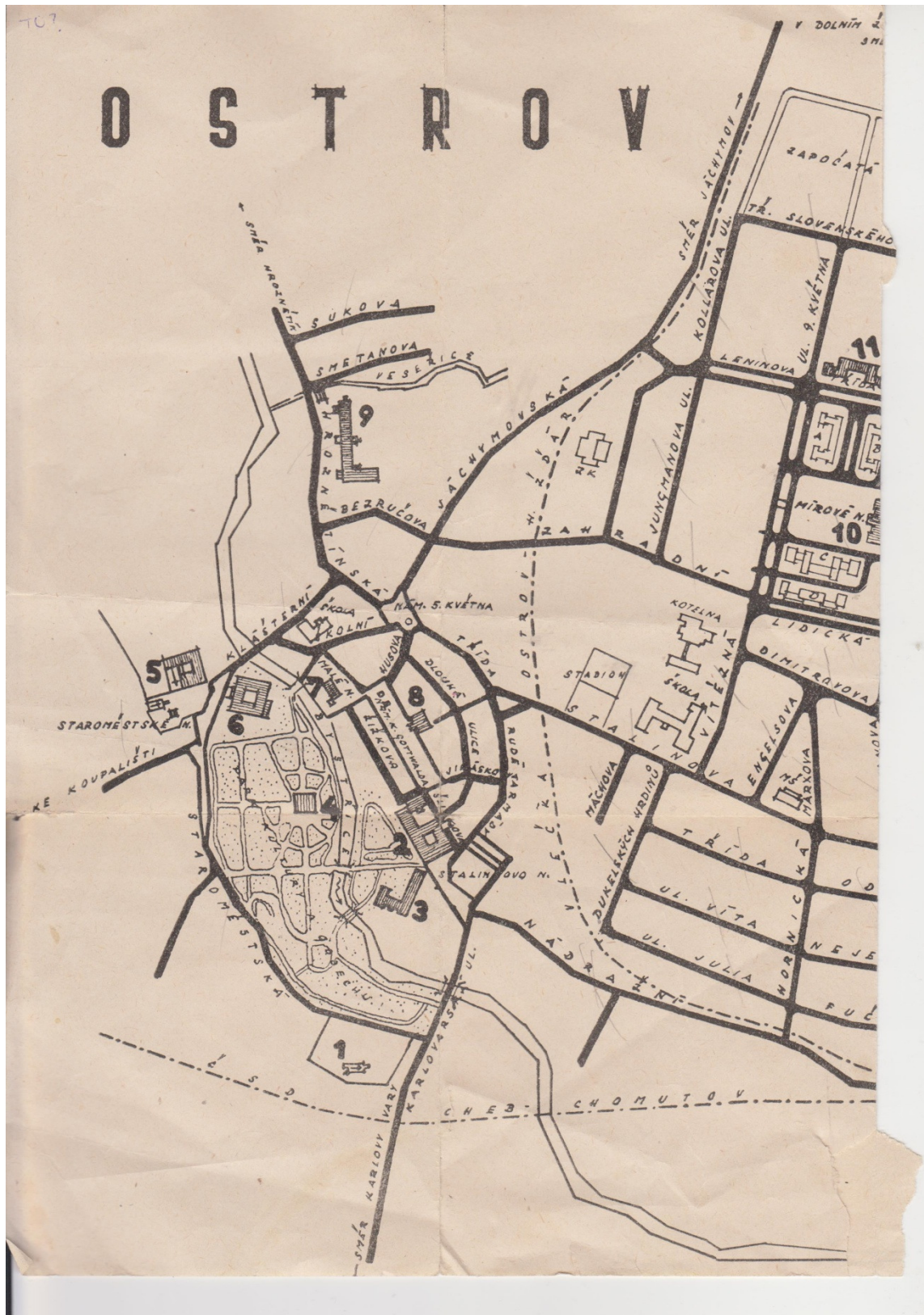
Příloha č. 5

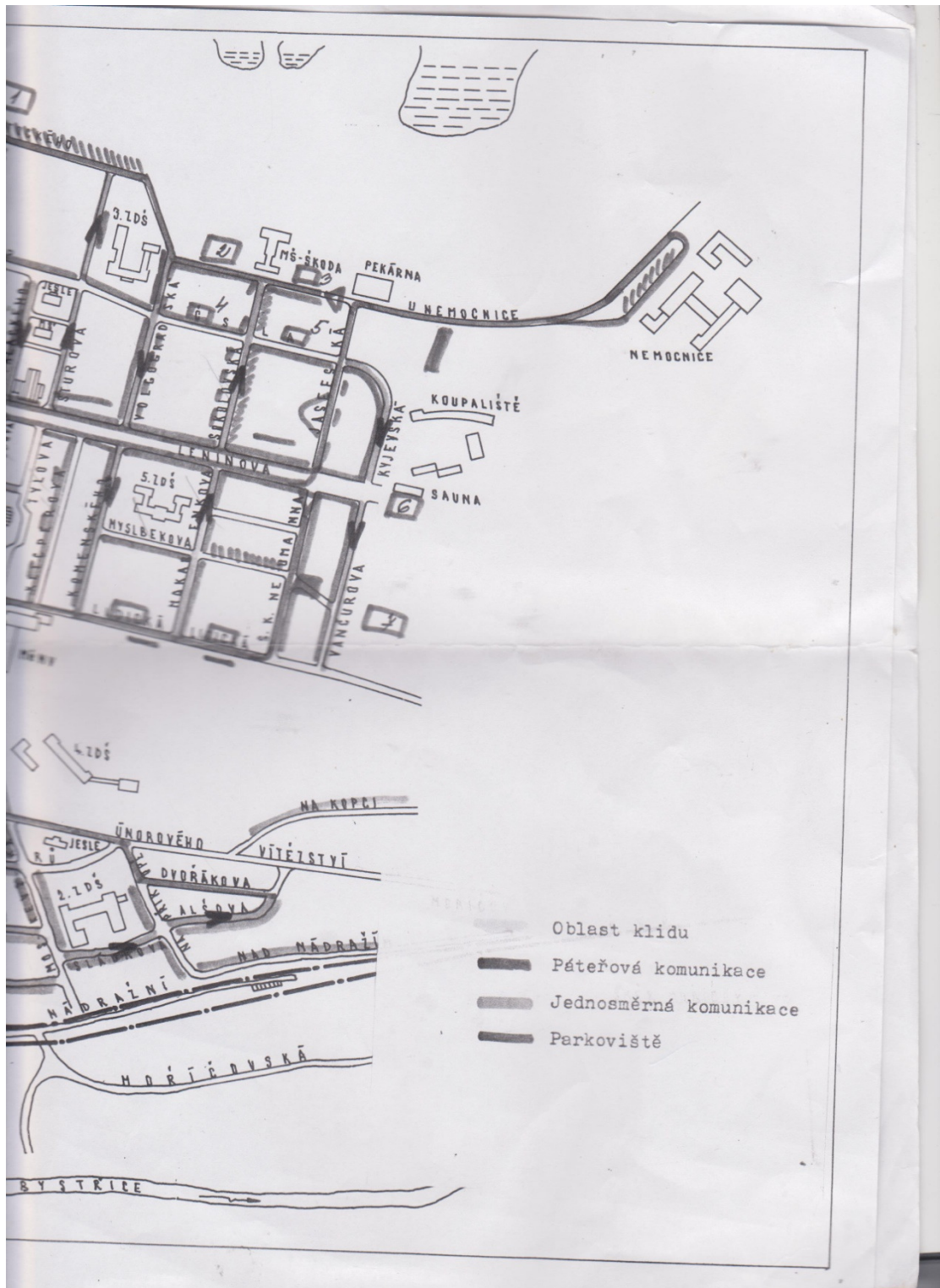
Předválečná mapa Ostrova

Příloha č. 6

Mapa Ostrova (konec 50. let)

Příloha č. 8

Cesta Adolfa Hitlera Ostrovem (2. 10. 1938)

Zdroj: *Ostrovsko včera a dnes* - osobní sbírka Vladimíra Kříže.

Příloha č. 9

Kostel sv. Jakuba

Zdroj: Kostel sv. Jakuba. *Památky a příroda Karlovarska* [online]. [cit. 2014-04-26].
Dostupné z: <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/ostrov-kostel-sv-jakuba-vetsiho>.

Příloha č. 10

Kostel sv. Michaela

Zdroj: Kostel sv. Michaela. *Krušné hory* [online]. 2013 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z:
<http://www.krusnehorycz.cz/cirkevni-pamatky/ostrov/michael-archandel/>.

Příloha č. 11

Staré náměstí před r. 1945, r. 1950 a v současnosti

Zdroj: Sloup se sochou Panny Marie. *Památky a příroda Karlovarska* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/wp-content/uploads/2010/01/Ostrov-sloop-se-sochou-Panny-Marie-Madona.jpg>.

Příloha č. 12

Zámek r. 1950, současná podoba a jeho probíhající rekonstrukce

Zdroj: *Ostrovsko včera a dnes* - osobní sbírka Vladimíra Kříže;

Zámek Ostrov. *Hrady.cz* [online]. [cit. 2014-04-26].

Dostupné z: <http://www.hrady.cz/?OID=434>;

Ostrovsko včera a dnes - osobní sbírka Vladimíra Kříže.

Příloha č. 13

Zrekonstruovaná zámecká zahrada s Letohrádkem

Zdroj: Letohrádek Ostrov. *Atlas Česka* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://www.images.atlasceska.cz/images/kalendarakci/velka/25475/v80277_letohradek.jpg.

Příloha č. 14

Kaple sv. Anny

Zdroj: Kaple sv. Anny. *Památky a příroda Karlovarska* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/wp-content/uploads/2011/06/Ostrov-kaple-sv.-Anny-8.JPG>.

Příloha č. 15

Piaristický klášter (před rokem 1945 a v současnosti)

Zdroj: Piaristický klášter. *Památky a příroda Karlovarska* [online]. [cit. 2014-04-26].
Dostupné z: <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/ostrov-piaristicky-klaster/>.

Příloha č. 16

Kaple sv. Floriána

Zdroj: Kaple sv. Floriána. *Památky a příroda Karlovarska* [online]. [cit. 2014-04-26].
Dostupné z: www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/ostrov-kaple-sv-floriana/.

Příloha č. 17

Kaple Panny Marie Einsiedelské před rekonstrukcí (konec 20. století) a po rekonstrukci (2013)

Zdroj: Kaple Panny Marie Einsiedelské. *Památky a příroda Karlovarska* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/ostrov-kaple-panny-marie-einsiedelske/>.

Příloha č. 18

Palác princů (Bílý dvůr) před a po rekonstrukci

Zdroj: Palác princů v Ostrově se přeměnil v knihovnu. *Rozhlas* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/kv/zpravodajstvi/_zprava/palac-princu-v-ostrove-se-premenil-v-knihovnu--944987;

Palác princů. *Foto mapy* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://im.foto.mapy.cz//pub/big/000/049/000049518_d26c35.

Příloha č. 19

Bílá brána

Zdroj: Bílá brána. *Dům Kultury Ostrov* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://www.dk-ostrov.cz/pamatky/images/brana02.jpg>.

Příloha č. 20

Kaple sv. Jana Nepomuckého

Zdroj: Kaple sv. Jana Nepomuckého. *Památky a příroda Karlovarska* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/ostrov-kaple-sv-jana-nepomuckeho/>.

Příloha č. 21

Mariánská kaple

Zdroj: Kaple. *Památky a příroda Karlovarska* [online]. [cit. 2014-04-26].
Dostupné z: <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/ostrov-kaple/>.

Příloha č. 22

Kostel Zvěstování Panny Marie na rytině z 19. století, před rekonstrukcí (2002) a po rekonstrukci (2010)

Zdroj: Kostel Zvěstování Panny Marie. *Památky a příroda Karlovarska* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/ostrov-kostel-zvestovani-panny-marie/>.

Příloha č. 23

Jánský most se sochou sv. Jana Nepomuckého (1910)

Zdroj: Jánský most. *Památky a příroda Karlovarska* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/ostrov-socha-sv-jana-nepomuckeho/>.

Příloha č. 24

Měšťanská škola (v současnosti Městský dům dětí a mládeže)

Zdroj: MDDM Ostrov. *Dům Kultury Ostrov* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z:

<http://www.dk-ostrov.cz/ostrov/foto/19F.jpg>;

MDDM Ostrov. *České tábory* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z:

<http://www.cesketabory.cz/tabory/fotografie-d498053f61cacf-600.jpg>.

Příloha č. 25

Myslivna

Zdroj: Myslivna. *Dům Kultury Ostrov* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://www.dk-ostrov.cz/pamatky/obr/myslivna01.jpg>.

Příloha č. 26

Starobinec (dnes Poliklinika)

Zdroj: Poliklinika. *Poliklinika Ostrov* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://pol-ostrov.cz/wp-content/uploads/2014/03/DSCN0071.jpg>.

Příloha č. 27

Dům kultury na Mírovém náměstí

Zdroj: Dům Kultury. *Dům Kultury Ostrov* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://www.dk-ostrov.cz/pamatky/images/DK_3.jpg.

Příloha č. 28

Družba

Zdroj: Družba. *Dům Kultury Ostrov* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://www.dk-ostrov.cz/ostrov/foto/sorela9.jpg>.

Příloha č. 29

Brigádník

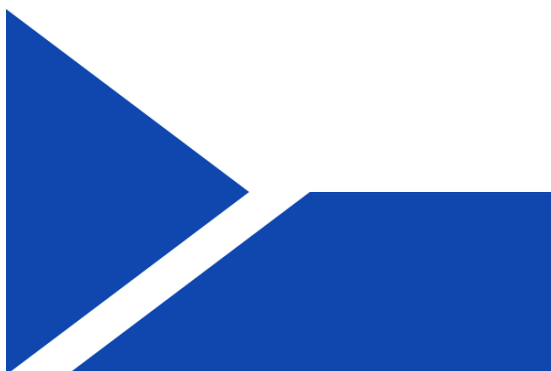
Zdroj: Ostrov – Obchodní dům na náměstí. *Wikimedia* [online]. [cit. 2014-04-26].

Dostupné z:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ostrov_obchodn%C3%AD_d%C5%AFm_na_n%C3%A1m%C4%9Bst%C3%AD_.JPG.

Příloha č. 30

Městský prapor, znak a maskot

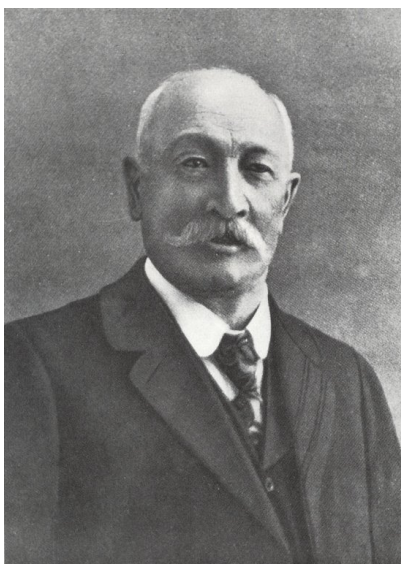

Zdroj: Insignie města. *Dům Kultury Ostrov* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://www.dk-ostrov.cz/ostrov/insignie.htm>

Příloha č. 31

Josef Kühnl a jeho památník

Zdroj: Pomníky a hroby. *Ing. Josef Macke* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://www.josef-macke.webgarden.cz/rubriky/pomniky-a-hroby/ostrov>